

ตารางที่ 3.1 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนครอบครัวที่อยู่ในบ้าน

จำนวนครอบครัว	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
1. ครอบครัว	75	74	61	72	282	86.5
2. ครอบครัว	5	9	15	8	37	11.3
3. ครอบครัว	-	2	4	1	7	2.1
4. ครอบครัว	-	-	-	-	-	-
5. ครอบครัว	-	-	-	-	-	-
รวม	80	85	80	81	326	100.0
จำนวนครอบครัวเฉลี่ยในบ้าน 1 หลัง	1.06	1.15	1.29	1.12	1.16	-

ตารางที่ 3.2 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามเพศ

เพศ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ชาย	2.50	2.95	3.01	2.01	2.62	51.9
หญิง	2.57	2.23	2.59	2.33	2.43	48.1
รวม	5.07	5.18	5.60	4.34	5.05	100.1

ตารางที่ 3.3 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนคนในครัวเรือน

จำนวนครอบครัว	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
1	4	-	3	6	13	4.0
2	4	7	6	13	30	9.2
3	9	8	9	14	40	12.3
4	19	20	14	14	67	20.6
5	16	24	9	16	65	19.9
6	10	12	11	5	38	11.7
7	6	4	10	4	24	7.4
8	7	-	10	3	20	6.1
9	1	4	2	2	9	2.8
10	2	2	-	2	5	1.5
มากกว่า 10	2	5	6	2	15	4.6
รวม	80	85	80	81	326	100

ตารางที่ 3.4 จำนวนประชากรจำแนกตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ (ปี)	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ต่ำกว่า 14	122	156	175	92	545	33.1
15-59	245	247	223	209	924	56.1
มากกว่า 60	39	38	50	51	178	10.8
รวม	406	441	448	352	1,647	100.0
อัตราส่วนผู้เป็นภาระ (ร้อยละ)	65.7	78.5	100.9	68.4	78.2	-

ตารางที่ 3.5 อัตราการเกิด อัตราการตาย (ต่อพันคน) และอัตราเพิ่มตามธรรมชาติ

รายการ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม
อัตราการเกิด	13.34	18.05	21.14	14.67	16.8
อัตราการตาย	3.91	4.63	5.22	4.43	4.55
อัตราการเพิ่มตามธรรมชาติ (ร้อยละ)	1.04	1.34	1.59	1.02	1.25
อัตราทารกตาย	2.18	4.09	10.69	4.18	5.29
อัตรามารดาตาย	0.49	0.65	0.32	0.13	0.40

ตารางที่ 3.6 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่ได้รับการศึกษา	13	18	40	23	94	28.8
ประถมศึกษา	61	63	40	57	221	67.8
มัธยมศึกษาตอนต้น	1	2	-	1	4	1.2
มัธยมศึกษาตอนปลาย	3	2	-	-	5	1.5
ปวช. ปวส. หรือเทียบเท่า	2	-	-	-	2	0.6
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.6.1 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอายุ เพศ และสถานภาพสมรส

อายุ (ปี)		1.3b เพศ		รวม	ร้อยละ
		ชาย	หญิง		
< 30	โสด	1		1	0.3%
	แต่งงาน	13		13	4.0%
	หม้าย				0.0%
	หย่าร้าง		1	1	0.3%
30 - 39	โสด				0.0%
	แต่งงาน	46	3	49	15.0%
	หม้าย	1	1	2	0.6%
	หย่าร้าง	1	3	4	1.2%
40 - 49	โสด				0.0%
	แต่งงาน	55	3	58	17.8%
	หม้าย	2	8	10	3.1%
	หย่าร้าง	1	3	4	1.2%
50 - 59	โสด	1		1	0.3%
	แต่งงาน	42	3	45	13.8%
	หม้าย	2	15	17	5.2%
	หย่าร้าง	4	3	7	2.1%
60 - 69	โสด	1		1	0.3%
	แต่งงาน	40	3	43	13.2%
	หม้าย	3	19	22	6.7%
	หย่าร้าง		4	4	1.2%
70 - 79	โสด				0.0%
	แต่งงาน	13	1	14	4.3%
	หม้าย	5	14	19	5.8%
	หย่าร้าง				0.0%
80 +	โสด				0.0%
	แต่งงาน	4		4	1.2%
	หม้าย	2	5	7	2.1%
	หย่าร้าง				0.0%
รวมทั้งหมด		237	89	326	100.0%

ตารางที่ 3.7 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนรู้แล้วจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่ได้รับการศึกษา	31	47	101	39	218	20.9
ประถมศึกษา	180	193	164	176	713	68.4
มัธยมศึกษาตอนต้น	18	17	11	12	58	5.6
มัธยมศึกษาตอนปลาย	15	9	-	5	29	2.8
ปวช. ปวส. หรือเทียบเท่า	12	2	-	10	24	2.3
ปริญญาตรีสายสังคมศาสตร์	-	-	-	-	-	-
รวม	256	268	276	242	1,042	100.0

ตารางที่ 3.8 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนรู้แล้วจำแนกตามอาชีพหลัก

อาชีพหลัก	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่มีอาชีพ	68	64	85	53	270	25.9
การเกษตร	92	89	89	58	328	31.5
ค้าขาย	9	5	3	7	24	2.3
ประกอบกิจการส่วนตัว	1	1	5	11	18	1.7
รับจ้างทั่วไป	76	105	87	108	376	36.1
ถูกจ้างรัฐ	1	2	2	2	7	0.7
อื่น ๆ เช่น หัตถกรรม เมาถ่าน	9	2	5	3	19	1.8
รวม	256	268	276	242	1042	100.0

ตารางที่ 3.9 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนรู้แล้วจำแนกตามอาชีพรอง

อาชีพหลัก	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่มีอาชีพรอง	204	212	234	196	846	81.2
การเกษตร	17	26	18	16	77	7.4
ค้าขาย	1	1	2	1	5	0.5
ประกอบกิจการส่วนตัว	3	-	3	3	9	0.9
รับจ้างทั่วไป	22	27	17	24	90	8.6
ถูกจ้างรัฐ	1	-	-	-	1	0.1
อื่น ๆ	8	2	2	2	14	1.3
รวม	256	268	276	242	1,042	100.0

ตารางที่ 3.10 จำนวนประชากรจำแนกตามการเปลี่ยนแปลงอาชีพหลักในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา

การเปลี่ยนแปลงอาชีพ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพ	369	397	407	314	1,487	90.3
มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพ	37	44	41	38	160	9.7
รวม	406	441	448	352	1,647	100.0

ตารางที่ 3.11 จำนวนวันทำงานเฉลี่ยต่อคนต่อปีของประชากรในวัยแรงงานที่สิ้นสุดการเรียนแล้ว

รายการ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
จำนวนวันทำงานในอาชีพหลัก	151.0	131.6	155.1	154.0	147.8	87.6
จำนวนวันทำงานในอาชีพรอง	20.8	22.7	20.7	19.3	20.9	12.4
รวม	171.8	154.3	175.8	173.3	168.7	100.0

ตารางที่ 3.12 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามการทำงานรับจ้าง

การทำงานรับจ้าง	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
มีการทำงานรับจ้าง	126	131	104	139	500	48.0
ไม่ได้ทำงานรับจ้าง	130	137	172	103	542	52.0
รวม	256	268	276	242	1042	100.0

ตารางที่ 3.13 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วที่มีการทำงานรับจ้างจำแนกตามประเภทของงานรับจ้าง

ประเภทของงานรับจ้าง	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
รับจ้างเกี่ยวกับการเกษตร	60	69	46	77	252	50.4
รับจ้างเกี่ยวกับงานก่อสร้าง	15	8	6	14	43	8.6
รับเหมางานก่อสร้าง	2	1	4	2	9	1.8
รับจ้างงานแม่บ้าน	1	1	-	2	4	0.8
ถูกจ้างร้านอาหาร	5	-	3	1	9	1.8
ถูกจ้างในโรงงาน	12	3	13	12	40	8.0
อาชีพให้บริการ	1	-	-	-	1	0.2
ถูกจ้างในร้านค้า	7	3	7	11	28	5.6
พนักงานบริษัท	6	-	-	-	6	1.2
ขับรถรับจ้าง	1	1	-	1	3	0.6
รับจ้างประมง	7	34	9	3	53	10.6
ทำขนม	9	11	16	16	52	10.4
รวม	126	131	104	139	500	100.0

ตารางที่ 3.14 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วที่มีการทำงานรับจ้างจำแนกตามสถานที่ทำงานรับจ้าง

สถานที่ทำงานรับจ้าง	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ในจังหวัดที่ตนมีภูมิลำเนา	102	122	81	113	418	83.6
จังหวัดอื่นในภาคใต้	14	5	9	25	53	10.6
กรุงเทพมหานคร	8	-	1	-	9	1.8
ภาคเหนือ	-	-	-	-	-	-
ภาคกลาง	2	-	-	1	3	0.6
ภาคตะวันออก	-	-	-	-	-	-
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	-	-	-	-	-	-
ต่างประเทศ	-	4	13	-	17	3.4
รวม	126	131	104	139	500	100.0

ตารางที่ 3.15 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วที่มีการทำงานรับจ้างจำแนกตามช่วงเวลาที่ไม่ทำงาน

ช่วงเวลาที่ไม่ทำงานรับจ้าง	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
หลังเก็บเกี่ยว	6	6	6	7	25	5.0
ทำตลอดไป	53	70	71	81	275	55.0
ไม่แน่นอน	67	55	27	51	200	40.0
รวม	126	131	104	139	500	100.0

ตารางที่ 3.16 ร้อยละของอัตราการย้ายถิ่น

รายการ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม
อัตราการย้ายออกถาวร	8.27	2.60	2.87	3.53	4.29
อัตราการย้ายออกชั่วคราว	1.60	1.13	1.58	5.00	2.32
อัตราการย้ายเข้าถาวร	0.36	0.45	0.42	0.00	0.31
อัตราการย้ายเข้าชั่วคราว	0.36	1.68	0.60	1.03	0.93

ตารางที่ 3.17 จำนวนผู้ย้ายถิ่นเฉลี่ยต่อครัวเรือน

รายการ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม
ย้ายออกถาวร	0.41	0.13	0.15	0.19	0.22
ย้ายออกชั่วคราว	0.06	0.05	0.09	0.12	0.08
ย้ายเข้าถาวร	0.03	0.04	0.01	0.00	0.02
ย้ายเข้าชั่วคราว	0.03	0.08	0.08	0.03	0.05

ตารางที่ 3.18 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน

ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
หัวหน้าครัวเรือน	-	-	1	-	1	1.2
ภรรยาหัวหน้าครัวเรือน	2	-	1	1	4	4.9
ลูกชาย	11	8	7	9	35	42.7
ลูกสาว	15	6	2	11	34	41.5
ลูกเขย ลูกสะใภ้	-	-	1	1	2	2.4
พ่อตา พ่อตัว พ่อสามี	-	-	-	-	-	-
อื่น ๆ	1	-	1	4	6	7.3
รวม	29	14	13	26	82	100.0

ตารางที่ 3.19 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามเพศ

เพศ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ชาย	14	7	10	11	42	51.2
หญิง	15	7	3	15	40	48.8
รวม	29	14	13	26	82	100.0

ตารางที่ 3.20 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่ได้รับการศึกษา	-	-	3	2	5	6.1
ประถมศึกษา	17	11	9	13	50	61.0
มัธยมศึกษาตอนต้น	5	2	1	5	13	15.9
มัธยมศึกษาตอนปลาย	5	1	-	1	7	8.5
ปวช. ปวส. หรือเทียบเท่า	1	-	-	4	5	6.1
ปริญญาตรีสายสังคมฯ	1	-	-	-	1	1.2
ปริญญาตรีสายวิทย์ฯ	-	-	-	1	1	1.2
รวม	29	14	13	26	82	100.0

ตารางที่ 3.21 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามอายุ

อายุ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ต่ำกว่า 15 ปี	1	1	4	3	9	11.0
15-59 ปี	28	13	9	23	73	89.0
มากกว่า 59 ปี	-	-	-	-	-	-
รวม	29	14	13	26	82	100.0

ตารางที่ 3.21.1 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	%
ต่ำกว่า 15 ปี	9	10.9
15-19 ปี	17	20.7
20-24 ปี	19	23.2
25-29 ปี	15	18.3
30-34 ปี	10	12.2
35-39 ปี	6	7.3
40-44 ปี	5	6.1
55+ ปี	1	1.2
รวม	82	100

ตารางที่ 3.22 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามแหล่งที่ไปอยู่

แหล่งที่ไปอยู่	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ในจังหวัดที่ตนมีภูมิลำเนา	7	6	2	4	19	23.2
จังหวัดอื่นในภาคใต้	5	6	2	19	32	39.0
กรุงเทพมหานคร	16	1	1	3	21	25.6
ภาคเหนือ	-	-	1	-	1	1.2
ภาคกลาง	1	1	-	-	2	2.4
ภาคตะวันออก	-	-	-	-	-	-
ต่างประเทศ	-	-	7	-	7	8.5
รวม	29	14	13	26	82	100.0

ตารางที่ 3.23 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามอาชีพที่ไปทำ

อาชีพ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่มีอาชีพ	4	2	4	5	15	18.3
เรียนหรือยังไม่เข้าเรียน	1	-	-	7	8	9.8
การเกษตร	2	-	1	-	3	3.7
ค้าขาย	3	1	1	2	7	8.5
รับจ้างทั่วไป	15	8	7	12	42	51.2
ถูกจ้างรัฐ	1	-	-	-	1	1.2
อื่น ๆ	3	3	-	-	6	7.3
รวม	29	14	13	26	82	100.0

ตารางที่ 3.24 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามสถานภาพการสมรส

สถานภาพการสมรส	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
โสด	1	-	-	2	3	0.9
แต่งงาน	59	73	59	35	226	69.3
ม้าย	15	9	14	39	77	23.6
หย่าร้าง	5	3	7	5	20	6.1
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.25 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการใช้วิธีการคุมกำเนิด

การคุมกำเนิด	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ใช้หรือเคยใช้	38	41	14	24	117	35.9
ไม่เคยใช้	42	44	66	57	209	64.1
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.26 จำนวนครัวเรือนที่เคยใช้วิธีการคุมกำเนิดจำแนกตามวิธีการที่เคยใช้

วิธีการ	นศรศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ทำหมันชาย	4	2	-	1	7	6.0
ทำหมันหญิง	11	5	1	4	21	17.9
กินยา	11	18	3	13	45	38.5
ฉีดยา	7	14	9	5	35	29.9
ห่วงอนามัย	4	-	-	1	5	4.3
ถุงยางอนามัย	-	-	-	-	-	-
อื่น ๆ	1	2	1	-	4	3.4
รวม	38	41	14	24	117	100.0

ตารางที่ 3.27 อัตราการอยู่รอดของบุตรของหัวหน้าครัวเรือน

รายการ	นศรศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ที่ยังมีชีวิตอยู่	380	351	338	379	1,438	85.1
ที่ตายไปแล้ว	36	27	75	37	175	10.4
จำนวนบุตรที่ตายก่อนคลอด (แท้ง)	17	20	24	16	77	4.5
รวม	433	398	437	432	1,690	100.0
จำนวนบุตรเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือน	5.41	4.68	5.46	5.33	5.18	-

ตารางที่ 3.28 จำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนที่ตายจำแนกตามอายุการตาย

ช่วงอายุ	นศรศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1 ปี	15	14	42	15	86	52.1
1-5 ปี	3	4	10	6	23	13.9
6-10 ปี	3	3	2	2	10	6.1
11-20 ปี	2	5	5	6	18	10.9
มากกว่า 20 ปี	13	5	2	8	28	17.0
รวม	36	31	61	37	165	100.0

ตารางที่ 3.29 จำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนที่ตายจำแนกตามสาเหตุการตาย

สาเหตุการตาย	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
มาลาเรีย	4	-	3	1	8	4.8
ไข้เลือดออก	-	-	-	-	-	-
โรคระบบทางเดินอาหาร	-	1	2	1	4	2.4
โรคระบบทางเดินหายใจ	-	-	-	-	-	-
เอดส์	-	-	-	-	-	-
โรคอื่น ๆ เช่น ไค, มะเร็ง	6	3	11	7	27	16.4
อุบัติเหตุ	3	4	2	2	11	6.7
ไม่ทราบสาเหตุการตาย	8	15	36	10	69	41.8
อื่น ๆ	15	8	7	16	46	27.9
รวม	36	31	61	37	165	100.0

ตารางที่ 3.30 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนคนพิการ

จำนวนคนพิการ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่มีคนพิการ	71	78	70	72	291	89.3
1 คน	7	6	9	9	31	9.5
2 คน	2	1	1	-	4	1.2
3 คน	-	-	-	-	-	-
รวม	80	85	80	81	326	100.0
จำนวนคนพิการเฉลี่ยต่อครัวเรือน	0.14	0.09	0.14	0.11	0.12	-

ตารางที่ 3.31 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรังในครัวเรือน

จำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่มีผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง	38	52	44	52	186	57.1
1 คน	35	25	33	26	119	36.5
2 คน	6	7	3	3	19	5.8
3 คน	1	1	-	-	2	0.6
4 คน	-	-	-	-	-	-
รวม	80	85	80	81	326	100.0
จำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรังเฉลี่ยต่อครัวเรือน	0.63	0.49	0.49	0.40	0.50	-

ตารางที่ 3.32 จำนวนผู้ป่วยเรื้อรังจำแนกตามชนิดโรค

ชนิดโรคเรื้อรัง	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
โรคหัวใจ	10	8	-	4	22	13.25
โรกระบบทางเดินหายใจ	-	-	-	-	27	16.26
โรกระบบทางเดินอาหาร	-	-	-	-	11	6.63
โรคประสาท	-	-	-	-	3	1.81
โรคเกี่ยวกับข้อ	-	-	-	-	15	9.04
โรคเบาหวาน	4	1	1	2	8	4.82
โรคตับ	-	-	-	-	-	0
โรคมะเร็ง	1	-	2	1	4	2.41
โรคความดัน	-	-	-	-	14	8.43
โรคไต	-	-	-	-	4	2.41
โรคอื่นๆ	35	32	30	24	47	28.31
ไม่ทราบชนิดโรค	2	1	7	1	11	6.63
รวม	52	42	40	32	166	100.0

ตารางที่ 3.33 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามลักษณะส้วม

ลักษณะส้วม	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ส้วมซึม	56	70	22	69	217	66.8
ส้วมหลุม	2	1	2	4	9	2.8
ไม่มีส้วม	22	14	56	7	99	30.4
รวม	80	85	80	81	325	100.0

ตารางที่ 3.34 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามลักษณะบ้านที่พักอาศัย

ลักษณะบ้าน	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
1. บ้านไม้ชั้นเดียวใต้ถุนสูงพื้นซีเมนต์	1	3	1	-	5	1.5
2. บ้านไม้ชั้นเดียวใต้ถุนสูงพื้นดิน	51	46	64	44	205	62.9
3. บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น (พื้นดิน)	7	5	2	3	17	5.2
4. บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น (พื้นซีเมนต์)	14	7	8	10	39	12.0
5. บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น (พื้นไม้)	-	2	-	-	2	0.6
6. บ้านไม้ 2 ชั้น พื้นซีเมนต์	-	1	-	1	2	0.6
7. บ้านไม้ 2 ชั้น พื้นไม้	-	1	1	1	3	0.9
8. บ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ 2 ชั้น พื้นซีเมนต์	-	2	-	5	7	2.1
9. บ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ 2 ชั้น พื้นไม้	-	1	-	-	1	0.3
10. บ้านก่อด้วยอิฐบล็อกชั้นเดียว พื้นซีเมนต์	4	14	3	13	34	10.4
11. บ้านก่อด้วยอิฐบล็อกชั้นเดียว พื้นดิน	3	2	-	4	9	2.8
12. บ้านก่อด้วยอิฐบล็อกสองชั้น พื้นซีเมนต์	-	1	-	-	1	0.3
13. บ้านก่อด้วยอิฐ 2 ชั้น พื้นไม้	-	-	-	-	-	-
14. บ้านไม้ หลังคาตังกะสี	-	-	1	-	1	0.3
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.35 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามชนิดของหลังคาบ้าน

ชนิดของหลังคาบ้าน	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
กระเบื้อง	47	37	49	43	176	54.0
สังกะสี	17	36	17	35	105	32.2
หญ้าแฝก	16	12	14	3	45	13.8
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.36 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามมูลค่าบ้านถ้ำสร้างใหม่ในขนาดและลักษณะเช่นเดิม

มูลค่าบ้าน (บาท)	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ต่ำกว่า 5,000	5	6	9	7	27	8.3
5,001 – 10,000	13	16	10	12	51	15.6
10,001 – 20,000	16	11	12	8	47	14.4
20,001 – 30,000	11	6	14	10	41	12.6
30,000 – 40,000	6	7	8	9	30	9.2
40,001 – 50,000	9	22	11	15	57	17.5
50,001 – 100,000	13	15	15	15	58	17.8
100,001 – 150,000	2	-	-	1	3	0.9
150,001 – 200,000	2	1	-	2	5	1.5
200,001 – 300,000	3	1	1	2	7	2.1
รวม	80	85	80	81	326	100.0
มูลค่าบ้านเฉลี่ยต่อหลัง	52,089.74	45,370.59	40,043.75	51,990.00	47,313.31	

ตารางที่ 3.37 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการถือครองบ้าน

ลักษณะการถือครอง	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
เป็นบ้านของตนเอง	62	60	61	64	247	75.8
เช่าอยู่	2	-	-	1	3	0.9
อาศัยผู้อื่นอยู่โดยไม่เสียค่าเช่า	11	16	11	11	49	15.0
สร้างอยู่เองในที่สาธารณะ	2	3	1	-	6	1.9
อื่น ๆ	3	6	7	5	21	6.4
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.38 พื้นที่ถือครองที่ดินเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการถือครอง (ไร่)

ลักษณะการถือครองที่ดิน	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ที่ดินของตนเอง	1.56	3.18	1.31	3.98	2.52	68.11
ที่ดินที่ผู้อื่นให้ใช้ประโยชน์						
• เช่า	0.83	0.28	1.04	0.99	0.78	21.08
• ผู้อื่นให้ทำฟรี	0.75	0.17	0.25	0.45	0.40	10.81
รวม	3.14	3.63	2.60	5.42	3.70	100.00

ตารางที่ 3.39 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามขนาดพื้นที่ดินของตนเอง

ขนาดพื้นที่ดินของตนเอง (ไร่)	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่มีที่ดินของตนเอง	56	40	51	42	189	58.0
1-5	15	30	27	26	98	30.1
6-10	7	8	-	8	23	7.1
11-20	2	6	2	3	13	4.0
21-30	-	-	-	-	-	-
31-40	-	1	-	1	2	0.6
มากกว่า 51	-	-	-	1	1	0.3
รวม	80	85	81	326	326	100.0

ตารางที่ 3.40 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ดินของตนเอง

การเปลี่ยนแปลงของจำนวนพื้นที่ดิน	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่เปลี่ยนแปลง	64	60	72	56	252	77.3
ลดลง	12	18	5	20	55	16.9
เพิ่มขึ้น	4	7	3	5	19	5.8
รวม	80	85	80	81	326	100.0
พื้นที่ดินที่ลดลงเฉลี่ยต่อครัวเรือน (ไร่)	1.50	3.21	0.36	2.61	1.94	
พื้นที่ดินที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยต่อครัวเรือน (ไร่)	0.12	0.39	0.03	0.31	0.22	

ตารางที่ 3.41 จำนวนพื้นที่ดินที่ลดลงจำแนกตามเหตุผลที่ลดลง

เหตุผล*	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ขาย	6	11	2	11	30	54.5
ใช้หนี้	1	1	-	1	3	5.5
ถูกโกง	1	2	-	-	2	3.6
แบ่งมรดก	-	-	-	-	-	-
นำที่ดินไปแลกเป็นที่พักบ้าน	-	-	-	-	-	-
อื่น ๆ	5	4	3	8	20	36.4
รวม	13	18	5	20	55	100.0

* ครัวเรือนหนึ่ง ๆ มีหลายเหตุผล

ตารางที่ 3.42 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการทำการเกษตร

การทำการเกษตร	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ทำการเกษตร	33	46	35	48	162	49.7
ไม่ได้ทำการเกษตร	47	39	45	33	164	50.3
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.43 จำนวนครัวเรือนที่ปลูกพืชไร่และไม้ยืนต้น ชนิดต่าง ๆ

ชนิดพืช	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ*
ข้าวเจ้า	18	29	27	42	116	35.6
พริก	3	-	3	4	10	3.1
แตงโม	-	-	3	1	4	1.2
ข้าวโพด	-	1	-	1	2	0.6
มันสำปะหลัง	-	-	2	-	2	0.6
ถั่วหรั่ง	2	-	-	-	2	0.6
สับปะรด	1	-	1	-	2	0.6
ผักบุ้ง	1	-	1	-	2	0.6
พืชไร่อื่น ๆ	2	1	-	3	6	1.8
มะพร้าว	11	12	8	2	33	10.1
ยางพารา	5	10	5	8	28	8.6
กล้วย	11	7	2	3	23	7.1
เงาะ	4	3	-	1	8	2.5
ทุเรียน	1	6	-	-	7	2.1
มะละกอ	3	3	-	-	6	1.8
ลองกอง	-	4	1	-	5	1.5
มะม่วงหิมพานต์	1	1	2	-	4	1.2
ขนุน	1	1	2	-	4	1.2
มังคุด	3	1	-	-	4	1.2
กะทือ	2	2	-	-	4	1.2
มะม่วง	2	2	-	-	4	1.2
หมาก	1	1	-	-	2	0.6
จำปาตะ	-	2	-	-	2	0.6
ไม้ยืนต้นอื่น ๆ	-	4	1	-	5	1.5

* ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่ทำการเกษตร

ตารางที่ 3.44 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของพืช (กก.)

ชนิดพืช	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม
ข้าวเจ้า	209.60	214.06	99.63	225.82	191.89
ข้าวโพด	-	20.00	-	-	10.00
ถั่วเขียว	-	-	-	-	-
แดงโม	-	-	400.00	-	200.00
พริก	266.67	-	40.00	150.00	151.33
ถั่วเหลือง	366.67	-	-	-	366.67
เห็ด	-	42.00	-	-	42.00
สับปะรด	240.00	-	-	-	240.00
มะเขือ	-	-	-	150.00	150.00
ยางพารา	266.67	217.36	538.33	170.98	255.85
หมาก	300.00	-	-	-	300.00
ปาล์ม	-	2400.00	-	-	2400.00
มะม่วงหิมพานต์	200.00	-	92.50	-	128.33
ขนุน	-	60.00	-	-	60.00
กล้วย	1,115.00	101.8	-	-	608.40
มะละกอ	-	26.67	-	-	26.67
ทุเรียน	-	100.00	-	-	100.00
จำปาตะ	-	98.33	-	-	98.33
เงาะ	200.00	105.00	-	-	102.50
มะพร้าว	411.11	105.00	184.00	-	200.49
กระเทียม	100.00	200.00	-	-	150.00
ตะขบ	-	400.00	-	-	400.00
มะม่วง	-	-	-	-	-

ตารางที่ 3.45 จำนวนครวเรือนที่มีสัตว์แต่ละชนิด ณ วันสำรวจ

ชนิดสัตว์	นกรูปร่าง	ตูด	ปีศาจ	พิทุง	รวม	ร้อยละ
วัว	5	7	6	17	35	10.7
ควาย	2	-	1	-	3	0.9
หมู	5	1	-	2	8	2.5
เป็ด	12	12	17	6	47	14.4
ไก่	43	42	23	36	144	44.2
แพะ	2	9	5	1	17	5.2
อื่น ๆ	2	1	-	2	5	1.5

ตารางที่ 3.46 จำนวนสัตว์แต่ละชนิดเฉลี่ยต่อครัวเรือน ณ วันสำรวจ

ชนิดสัตว์	นกรูปร่าง	ตูด	ปีศาจ	พิทุง	เฉลี่ยต่อครัวเรือน ทั้งหมด	(เฉลี่ยต่อครัวเรือน ที่มีสัตว์)
วัว	0.19	0.21	0.30	0.53	0.31	2.86
ควาย	0.05	0.00	0.01	0.00	0.02	1.67
หมู	0.28	0.02	0.00	0.51	0.20	8.13
เป็ด	1.74	0.91	1.30	2.63	1.64	11.34
ไก่	15.65	4.21	1.92	5.09	6.67	15.11
แพะ	0.05	0.26	0.25	0.49	0.15	2.94
อื่น ๆ	0.05	0.47	0.00	0.99	0.49	3.20

ตารางที่ 3.47 รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้ (บาท)

แหล่งที่มาของรายได้	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
1. รายได้จากกิจกรรมเกษตร	36,642.63	33,370.96	28,011.90	16,682.70	28,712.25	52.3
• ขางพารา	180.00	2,440.73	741.68	774.69	1,055.05	1.9
• พืชยืนต้น	873.75	716.47	212.35	-	453.34	0.8
• ผักและผลไม้	830.00	284.71	223.75	76.54	351.84	0.6
• พืชไร่	756.25	46.26	138.75	62.65	247.26	0.5
• ข้าว	37.50	-	-	708.64	185.28	0.3
• สัตว์	19,170.13	11,099.41	15,609.75	1,492.96	11,799.91	21.5
• รับจ้างกรีดยาง	11,832.50	11,472.09	8,650.13	12,567.21	11,140.13	20.3
• รับจ้างประมง	2,962.50	7,311.29	2,435.50	1,000.00	3,479.45	6.3
2. รายได้นอกกิจกรรมเกษตร	29,235.98	14,868.94	18,181.78	27,469.19	22,338.29	40.7
• รับจ้าง	20,450.73	9,627.06	14,711.38	18,980.74	15,854.93	28.9
• รายได้สุทธิจากการประกอบการ	3,092.75	1,581.18	1,435.15	3,747.53	2,454.55	4.5
• ผู้อื่นส่งมาให้	4,898.75	1,387.53	598.75	2,376.54	2,301.35	4.2
• หาของป่า เผลอถ่าน	251.25	459.53	31.25	418.07	293.02	0.5
• เสียงโชค	5.00	705.88	-	98.77	209.82	0.4
• ค่าเช่า	-	127.06	250.00	29.63	101.84	0.2
• หักถดถอย	-	395.29	146.25	148.15	175.77	0.3
• อื่น ๆ เช่น ขายทรัพย์สิน นายหน้า และเงินช่วยเหลือต่าง ๆ	537.50	585.41	1,009.00	1,669.75	947.02	1.7
3. รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน(มูลค่าสินค้า ที่ ได้รับจากการผลิตเพื่อการบริโภค)	3,179.94	4,527.34	4,662.19	2,845.06	3,811.79	6.9
รวม	69,058.54	52,767.25	50,855.86	46,996.95	54,862.33	100.0

ตารางที่ 3.47.1 รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนจำนวนตามแหล่งที่มาของรายได้ (บาท) แยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

	อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน											
	ไม่มีอาชีพ		ทำสวนยาง		ทำนา		ประมง		รับจ้างนอกภาคเกษตร		อื่นๆ	
	Mean	ร้อยละ	Mean	ร้อยละ	Mean	ร้อยละ	Mean	ร้อยละ	Mean	ร้อยละ	Mean	ร้อยละ
รายได้รวมภาคเกษตร	22,656.97	44.4	31,191.65	60.2	18,265.45	32.4	42,452.30	74.6	5,667.05	9.5	28,157.29	49.2
ยกพร. รายได้	1,005.74	2.0	3,489.41	6.7	-	-	464.74	0.8	-	-	-	-
รายได้ที่รับเงินต้นรวม ยกเว้นยกพร.	379.34	0.7	708.70	1.4	531.59	0.9	326.67	0.6	45.45	0.1	551.43	1.0
รายได้หลัก ผลไม้รวม	-	-	208.70	0.4	191.84	0.3	200.00	0.4	22.73	0.0	2,068.57	3.6
รายได้ที่ไร่ไร่ รวม ยกเว้นไร่	47.54	0.1	28.00	0.1	669.39	1.2	111.11	0.2	130.88	0.2	860.00	1.5
จ้างทำ รายได้	213.11	0.4	268.12	0.5	589.80	1.0	-	-	-	-	-	-
รายได้จากสัตว์รวม	6,080.90	11.9	215.22	0.4	1,086.33	1.9	32,857.56	57.7	122.73	0.2	12,796.43	22.3
รับจ้างกีดขวางรวม	9,258.20	18.2	25,621.35	49.5	14,951.61	26.6	1,255.56	2.2	3,345.45	5.6	10,852.29	19.0
รับจ้างประมงรวม	5,672.13	11.1	652.17	1.3	244.90	0.4	7,236.67	12.7	2,000.00	3.3	1,028.57	1.8
รายได้รวมนอกภาคเกษตร	27,628.15	54.2	18,698.98	36.1	33,430.82	59.4	5,631.78	9.9	53,006.55	88.5	28,444.63	49.7
รับจ้างอื่นๆรวม	20,279.64	39.8	9,905.51	19.1	25,945.92	46.1	3,983.78	7.0	49,062.73	82.0	15,397.14	26.9
11.2 รายได้สุทธิจากการค้าขายและกำไร	3,101.15	6.1	3,830.43	7.4	231.84	0.4	396.67	0.7	-	-	8,561.49	15.0
11.3 รายได้จากผู้ขึ้นส่งมาได้	2,928.38	5.7	1,689.86	3.3	5,091.84	9.0	685.56	1.2	2,513.64	4.2	2,528.86	4.4
11.6 รายได้จากกำไรของป่า	196.07	0.4	534.78	1.0	661.22	1.2	3.33	0.0	75.64	0.1	351.43	0.6
11.5 รายได้จากกำไรเชิงไรศ	90.16	0.2	905.80	1.7	8.16	0.0	-	-	-	-	-	-
11.4 รายได้จากค่าเช่าต่างๆ	13.11	0.0	144.93	0.3	-	-	222.22	0.4	-	-	68.57	0.1
11.1 รายได้จากกำไรจากการดำเนินงานต่างๆ	-	-	347.83	0.7	146.94	0.3	151.11	0.3	-	-	357.14	0.6
11.7 รายได้นอกเกษตรอื่นๆ	1,020.66	2.0	1,339.86	2.6	1,344.90	2.4	189.11	0.3	1,354.56	2.3	1,180.00	2.1
รวม รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน ข้อ 6-7-8	702.13	1.4	1,907.45	3.7	4,595.10	8.2	8,816.67	15.5	1,193.18	2.0	685.43	1.2
รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน	50,988.25	100.0	51,798.09	100.0	56,291.37	100.0	56,900.74	100.0	59,886.77	100.0	57,267.34	100.0
รายได้ที่เป็นเงินสด	50,286.11		49,890.84		51,696.27		48,084.08		53,673.59		56,601.91	
ความต้องการขั้นพื้นฐานของครัวเรือน	47,808.92		49,508.35		50,890.29		48,084.80		49,389.64		40,336.80	
I B Ratio x 100	105.82		100.77		101.58		99.98		118.85		140.32	
											108.41	

โครงการวิจัย "บทบาทของภาคเกษตรในภาคใต้"

ตารางที่ 3.47.2 รายได้ครัวเรือนเปรียบเทียบกับความต้องการพื้นฐานของครัวเรือน

อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน		รายได้ของครัวเรือนที่เป็นเงินสด	ความต้องการขั้นพื้นฐานของครัวเรือน ต่อปี	ความต้องการขั้นพื้นฐานของครัวเรือน ต่อเดือน	
		(A)	(B)	(c)	(A)/(B)*100
ไม่มีอาชีพ	Mean	50,286.11	47,608.92	3,967.41	105.62
	N	61	61	61	
	Std. Deviation	47579.74463	27060.59692	2255.049744	
ทำสวนยาง	Mean	49,890.64	49,508.35	4,125.70	100.77
	N	69	69	69	
	Std. Deviation	41189.02415	22285.69036	1857.140863	
ทำนา	Mean	51,696.27	50,890.29	4,240.86	101.58
	N	49	49	49	
	Std. Deviation	76793.63739	27410.75336	2284.229447	
ประมง	Mean	48,084.08	48,094.80	4,007.90	99.98
	N	90	90	90	
	Std. Deviation	38977.84315	17405.53874	1450.461562	
เกษตรกรอื่น ๆ	Mean	72,482.35	42,050.12	3,504.18	172.37
	N	17	17	17	
	Std. Deviation	95025.37974	22132.20279	1844.350232	
รับจ้างนอกภาคเกษตร	Mean	58,673.59	49,369.64	4,114.14	118.85
	N	22	22	22	
	Std. Deviation	37430.90089	26649.85926	2220.821605	
ค้าขาย	Mean	47,335.00	40,976.00	3,414.67	
	N	6	6	6	
	Std. Deviation	34549.02821	37664.40798	3138.700665	
ประกอบกิจการส่วนตัว	Mean	39,188.67	37,180.00	3,098.33	105.40
	N	6	6	6	
	Std. Deviation	49675.25326	24447.23533	2037.269611	
อื่น ๆ	Mean	38,287.50	38,000.00	3,166.67	100.76
	N	6	6	6	
	Std. Deviation	45624.8226	17289.82165	1440.818471	
Total	Mean	51,050.54	47,976.37	3,998.03	106.41
	N	326	326	326	
	Std. Deviation	52154.34438	23395.08191	1949.590159	

ตารางที่ 3.48 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระดับรายได้ของครัวเรือน

ระดับรายได้ (บาท)	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1,000	-	-	-	2	2	0.6
1,001 – 3,000	-	-	4	2	6	1.8
3,001 – 5,000	-	1	3	1	5	1.5
5,001 – 10,000	4	1	7	5	17	5.2
10,001 – 20,000	5	9	9	12	35	10.7
20,001 – 30,000	16	11	7	15	49	15.0
30,001 – 40,000	11	16	12	11	50	15.3
40,001 – 50,000	9	13	10	6	38	11.7
50,001 – 75,000	18	20	11	14	63	19.3
75,000 – 100,000	1	1	5	5	12	3.7
มากกว่า 100,000	16	13	12	8	49	15.0
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.49 รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือน (บาท)

ประเภทรายจ่าย	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
รายจ่ายในการเกษตร	15,726.05	6,784.41	10,155.28	4,642.35	9,273.65	19.50
รายจ่ายในการครองชีพ	51,676.49	36,884.55	34,575.54	28,806.98	38,201.58	80.50
รวม	67,402.53	44,668.97	44,730.81	33,449.32	47,475.23	100.00

ตารางที่ 3.50 รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามประเภทรายจ่าย (บาท)

ประเภทรายจ่าย	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
1. รายจ่ายในการเกษตร	15,726.05	6,784.41	10,155.28	4,642.35	9,273.65	19.5
• ค่าจ้างแรงงานคน	1,531.25	173.91	68.75	715.43	615.74	1.3
• ค่าจ้างแรงงานเครื่องจักร	3,521.92	2,535.12	3,772.63	807.90	2,651.81	5.6
• ค่าจ้างแรงงานสัตว์	9.00	29.65	10.00	92.59	35.40	0.1
• ค่าอาหารสัตว์	2,700.00	352.88	89.86	1,231.11	1,082.52	2.3
• ค่าพันธุ์พืช	380.00	19.41	15.56	14.32	105.69	0.2
• ค่าปุ๋ยคอก	1,338.75	11.76	-	39.38	341.38	0.7
• ค่าปุ๋ยเคมี	448.00	593.65	357.94	883.22	572.10	1.2
• ค่ายาปราบศัตรูพืช	76.88	53.62	20.19	25.56	44.15	0.1
• ค่าซื้อเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ	130.00	89.06	354.39	75.31	160.80	0.3
• ค่าซ่อมแซมเครื่องมือ	763.75	235.29	144.13	12.35	287.21	0.6
• ค่าดอกเบี้ย	960.50	247.06	137.50	446.30	444.76	0.9
• ค่าภาษีที่ดิน	417.50	26.39	5.09	7.90	112.64	0.2
• ค่าเช่าที่ดิน	90.63	41.76	83.75	255.56	117.18	0.2
• ค่าเครื่องมือทุกชนิดที่ใช้	2,602.25	1,790.76	4,187.50	-	2,133.11	4.5
• ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ	755.63	583.73	908.00	35.06	569.16	1.2
2. รายจ่ายในการครองชีพ	51,676.49	37,884.55	34,575.54	28,806.98	38,201.58	80.5
• ค่าซื้อข้าวสารในครัวเรือน	6,972.93	4,948.06	6,640.51	2,381.57	5,222.60	11.0
• ค่าอาหารในครัวเรือน	19,985.88	16,426.71	15,536.42	13,546.30	16,365.96	34.5
• ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง	1,144.89	1,262.46	858.13	942.65	1,054.92	2.2
• ค่าไฟฟ้า	1,763.00	1,357.45	823.89	1,174.68	1,280.62	2.7
• ค่าผงซักฟอก สบู่ ยาสีฟัน	2,098.29	1,814.37	1,627.31	1,397.78	1,734.63	3.7
• ค่าอาหารและพาหนะเมื่อไปนอกบ้าน	1,970.75	1,064.92	1,711.66	1,195.95	1,478.48	3.1
• ค่าพาหนะ, ค่าอาหารกลางวัน	7,858.19	5,133.13	3,324.88	3,017.61	4,832.48	10.2
• ค่าเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม	790.00	598.47	596.25	519.26	625.25	1.3
• ค่าก่อสร้างซ่อมแซมที่อยู่อาศัย	1,170.37	362.94	689.37	408.03	636.93	1.3

ตารางที่ 3.50 รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามประเภทรายจ่าย (บาท) (ต่อจากหน้า 122)

ประเภทรายจ่าย	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
• ค่ารักษาพยาบาล	2,318.62	1,048.77	340.38	1,043.64	1,185.28	2.5
• ค่าใช้จ่ายตามประเพณี	2,377.25	1,528.94	457.88	1,430.37	1,449.79	3.1
• ค่าสุรา บุหรี่	2,250.20	1,491.06	1,550.99	707.84	1,497.45	3.2
• ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงชีพ	643.75	530.59	63.75	72.84	330.06	0.7
• ค่าบันเทิงเริงรมย์	0.63	31.77	4.38	4.94	10.74	0.0
• ค่าเช่าที่อยู่อาศัย	48.75	-	3.00	-	12.70	0.0
• ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ	346.00	284.94	346/75	963.53	483.70	1.0
รวม	67,402.54	44,668.97	44,730.81	33,449.32	47,475.23	100.0

ตารางที่ 3.51 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระดับรายจ่ายในครัวเรือน

ระดับรายจ่าย (บาท)	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1,000	-	-	-	-	-	-
1,001 – 3,000	-	-	2	1	3	0.9
3,001 – 5,000	-	-	-	2	2	0.6
5,001 – 10,000	1	-	11	7	19	5.8
10,001 – 20,000	9	7	8	18	42	12.9
20,001 – 30,000	8	16	13	19	56	17.2
30,001 – 40,000	10	17	9	11	47	14.4
40,001 – 50,000	11	17	7	5	40	12.3
50,001 – 75,000	14	20	18	14	66	20.2
75,001 – 100,000	11	6	6	1	24	7.4
มากกว่า 100,000	16	1	6	3	26	8.0
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.52 รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี (บาท)

รายการ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม
รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน	69,058.54	52,767.25	50,855.86	46,996.95	54,862.33
รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือน	67,402.54	44,668.96	44,730.81	33,449.32	47,475.23
รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือน	1,656.00	8,098.28	6,125.05	13,547.63	7,387.10

ตารางที่ 3.52.1 รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี (บาท) เฉพาะเงินสด

รายการ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม
รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน	65,878.61	48,239.90	46,193.68	44,151.89	51,116.02
รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือน	67,402.54	44,668.96	44,730.81	33,449.2	47,562.90
รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือน	-1,523.93	3,570.94	1,462.87	10,702.57	3,553.12

ตารางที่ 3.53 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือน

รายได้สุทธิ (บาท)	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ติดลบ	44	41	37	31	153	46.9
1 – 500	-	-	-	-	-	-
501 – 1,000	1	1	2	1	5	1.5
1,001 – 2,000	3	2	2	3	10	3.1
2,001 – 3,000	1	1	-	3	5	1.5
3,001 – 4,000	1	5	2	4	12	3.7
4,001 – 5,000	2	-	1	-	3	0.9
5,001 – 10,000	4	8	6	5	23	7.1
10,001 – 20,000	2	10	10	11	33	10.1
20,001 – 30,000	7	3	4	5	19	5.8
30,001 – 40,000	3	1	6	4	14	4.3
40,001 – 50,000	1	2	1	6	10	3.1
มากกว่า 50,000	11	11	9	8	39	12.0
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.54 จำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ ณ วันสำรวจ

การเป็นหนี้	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
เป็นหนี้	58	56	57	46	217	66.6
ไม่เป็นหนี้	22	29	23	35	109	33.4
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.55 ปริมาณหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน ณ วันสำรวจจำแนกตามแหล่งเงินกู้ (บาท)

แหล่งเงินกู้	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ธกส.	14,962.5	7,135.29	625.00	2,148.15	6,219.33	36.3
ธนาคารพาณิชย์	1,500.0	-	1,250.00	1,172.84	966.26	5.6
สหกรณ์ต่าง ๆ	600.0	611.76	162.50	395.06	444.78	2.6
พ่อค้า	1,462.5	4,63.94	4,708.75	4.94	2,723.62	15.9
ญาติ	1,431.25	1,598.82	2,305.00	2,580.25	1,985.89	11.6
เพื่อนบ้าน	5,493.75	1,743.53	3,485.00	5,030.86	3,907.97	22.8
กองทุนต่าง ๆ ของหมู่บ้าน	62.50	385.82	125.00	246.91	200.92	1.2
อื่น ๆ เช่นองค์กรพัฒนาเอกชน	1,256.25	488.23	66.12	1,029.63	707.64	4.1
รวม	26,768.75	16,569.41	16,569.41	12,608.64	17,156.41	100.0

ตารางที่ 3.56 ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ ณ วันสำรวจจำแนกตามแหล่งเงินกู้

แหล่งเงินกู้	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ*
ธกส.	15	10	4	9	38	11.7
ธนาคารพาณิชย์	1	-	2	2	5	1.5
สหกรณ์ต่าง ๆ	3	3	1	1	8	2.5
พ่อค้า	8	25	20	1	54	16.6
ญาติ	14	10	8	7	39	12.0
เพื่อนบ้าน	25	22	32	23	102	31.3
กองทุนต่าง ๆ ของหมู่บ้าน	1	6	1	5	13	4.0
อื่น ๆ เช่นองค์กรพัฒนาเอกชน	5	5	2	9	21	6.4

*ร้อยละของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด

ตารางที่ 3.57 จำนวนครัวเรือนที่มีการกู้ยืมเงินในปี 2542

การกู้ยืม	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
กู้	39	31	34	29	133	40.8
ไม่กู้	41	54	46	52	193	59.2
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.58 จำนวนเงินกู้เฉลี่ยต่อครัวเรือนในปี 2542 จำแนกตามแหล่งเงินกู้ (บาท)

แหล่งเงินกู้	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ธกส.	7,375.00	2,664.71	312.50	1,345.68	2,915.64	39.4
ธนาคารพาณิชย์	-	-	750.00	-	184.05	2.5
สหกรณ์ต่าง ๆ	562.50	-	162.50	-	177.91	2.4
พ่อค้า	787.50	1,952.94	1,912.50	-	1,171.78	15.8
ญาติ	762.50	75.29	343.75	827.16	496.63	6.7
เพื่อนบ้าน	3,121.25	949.41	1,405.28	1,919.75	1,835.34	24.8
กองทุนต่าง ๆ ของหมู่บ้าน	62.50	217.65	125.0	345.68	188.65	2.6
อื่น ๆ	506.25	600.00	64.25	511.11	423.44	5.7
รวม	13,177.50	6,460.00	5,075.78	4,949.38	7,393.44	100.0

ตารางที่ 3.59 จำนวนครัวเรือนที่มีการกู้ยืมเงินจากแหล่งต่าง ๆ ในปี 2542

แหล่งเงินกู้	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ*
ธกส.	9	5	2	7	23	7.1
ธนาคารพาณิชย์	-	-	1	-	1	0.3
สหกรณ์ต่าง ๆ	4	-	1	-	5	1.5
พ่อค้า	3	13	6	-	22	6.7
ญาติ	9	3	5	5	22	6.7
เพื่อนบ้าน	16	12	26	12	66	20.2
กองทุนต่าง ๆ ของหมู่บ้าน	1	3	1	5	10	3.1
อื่น ๆ	4	5	2	6	17	5.2

* ร้อยละของครัวเรือนทั้งหมด

ตารางที่ 3.60 จำนวนครัวเรือนที่มีการกู้เงินจำแนกตามปริมาณเงินทุนในปี 2540

ปริมาณเงินกู้ (บาท)	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
1 – 5,000	56	65	64	62	247	75.8
5,001 – 10,000	5	9	8	8	30	9.2
10,001 – 25,000	6	6	3	7	22	6.7
25,001 – 50,000	10	3	3	3	19	5.8
50,001 – 75,000	1	-	1	-	2	0.6
มากกว่า 75,000	2	2	1	1	6	1.8
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.61 ปริมาณเงินกู้เฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการใช้เงินกู้ (บาท)

การใช้เงินกู้	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ใช้เพื่อการเกษตร	9,531.25	4,870.59	3,023.40	2,030.86	4,993.47	67.5
ใช้นอกการเกษตร	3,646.25	1,589.41	2,052.38	2,918.52	2,538.01	34.3
รวม	13,177.50	6,460.00	5,075.78	4,949.38	7,393.44	100.0

ตารางที่ 3.61.1 จำนวนเงินเฉลี่ยที่ครัวเรือนยากจนเป็นหนี้ค้างกับแหล่งต่าง ๆ แยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน (หน่วย : บาท)

แหล่งหนี้	ไม่มีอาชีพ	%	ทำสวนยาง	%	ทำนา	%	ประมง	%	รับจ้างนอกเกษตร	%
ชกส.	2,213.11	23.9%	2,920.28	26.4	2,428.57	17.5	9,355.55	36.9	2,272.72	28.0
ธนาคารพาณิชย์	901.63	9.7%	0.00	0.0	1,632.65	11.8	666.66	2.6	0.00	0.0
สหกรณ์ต่าง ๆ	295.08	3.2%	1,405.79	12.7	612.24	4.1	0.00	0.0	0.00	0.0
พ่อค้า	1,578.68	17.0%	34.78	0.3	0.00	0.0	8,530.00	33.6	977.00	12.1
ญาติ	109.83	1.2%	2,481.15	22.4	3,714.28	26.8	1,816.66	7.2	454.54	5.6
เพื่อนบ้าน	3,508.19	37.9%	4,065.21	36.7	3,006.12	21.7	3,983.33	15.7	3,577.27	44.2
กองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้าน	311.47	3.3%	94.20	0.9	346.93	2.5	133.33	0.5	90.90	1.1
แหล่งอื่น ๆ	336.06	3.6%	72.46	0.6	2,112.24	15.2	877.77	3.5	727.27	9.0
รวมทุกแหล่ง	9,254.05	100.0%	11,073.87	100.0	13,853.03	100.0	25,363.30	100.0	8,099.70	100

ตารางที่ 3.62 จำนวนครัวเรือนที่มีคนในครอบครัวเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ

กลุ่มต่าง ๆ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
กลุ่มลูกค้า ๓กส.	10	10	1	12	33	46.5
กลุ่มลูกค้าธนาคารพาณิชย์	-	-	-	1	1	1.4
กลุ่มลูกค้าสหกรณ์การเกษตร	2	3	-	-	5	7.0
กลุ่มเกษตรกร	1	1	-	-	2	2.8
กลุ่มแม่บ้าน	1	3	-	3	7	9.9
กลุ่มสตรี	-	1	-	-	1	1.4
กลุ่มเยาวชนและသူเกษตร	1	3	-	-	4	5.6
กลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้าน	7	10	-	1	18	25.4
รวม	22	31	1	17	71	100.0

ตารางที่ 3.63 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนหลักสูตรวิชาชีพที่เคยอบรม

จำนวนหลักสูตรที่เคยอบรม	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่เคยอบรม	71	73	71	69	284	87.1
เคยอบรม 1 หลักสูตร	8	11	9	11	39	12.0
เคยอบรม 2 หลักสูตร	1	1	-	1	3	0.9
เคยอบรม 3 หลักสูตร	-	-	-	-	-	-
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.64 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการได้รับความช่วยเหลือด้านเงิน

การได้รับเงินช่วยเหลือ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่เคยได้รับ	75	75	73	69	292	89.8
เคยได้รับจากหน่วยงานรัฐ	3	9	7	10	29	8.9
เคยได้รับจากหน่วยงานเอกชน	1	-	-	1	2	0.6
หากได้รับไม่ทราบหน่วยงาน	-	1	-	1	2	0.6

ตารางที่ 3.65 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการเคยได้รับความช่วยเหลือด้านวัสดุอุปกรณ์การเกษตร

การได้รับความช่วยเหลือ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่เคยได้รับ	75	75	73	69	292	89.8
เคยได้รับ	4	10	7	12	33	10.2
รวม	79	85	80	81	325	100.0

ตารางที่ 3.66 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการได้รับคำแนะนำในการประกอบอาชีพ

การได้รับคำแนะนำ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่เคยได้รับ	73	76	68	65	282	86.7
เคยได้รับ	7	9	11	16	43	13.3
รวม	80	85	79	81	325	100.0

ตารางที่ 3.67 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการมีบัตรประกันสุขภาพ

การมีบัตรประกันสุขภาพ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
มี	56	56	55	51	218	66.9
ไม่มี	24	29	25	30	108	33.1
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.68 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระยะห่างจากบ้านถึงถนนที่ใช้ได้ทุกฤดูกาล

ระยะห่าง (เมตร)	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่เกิน 10 เมตร	29	23	23	24	99	30.4
11 - 20	6	5	10	8	29	8.9
21 - 30	2	2	4	4	12	3.7
31 - 40	-	-	1	1	2	0.6
41 - 50	6	4	4	7	21	6.4
51 - 100	9	8	18	11	46	14.1
101 - 200	3	3	9	2	17	5.2
201 - 300	5	11	5	9	30	9.2
301 - 400	-	3	1	1	5	1.5
401 - 500	8	6	2	4	20	6.1
501 - 1,000	7	11	3	5	26	8.0
1,001 - 2,000	5	5	-	3	13	4.0
5,000	-	4	-	2	6	1.8
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.69 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามแหล่งน้ำดื่มที่ใช้ในฤดูแล้ง

แหล่งน้ำดื่ม	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
น้ำประปา	3	3	22	14	42	12.9
น้ำฝน	42	42	-	3	87	26.7
บ่อน้ำบาดาล	4	2	6	4	16	4.9
บ่อน้ำตื้น	24	31	47	55	157	48.3
ห้วย หนอง คลอง บึง สระ	3	4	-	2	9	2.8
อื่น ๆ	4	3	4	3	14	4.3
รวม	80	85	79	81	325	100.0

ตารางที่ 3.70 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามแหล่งน้ำใช้ในฤดูแล้ง

แหล่งน้ำ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
น้ำประปา	11	3	19	11	44	13.5
น้ำฝน	16	4	-	2	22	6.8
บ่อน้ำบาดาล	6	3	7	4	20	6.2
บ่อน้ำตื้น	32	66	53	60	211	64.9
ห้วย หนอง คลอง บึง สระ	11	5	-	2	18	5.5
อ่างเก็บน้ำ ทำนบฝ่าย	1	-	-	-	1	0.3
อื่น ๆ	3	4	-	2	9	2.8
รวม	80	85	79	81	325	100.0

ตารางที่ 3.71 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการมีไฟฟ้าใช้

การมีไฟฟ้าใช้	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
มี	67	69	70	69	275	84.9
ไม่มี	13	16	9	11	49	15.1
รวม	80	85	79	80	324	100.0

ตารางที่ 3.72 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการใช้สื่อสารมวลชน

ลักษณะการใช้	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ฟังวิทยุอย่างเดียว	6	5	14	2	27	8.3
ดูโทรทัศน์อย่างเดียว	35	27	16	30	108	33.2
อ่านหนังสือพิมพ์อย่างเดียว	-	1	-	-	1	0.3
ทั้งวิทยุและโทรทัศน์	19	23	18	24	84	25.8
ทั้งวิทยุและหนังสือพิมพ์	-	2	-	1	3	0.9
ทั้งโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์	2	1	-	-	3	0.9
ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์	-	2	2	5	9	2.8
ไม่ใช้สื่อสารใด ๆ เลย	18	24	30	18	90	27.7
รวม	80	85	80	80	325	100.0

ตารางที่ 3.73 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการใช้เวลาว่างจากการประกอบอาชีพ

ลักษณะการใช้เวลาว่าง	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
พักผ่อน (ไม่ทำอะไร)	29	37	49	32	147	45.9
ดูโทรทัศน์, ฟังวิทยุ	27	12	4	16	59	18.4
อ่านหนังสือ	1	3	7	1	12	3.7
หาอาหารตามธรรมชาติ	14	17	4	18	53	16.6
อื่น ๆ	9	14	16	10	49	15.3
รวม	80	83	80	77	320	100.0

ตารางที่ 3.74 ปัญหาที่สำคัญที่สุดในการทำเกษตร

ปัญหา	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ทรัพยากรธรรมชาติลดลง	8	19	21	0	48	29.6
ดินฟ้าอากาศ	28	22	14	22	86	53
โรคและศัตรูพืช	8	8	16	14	46	14.1
อุปกรณ์การเกษตรขาดแคลน	7	12	7	1	27	16.6
ขาดเงินทุน	5	7	4	1	16	9.8
ราคาผลผลิตเกษตรตกต่ำ	4	8	0	4	16	9.8
ไม่มีที่ดินทำกิน/มีน้อย	5	2	0	1	8	4.9
ดินมีคุณภาพไม่ดี	4	1	0	0	5	3
ผลผลิตเกษตรตกต่ำ	0	1	1	2	5	3
อื่นๆ	11	1	0	1	13	8

หมายเหตุ 1. ตอบได้มากกว่า 1 เหตุผล 2. ร้อยละของครัวเรือนที่ทำเกษตร 162 ครัวเรือน

ตารางที่ 3.75 ปัญหาที่สำคัญที่สุดที่ไม่ใช่การเกษตร

ปัญหา	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่มีเงิน มีน้อย ไม่พอใช้	26	32	31	23	112	34.3
ไม่มีงานทำ งานไม่แน่นอน	20	10	5	5	40	12.2
ปัญหาสุขภาพ	13	6	3	12	34	10.4
มีหนี้สิน	7	8	4	5	24	7.3
ถูก	6	4	7	5	22	6.7
ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง	11	2	4	0	17	5.2
รายได้น้อย	0	6	1	3	10	3
ขาดเงินทุน	2	3	1	1	7	2.1
ปัญหาครอบครัว	1	5	0	1	7	2.1
บ้าน	0	0	3	2	5	1.5
ไม่มีปัญหา	11	14	26	20	71	21.7
อื่นๆ	1	7	4	4	16	4.9

หมายเหตุ 1. ตอบได้มากกว่า 1 เหตุผล

2. ร้อยละคิดจากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด

ตารางที่ 3.76 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามจำนวนปีที่มีความรู้สึกว่าจน

จำนวนปี	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
1 – 5	27	26	22	35	110	34.5
6 – 10	22	16	23	19	80	25.1
11 – 15	8	11	7	3	29	9.0
16 – 20	8	6	11	7	32	10.0
21 – 30	3	14	6	11	34	10.6
31 – 40	3	8	3	2	16	5.0
41 – 50	1	1	4	1	7	2.2
มากกว่า 50	2	2	4	3	11	3.5
รวม	74	84	80	81	319	100.0
จำนวนปีเฉลี่ย	12.35	16.11	16.61	12.93	14.55	

ตารางที่ 3.77 สาเหตุของความยากจน

สาเหตุ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่มีงานทำ รายได้น้อย	21	21	24	20	86	26.3
ไม่มีทรัพย์สิน	13	16	16	17	62	19
ลูกมาก	5	10	2	3	20	6.1
เกิดจากลูก	9	13	1	12	35	10.7
ขาดเงินทุน	7	6	7	3	23	7
อายุมาก	2	2	8	11	23	7
ทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอ	2	6	13	0	21	6.4
สามีตาย หย่าร้าง	4	1	3	12	20	6.1
การศึกษาน้อย	8	4	2	3	17	5.2
สุขภาพ	9	4	9	6	28	8.5
ค่าใช้จ่ายสูง มากกว่ารายได้	4	5	5	9	23	7
ปริมาณ ราคาผลผลิตเกษตรต่ำ	6	9	0	6	21	6.4
มีหนี้สิน	2	1	4	0	7	2.1
ประกอบกิจการแล้วขาดทุน	3	1	1	1	6	1.8
อุปกรณ์ประกอบอาชีพเก่า/เสีย	0	0	5	0	5	1.5
ไม่มีคนช่วยทำงาน	0	0	6	1	7	2.1
ทำการเกษตรล้มเหลว	0	0	0	3	3	0.9
คิดว่าไม่จน	0	0	0	3	3	0.9
ไม่ทราบ	0	0	2	0	2	0.6
อื่นๆ	22	16	2	6	46	14.1

หมายเหตุ 1. ตอบได้มากกว่า 1 เหตุผล

2. ร้อยละของครัวเรือนทั้งหมด

ตารางที่ 3.78 คิดว่าใน 2-3 ปีข้างหน้าจะทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้นได้อย่างไร

วิธีการ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่ทราบ	42	55	61	57	215	65.9
ถูกจะช่วยทำงาน	9	8	3	7	27	8.2
ทำงานมากขึ้น ค่อยเนื่อง	7	9	9	7	32	9.8
ได้รับโอกาสและเงินทุน	4	5	1	1	11	3.3
มีปัจจัยในการผลิตเพียงพอ	0	3	2	1	6	1.8
จะทำงานได้เมื่อสุขภาพดีขึ้น	2	1	0	0	3	0.9
ธรรมชาติและโซ่ช่วย	1	1	0	1	3	0.9
เศรษฐกิจ/ราคาสินค้าดีขึ้น	0	2	0	4	6	1.8
หนี้สินหมด	0	1	1	1	3	0.9
อื่นๆ	16	2	1	5	24	7.3

หมายเหตุ 1. ตอบได้มากกว่า 1 เหตุผล
2. ร้อยละของครัวเรือนทั้งหมด

ตารางที่ 3.79 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามความเห็นต่อการฟื้นความยากจน

ความเห็นต่อการฟื้นความยากจน	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ได้	39	58	38	41	176	54.2
ไม่ได้	40	27	42	40	149	45.8
รวม	79	85	80	81	325	100.0

ตารางที่ 3.79.1 สาเหตุที่ทำให้พ้นความยากจนได้

สาเหตุ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ถูกโตช่วยทำงาน ส่งเงินมาให้	13	20	11	18	62	35.2
มีงานเสริมและทำได้สำเร็จ	3	4	15	7	29	8.8
มีโอกาสและเงินทุน	4	10	3	1	18	5.5
ราคาผลผลิตดีขึ้น	2	10	2	4	18	5.5
ประหยัดและขยัน	2	6	0	2	10	3
หนี้สินหมด	1	3	3	2	9	2.7
มีปัจจัยการผลิตเพียงพอ	1	4	3	3	11	3.3
สุขภาพสมบูรณ์ ดีขึ้น	3	1	2	0	6	1.8
ธรรมชาติและโชคช่วย	2	0	0	1	3	0.9
ผู้อื่นช่วยเหลือ	1	0	0	3	4	1.2
ไม่ระบุเหตุผล/ไม่ทราบ	0	0	2	2	4	1.2
อื่นๆ	10	4	1	2	17	5.2

หมายเหตุ 1. ตอบได้มากกว่า 1 เหตุผล

2. ร้อยละของครัวเรือนที่ตอบว่าพ้นจากความยากจนได้ 176 ครัวเรือน

ตารางที่ 3.79.2 สาเหตุที่ทำให้พ้นจากความยากจนไม่ได้

สาเหตุ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
มีปัญหาสุขภาพ	12	5	16	18	51	34.2
ไม่มีงาน งานไม่มั่นคง รายได้ต่ำ	7	2	15	4	28	18.7
ไม่มีทรัพย์สินและเงินทุน	3	0	6	10	19	12.7
ภาระเรื่องลูกและคนอื่น	4	4	1	5	14	9.3
ไม่มีลูกหรือคนอื่นช่วยเหลือ	7	1	1	6	15	10
ไม่มีความรู้	2	1	2	5	10	6.7
ปริมาณผลผลิตตกต่ำ	1	3	5	0	9	6
รายจ่ายมากและเพิ่มขึ้น	1	4	2	1	8	5.3
มีหนี้สิน	1	3	1	0	5	3.3
ไม่ระบุ/ไม่ทราบเหตุผล	4	0	2	1	7	4.6
เศรษฐกิจไม่ดี/ราคาผลผลิตตกต่ำ	2	0	0	1	3	2
ไม่มีความหวังหรือทางจะเป็นไปได้	0	0	2	3	5	3.3
อื่นๆ	5	14	1	1	21	14

หมายเหตุ 1. ตอบได้มากกว่า 1 เหตุผล

2. ร้อยละของครัวเรือนที่ตอบว่าไม่พ้นความยากจน 149 ครัว

ตารางที่ 3.80 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานและสิ้นสุดการเรียนรู้แล้ว จำแนกตามอาชีพหลักและเพศ

อาชีพหลัก	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีอาชีพ	47	5.6	118	14.2	165	19.8
การเกษตร	161	19.4	103	12.4	264	31.7
ค้าขาย	4	0.5	15	1.8	19	2.3
ประกอบกิจการส่วนตัว	7	0.8	7	0.8	14	1.7
รับจ้างทั่วไป	206	24.8	140	16.8	346	41.6
ลูกจ้างรัฐ	5	0.6	2	0.2	7	0.8
อื่นๆ	8	1.0	9	1.1	17	2.0
รวม	438	52.6	394	47.4	832	100.0

ตารางที่ 3.81 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการเรียนรู้แล้ว จำแนกตามอาชีพหลักและเพศ

อาชีพหลัก	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีอาชีพ	31	13.1	30	33.7	61	18.7
เกษตร	16	6.8	4	4.5	20	6.1
-สวนยาง	28	11.8	21	23.6	49	15.0
-ทำนา	75	31.6	-	-	75	23.0
-ประมง	13	5.5	4	4.5	17	5.2
-อื่น ๆ	2	0.8	4	4.5	6	1.8
ประกอบกิจการส่วนตัว	2	0.8	4	4.5	6	1.8
ค้าขาย	-	-	-	-	-	-
รับจ้าง	-	-	-	-	-	-
-ทั่วไป	20	8.4	2	2.2	22	6.7
-กรีดยาง	33	13.9	16	18.0	49	15.0
-ประมง	14	5.9	1	1.1	15	4.6
อื่น ๆ	3	1.3	3	3.4	6	1.8
รวม	237	100.0	89	100.0	326	100.0

ตารางที่ 3.82 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานและสิ้นสุดการศึกษาแล้ว จำแนกตามระดับการศึกษาและเพศ

ระดับการศึกษา	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีการศึกษา	43	9.8	68	17.3	111	13.3
ประถมศึกษา	337	76.9	278	70.6	615	73.9
มัธยมศึกษาตอนต้น	31	7.1	23	5.8	54	6.5
มัธยมศึกษาตอนปลาย	15	3.4	14	3.6	29	3.5
ปวช. ปวส. หรือเทียบเท่า	11	2.5	8	2.0	19	2.3
ปริญญาตรีสายสังคมศาสตร์	-	-	2	0.5	2	0.2
ปริญญาตรีสายวิทยาศาสตร์	1	0.2	1	0.3	2	0.2
รวม	438	100.0	394	100.0	832	100.00

ตารางที่ 3.83 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการศึกษาแล้ว จำแนกตามระดับการศึกษาและเพศ

ระดับการศึกษา	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีการศึกษา	54	22.8	40	44.9	94	28.8
ประถมศึกษา	173	73.0	48	53.9	221	67.8
มัธยมศึกษาตอนต้น	3	1.3	1	1.2	4	1.2
มัธยมศึกษาตอนปลาย	5	2.1	-	-	5	1.5
ปวช. ปวส. หรือเทียบเท่า	2	0.8	-	-	2	0.6
รวม	237	100.0	89	100.0	326	100.0

ตารางที่ 3.84 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วที่ทำงานรับจ้าง จำแนกตามประเภทของงานรับจ้างที่ทำและเพศ

ประเภทของงาน	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รับจ้างเกี่ยวกับการเกษตร	126	46.8	93	50.0	219	48.1
รับจ้างเกี่ยวกับงานก่อสร้าง	36	13.4	5	2.7	41	9.0
รับเหมาก่อสร้าง	6	2.2	2	1.1	8	1.8
รับจ้างงานแม่บ้าน	2	0.7	2	1.1	4	0.9
ถูกจ้างร้านอาหาร	2	0.7	7	3.8	9	2.0
ถูกจ้างในโรงงาน	13	4.8	26	14.0	39	8.6
อาชีพให้บริการ	-	-	-	-	-	-
ถูกจ้างในร้านค้า	12	4.5	15	8.1	27	5.9
พนักงานบริษัท	4	1.5	2	1.1	6	1.3
ขับรถรับจ้าง	3	1.1	-	-	3	0.7
รับจ้างประมง	43	16.0	9	4.8	52	11.4
รับจ้างอื่น ๆ	22	8.2	25	13.4	47	10.3
รวม	269	100.0	186	100.0	455	100.0

ตารางที่ 3.85 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วมีการทำงานรับจ้าง จำแนกตามประเภทของงานรับจ้างที่ทำและเพศ

ประเภทของงาน	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รับจ้างเกี่ยวกับการเกษตร	57	51.8	27	75.0	84	57.5
รับจ้างเกี่ยวกับงานก่อสร้าง	16	14.5	-	-	16	11.0
รับเหมาก่อสร้าง	4	3.6	-	-	4	2.7
รับจ้างงานแม่บ้าน	-	-	-	-	-	-
ถูกจ้างในโรงงาน	1	0.9	-	-	1	0.7
อาชีพให้บริการ	-	-	-	-	-	-
ถูกจ้างในร้านค้า	3	2.7	-	-	3	2.0
พนักงานบริษัท	-	-	-	-	-	-
รับจ้างประมง	15	13.6	1	2.8	16	10.9
รับจ้างอื่น ๆ	14	12.7	8	22.2	22	15.0
รวม	110	100.0	36	100.0	146	100.0

ตารางที่ 3.86 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วมีการทำงานรับจ้าง จำแนกตามสถานที่ทำงานและเพศ

สถานที่	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ในจังหวัดนี้	103	93.6	35	97.2	138	94.5
จังหวัดอื่นในภาคใต้	6	5.5	1	2.8	7	4.8
กรุงเทพฯ	-	-	-	-	-	-
ภาคเหนือ	-	-	-	-	-	-
ภาคกลาง	-	-	-	-	-	-
ภาคตะวันออก	-	-	-	-	-	-
ต่างประเทศ	1	0.9	-	-	1	0.7
รวม	110	100.0	36	100.0	146	100.0

ตารางที่ 3.87 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วที่ทำงานรับจ้าง จำแนกตามสถานที่ทำงานและเพศ

สถานที่	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ในจังหวัดนี้	226	83.4	150	80.6	376	82.3
จังหวัดอื่นในภาคใต้	26	9.6	26	14.0	52	11.4
กรุงเทพฯ	5	1.8	4	2.2	9	2.0
ภาคเหนือ	-	-	-	-	-	-
ภาคกลาง	2	0.7	1	0.5	3	0.7
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	-	-	-	-	-	-
ต่างประเทศ	12	4.4	5	2.7	17	3.7
รวม	271	100.0	186	100.0	457	100.0

ตารางที่ 3.88 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานที่สิ้นสุดการศึกษาแล้ว จำแนกตามอาชีพหลักและอายุ

อาชีพหลัก	15 - 29		30 - 39		40 - 49		50 - 59		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีอาชีพ	91	23.6	30	15.9	22	15.0	22	19.8	165	19.8
การเกษตร	76	19.7	75	39.7	64	43.5	49	44.1	264	31.7
ค้าขาย	8	2.1	4	2.1	4	2.7	3	2.7	19	2.3
ประกอบกิจการส่วนตัว	5	1.3	5	2.6	2	1.4	2	1.8	14	1.7
รับจ้าง	194	50.4	70	37.0	49	33.3	33	29.7	346	41.6
ลูกจ้างรัฐ	4	1.0	2	1.1	1	0.7	-	-	7	0.8
อื่น ๆ	7	1.8	3	1.6	5	3.4	2	1.8	17	2.0
รวม	385	100.0	189	100.0	147	100.0	111	100.0	832	100.0

ตารางที่ 3.89 จำนวนหัวหน้ครัวเรือนที่สิ้นสุดการศึกษาแล้ว จำแนกตามอาชีพหลักและอายุ

อาชีพหลัก	น้อยกว่า 30		30-39		40-49		50-59		60 ขึ้นไป		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีอาชีพ	1	6.7	1	1.8	4	5.6	10	14.3	45	39.5	61	18.7
การเกษตร	7	46.7	36	65.5	38	52.8	35	50.0	45	39.5	161	49.4
ค้าขาย	-	-	-	-	2	2.8	1	1.4	3	2.6	6	1.8
ประกอบกิจการส่วนตัว	-	-	1	1.8	-	-	1	1.4	4	3.5	6	1.8
รับจ้างทั่วไป	7	46.7	16	29.1	26	36.1	21	30.0	16	14.0	86	26.4
อื่นๆ	-	-	1	1.8	2	2.8	2	2.9	1	0.9	6	1.8
รวม	15	100.0	55	100.0	72	100.0	70	100.0	114	100.0	326	100.0

ตารางที่ 3.90 จำนวนประชากรที่เคลื่อนย้ายออกนอกหมู่บ้าน จำแนกตามแหล่งที่ไปอยู่และเพศ

สถานที่	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ในจังหวัดนี้	9	21.4	10	25.0	19	23.2
จังหวัดอื่นในภาคใต้	16	38.1	16	40.0	32	39.0
กรุงเทพฯ	11	26.2	10	25.0	21	25.6
ภาคเหนือ	1	2.4	-	-	1	1.2
ภาคกลาง	1	2.4	1	2.5	2	2.4
ภาคตะวันออก	-	-	-	-	-	-
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	-	-	-	-	-	-
ต่างประเทศ	4	9.5	3	7.5	7	8.5
รวม	42	100.0	40	100.0	82	100.0

ตารางที่ 3.91 จำนวนประชากรที่เคลื่อนย้ายออกนอกหมู่บ้าน จำแนกตามอาชีพที่ไปทำและเพศ

สถานที่	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีอาชีพ	7	16.7	8	20.0	15	18.3
กำลังเรียน	1	2.4	7	17.5	8	9.8
การเกษตร	1	2.4	2	5.0	3	3.7
ค้าขาย	3	7.1	4	10.0	7	8.5
รับจ้าง	25	59.5	17	42.5	42	51.2
รับราชการ	-	-	1	2.5	1	1.2
อื่น ๆ	5	11.9	1	2.5	6	7.3
รวม	42	100.0	40	100.0	82	100.0

รูปที่ 12 คณะผู้วิจัยและนักศึกษา ออกงานสนาม จ.พัทลุง

รูปที่ 13 ลงเรือเก็บข้อมูล อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช

รูปที่ 14 สัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน อ.ปากพั่น จ.นครศรีธรรมราช

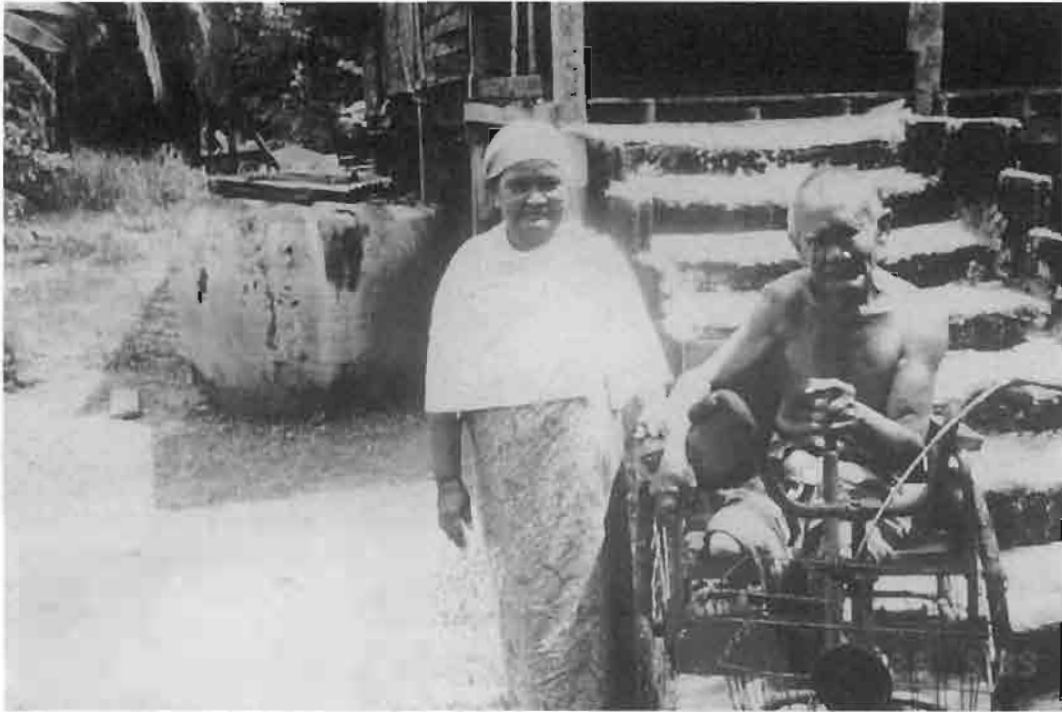
รูปที่ 15 สัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน อ.ป่าบอน จ.พัทลุง

รูปที่ 16 สัมภาษณ์กรณีศึกษา อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช

รูปที่ 17 สัมภาษณ์กรณีศึกษา อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช

รูปที่ 18 หัวหน้าครัวเรือนยากจน พิการ อ.ควนกาหลง จ.สตูล

รูปที่ 19 เด็ก ๆ ชาวไทยมุสลิมในหมู่บ้านจังหวัดปัตตานี ให้ความสนใจกับการสัมภาษณ์

รูปที่ 20 ครัวเรือนยากจนตัวอย่าง จ.ปัตตานี

รูปที่ 21 เฟิงจอดเรือประมงขนาดเล็ก ต.แหลมโพธิ์ จ.ปัตตานี

รูปที่ 22 หมู่บ้านกรณศึกษาจังหวัดสตูล หัวหน้าครัวเรือนอายุ 30 ปี

รูปที่ 23 บ้านครัวเรือนยากจนไม้ชั้นเดียวติดพื้นซีเมนต์หลังคากระเบื้อง จ.พัทลุง

รูปที่ 24 ครัวเรือนยากจนตัวอย่างและคณะผู้สัมภาษณ์ จ.สตูล

รูปที่ 25 บ้านในหมู่บ้านประมงและทำนา ต.แหลมสน อ.ละงู จ.สตูล

บทที่ 4

สภาพเศรษฐกิจและสังคมของชนยากจนดักดานห่าอาชีพรื้อและครัวเรือนประมงยากจน

4.1 ห่าอาชีพ

เนื่องจากในภาคใต้มีลักษณะภูมิประเทศและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทำให้มีความหลากหลายในการทำมาหาเลี้ยงชีพ ในหมู่บ้านหนึ่งอาจจะมีประชาชนที่ประกอบหลายอาชีพอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันเช่นผู้ที่อาศัยอยู่ริมน้ำหรือชายฝั่งทะเลจะประกอบอาชีพประมง ถัดเข้ามากลางพื้นที่หมู่บ้านอาจจะประกอบอาชีพทำนา และเลยไปถึงริมเขาอาจจะทำอาชีพขุดหาหรือปลูกสวนผลไม้ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องปกติที่ในพื้นที่หนึ่งๆในภาคใต้จะมีการประกอบอาชีพหลายอย่างอยู่ร่วมกัน แม้แต่ในหมู่บ้านประมงก็จะมีผู้ที่ทำอาชีพอื่นเช่นทำนา ทำสวนรวมอยู่ด้วย ลักษณะเช่นนี้ดังที่ฉัตรทิพย์ นาถสุภากล่าวไว้ในเศรษฐกิจหมู่บ้านภาคใต้ฝั่งตะวันออกในอดีต 2540 ว่าก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนผลิตผล การช่วยเหลือเกื้อกูล การพึ่งพาอาศัยกันระหว่างกลุ่มอาชีพต่างๆ

ในการวิจัยเรื่องชนยากจนดักดานในภาคใต้ เพื่อให้ทราบถึงซึ่งถึงลักษณะความยากจนของแต่ละกลุ่มอาชีพ และหลีกเลี่ยงภาพรวมที่อาจจะทำให้เจาะไม่ลึกถึงปัญหาหรือภาพลึกที่แท้จริง ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลที่ได้เกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของ 326 ตัวอย่าง มาวิเคราะห์โดยแยกเป็นกลุ่มอาชีพ โดยยึดอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนเป็นหลัก เพื่อดูสภาพเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละกลุ่มอาชีพ อันได้แก่ อาชีพทำสวนยาง อาชีพทำนา อาชีพประมง อาชีพรับจ้างนอกภาคเกษตร และกลุ่มไม่มีอาชีพ เพื่อจะได้ทราบถึงความแตกต่างและเข้าใจปัญหาสภาพความยากจนของแต่ละกลุ่มได้ดียิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่นโยบายการแก้ไข ปัญหาความยากจนของแต่ละกลุ่มอาชีพได้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้

ในการแบ่งกลุ่มห่าอาชีพนี้นี้ จำนวนตัวอย่างที่นำมาวิเคราะห์จะมี 291 ตัวอย่างเนื่องจากมีหัวหน้าครัวเรือนบางคนที่มีอาชีพแตกต่างไปจากห่ากลุ่มนี้อยู่ 35 คนจาก 326 คน ซึ่งมีอาชีพเช่นค้าขาย หรือเป็นเจ้าของกิจการส่วนตัว อื่นๆ ที่ไม่สามารถจัดอยู่ในกลุ่มห่าอาชีพนี้นี้ได้

4.1.1 โครงสร้างครอบครัวและประชากร

จากข้อมูลของกลุ่มอาชีพพบว่า จำนวนคนเฉลี่ยในแต่ละกลุ่มมีมากกว่า 5 คนขึ้นไปในแต่ละครอบครัว ซึ่งคิดเป็นจำนวนเฉลี่ย 5.15 คนต่อหนึ่งครอบครัว เมื่อดูรายละเอียดจำนวนในครอบครัวจะพบว่า ครอบครัวกลุ่มประมงจะมีสมาชิกเกิน 5 คนขึ้นไปต่อหนึ่งครอบครัวมากที่สุดกว่าอาชีพอื่นๆ เมื่อแยกดูจำนวนผู้หญิงและผู้ชายแล้วจะพบว่าอัตราส่วนระหว่างเพศจะเกือบเท่ากันโดยผู้ชายจะมีจำนวนมากกว่าเล็กน้อยคือ 2.71:2.43 คนต่อครอบครัว (ตารางที่ 4.1)

เมื่อพิจารณาอายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนทั้งห่ากลุ่มจะพบว่ากลุ่มไม่มีอาชีพมีหัวหน้าครัวเรือนมีอายุในวัย 60 ปีขึ้นไปมากที่สุด (ตารางที่ 4.2) ซึ่งอาจจะเป็นได้ว่าเมื่ออายุมากขึ้น ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ จึงทำให้กลายเป็นผู้ไม่มีอาชีพ แยกดูตามเพศจะพบว่าหัวหน้าครัวเรือนของกลุ่มไม่มีอาชีพเป็นสัดส่วนหญิงและชายเท่ากัน (ตารางที่ 4.3) ในขณะที่อาชีพอื่นๆ โดยเฉพาะประมงจะมีเพศชาย

จะเป็นหัวหน้าครัวเรือนเกือบทั้งหมด กลุ่มทำนาจะมีเพศหญิงและชายเป็นหัวหน้าครัวเรือนในสัดส่วน 60:40 และสวนยางจะมีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิงสองในสามของกลุ่ม จากระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนจะเห็นว่ากลุ่มไม่มีอาชีพมีหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่มีการศึกษาจำนวนมากที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอาชีพอื่นๆ อย่างไรก็ตาม หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่คือร้อยละ 68.7 มีการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษา (ตารางที่ 4.4) เกี่ยวกับสถานภาพสมรสจะพบว่าหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 70.4 แต่งงานในขณะที่ร้อยละ 23.4 เป็นหม้าย และในจำนวนที่เป็นหม้ายนี้ หัวหน้าครัวเรือนที่ไม่มีอาชีพเป็นหม้ายมากที่สุด (ตารางที่ 4.5)

4.1.2 จำนวนบุตรและการคุมกำเนิด

ในจำนวนบุตรทั้งหมดเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนที่ยังมีชีวิตอยู่ พบว่ากลุ่มไม่มีอาชีพมีจำนวนบุตรเฉลี่ยมากที่สุดคือ 5.39 คนต่อหนึ่งครัวเรือน ในขณะที่ประมงมี 3.83 คนพอๆกับกลุ่มอาชีพรับจ้างนอกภาคเกษตรที่มีบุตรเฉลี่ยจำนวน 3.9 คน ซึ่งสอดคล้องกับประวัติการใช้วิธีการคุมกำเนิดของหัวหน้าครัวเรือนที่แสดงว่าร้อยละ 63.2 ของทั้งห้าอาชีพไม่เคยใช้การคุมกำเนิด และในจำนวนนี้หัวหน้าครัวเรือนที่ไม่มีอาชีพไม่เคยใช้วิธีคุมกำเนิดเป็นจำนวนมากที่สุดของทุกอาชีพ (ตารางที่ 4.6) ในขณะเดียวกันกลุ่มที่ไม่มีอาชีพจะมีจำนวนบุตรตายเฉลี่ยเป็นจำนวนมากที่สุดคือ 0.77 คน และกลุ่มทำนามีจำนวนบุตรที่ตายเฉลี่ยน้อยที่สุด 0.34 คนต่อหนึ่งครอบครัว จำนวนบุตรที่ตายไปส่วนใหญ่ร้อยละ 19.9 จะเท่ากับหนึ่งคน กลุ่มไม่มีอาชีพมาอันดับหนึ่งเช่นเดียวกันกับจำนวนบุตรที่ตายก่อนคลอด(แท้ง)คือ 0.29 คน และกลุ่มอาชีพรับจ้างมีการแท้งบุตรเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ 0.04 คน (ตารางที่ 4.7) จำนวนบุตรที่แท้งไปส่วนใหญ่จะเท่ากับหนึ่งคน

4.1.3 การพิการและเจ็บป่วยเรื้อรัง

กลุ่มอาชีพรับจ้างมีจำนวนคนพิการมากที่สุดใครัวเรือน (0.27) และกลุ่มไม่มีอาชีพมาเป็นอันดับสอง (0.16) แต่ส่วนใหญ่จะมีคนพิการเป็นจำนวนหนึ่งคนในครอบครัว ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 10 ของ 291 ครัวเรือน แต่ ในทุกกลุ่มอาชีพจะมีผู้เจ็บป่วยเรื้อรังคิดเป็นร้อยละ 36.4ของครัวเรือนทั้งหมด 291 ครอบครัว ในจำนวนนี้ส่วนใหญ่จะมีกลุ่มอาชีพละหนึ่งคน มี กลุ่มไม่มีอาชีพอาชีพที่มีผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง 2 คนมากกว่าอาชีพอื่น (ตารางที่ 4.8)

4.1.4 การมีส้วม

ในจำนวนกลุ่มที่ไม่มีส้วม อาชีพประมงไม่มีส้วมมากที่สุด คือร้อยละ 45.5 และกลุ่มไม่มีอาชีพรองลงมาคือร้อยละ 38.3 (ตารางที่ 4.9)

4.1.5 บัตรประกันสุขภาพ

ทั้งห้าอาชีพมีบัตรประกันสุขภาพร้อยละ 65.6 กลุ่มไม่มีอาชีพเป็นกลุ่มที่ไม่มีบัตรประกันสุขภาพมากที่สุด คือร้อยละ 39 อาจจะเป็นเพราะการไม่มีอาชีพทำให้เกิดการละเลยและขาดข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิของการมีบัตรประกันสุขภาพไปด้วย (ตารางที่ 4.10)

4.1.6 ลักษณะบ้านที่อยู่อาศัย

ลักษณะของบ้านที่อยู่อาศัยในทุกกลุ่มอาชีพจะเป็นบ้านไม้ชั้นเดียวได้ทุนสูงพื้นดินมากที่สุดคือ ร้อยละ 62.5 ที่รองลงมาคือบ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น (พื้นดิน) (ตารางที่ 4.11) พื้นที่ดินบริเวณบ้านเฉลี่ยของกลุ่มอาชีพทำนาจะมีมากที่สุดคือ 413 ตารางวา และกลุ่มรับจ้างน้อยที่สุดคือ 221 ตารางวาส่วนใหญ่ทุกกลุ่มคือร้อยละ 75.8 เป็นเจ้าของบ้านที่ตัวเองอาศัยอยู่ กลุ่มอาชีพประมงอาศัยผู้อื่นอยู่โดยไม่ต้องจ่ายค่าเช่ามากที่สุด คือร้อยละ 22.5 ของกลุ่ม (ตารางที่ 4.12)

4.1.7 การถือครองที่ดิน

ในเรื่องการมีที่ดินในครอบครอง จะพบว่า ทุกอาชีพมีที่ดินเฉลี่ยครัวเรือนละ 2.52 ไร่ ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอาชีพเกษตรกรรม อาชีพทำสวนยางจะมีที่ดินจำนวนมากที่สุดคือ 4.68 ไร่ อาชีพประมงจะมีที่ดินน้อยที่สุดคือ 0.72 ไร่ อาชีพทำนามีที่ดินเฉลี่ยเพียง 3.82 ไร่ (ตารางที่ 4.13) จะเป็นได้ว่าเมื่อแยกเป็นไร่ตามกลุ่มอาชีพแล้ว (ตารางที่ 4.14) ผู้ที่มีที่ดินเกิน 5 ไร่ขึ้นไปมีจำนวนเพียง 20 รายใน 291 ราย ที่มีเกิน 10 ไร่คือ 11-20 ไร่มีเพียง 10 ราย และมีเพียง 3 รายที่มีที่ดินเกิน 30 ไร่ ขึ้นไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มอาชีพทำสวนยางและทำนาซึ่งจำเป็นต้องมีที่ดินจำนวนพอสมควรในการเพิ่มผลผลิตทางเกษตรก็นับว่ามีที่ดินเฉลี่ยเพียง 1-5 ไร่เป็นส่วนใหญ่ เป็นสาเหตุหนึ่งที่อธิบายได้ดีถึงฐานะความยากจน เพราะขาดแคลนทรัพยากรพื้นฐานที่สำคัญทางด้านทรัพย์สินในการประกอบอาชีพ และในสองกลุ่มนี้ก็มี หัวหน้าครัวเรือนจำนวนไม่น้อยที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองในการประกอบอาชีพทำสวนยางและทำนา คิดเป็นร้อยละ 46 และ 37 ของกลุ่มตามลำดับ

4.1.8 รายได้และแหล่งที่มาของรายได้

พิจารณาจากตารางรายได้ของกลุ่มอาชีพ (ตารางที่ 4.15) จะพบว่ากลุ่มประมงมีรายได้ร้อยละ 74.6 จากการประกอบอาชีพประมงคือได้รายได้นอกเหนือจากการทำประมงน้อยมาก ดังนั้นรายได้หลักของกลุ่มนี้คือจากการทำประมงเกือบอย่างเดียวในบางครอบครัว ซึ่งหมายความว่าช่วงที่ไม่สามารถทำการประมงได้ติดตามปกติซึ่งจะมีระยะเวลาอยู่สองเดือนในหนึ่งปีเป็นช่วงที่บางครอบครัวชาวประมงประสบกับความยากลำบากในการหาเลี้ยงชีพ และอาชีพประมงทำให้การทำอาชีพรองเพื่อหารายได้เสริมทำได้ยากเนื่องจากความแปรปรวนของสภาพดินฟ้าอากาศและลักษณะของการประกอบอาชีพประมงต้องเตรียมพร้อมเกือบตลอดเวลา อีกประการหนึ่งอาจจะเป็นเพราะในสมัยก่อนเมื่อทรัพยากรทางทะเล

ยังอุดมสมบูรณ์ การประกอบอาชีพประมงเพียงอย่างเดียวก็เพียงพอหาเลี้ยงชีพได้โดยไม่ต้องอาศัยอาชีพรอง ในขณะเดียวกัน ผู้ที่พึ่งพารายได้นอกภาคการเกษตรถึงร้อยละ 59.4 คือกลุ่มอาชีพชาวนาซึ่งเป็นรายได้จากการรับจ้างถึงร้อยละ 46 ในร้อยละ 59 ของรายได้นอกภาคการเกษตร แม้แต่ในรายได้จากการเกษตรของชาวนาซึ่งมีเพียงร้อยละ 32.4 รายได้ส่วนใหญ่คือร้อยละ 26.6 ก็มาจากการรับจ้างกรีดยางมากกว่าการทำนาซึ่งเป็นอาชีพหลัก เมื่อผู้วิจัยเข้าไปยังหมู่บ้านชาวนาจะพบสภาพของการล่มสลายของกลุ่มชาวนาที่มีรายได้น้อยมีผู้ย้ายถิ่นออกจากหมู่บ้านไปทำงานนอกหมู่บ้านเป็นจำนวนมากและถือเป็นเรื่องปกติ สภาพหมู่บ้านชาวนามักจะเป็นหมู่บ้านเล็กๆอยู่กันเป็นกลุ่มก้อน มีผู้สูงอายุอยู่เป็นส่วนใหญ่ การปลูกข้าวจะเป็นลักษณะปลูกไว้กินเมื่อเหลือจึงนำมาขาย จะเห็นว่ารายได้ที่ไม่เป็นตัวแทนของกลุ่มทำนาสูงที่สุดเนื่องจากคือผลผลิตข้าวที่ปลูก การย้ายถิ่นจากครอบครัวชาวนาเพื่อไปทำงานในเมืองเป็นวิธีการแก้ปัญหาความยากจนอย่างหนึ่ง (ดูตารางที่ 4.16)

สำหรับกลุ่มผู้ทำสวนยางมีรายได้ในภาพรวมต่ำกว่ากลุ่มชาวนา และกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มิได้เป็นเจ้าของสวนยางที่มีที่ดินมากพอจนได้ปริมาณผลผลิตมาก จะเห็นว่ารายได้ส่วนใหญ่มาจากการรับจ้างไม่ว่าจะเป็นการรับจ้างกรีดยางถึงร้อยละ 50 สำหรับภาคเกษตร และร้อยละ 19 จากภาคนอกภาคการเกษตร สรุปแล้วจะเป็นว่ากลุ่มอาชีพสวนยางซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจในปี 2542 มากกว่ากลุ่มอื่น เนื่องจากราคายางตกต่ำ กลุ่มนี้จากข้อมูลจะเห็นว่ามีรายได้จากการรับจ้างมากกว่าการทำสวนยางโดยตรง และทำให้จำนวนรายได้ที่เป็นเงินสดของกลุ่มทำสวนยางมีจำนวนต่ำกว่ากลุ่มชาวนา(49,890.64 บาท กับ 51,696.27บาท) และกลุ่มที่ไม่มีอาชีพ (50,286.11 บาท)

ในจำนวนห้าอาชีพนี้ กลุ่มที่มีรายได้มากที่สุดคือกลุ่มรับจ้างนอกภาคการเกษตร ซึ่งมีรายได้ที่เป็นเงินสดรวม 58,673.59 บาทต่อปี เป็นผู้ที่ยากจนน้อยกว่ากลุ่มอาชีพเกษตรกรคือนา ประมงและยาง เป็นการยืนยันความยากจนตกดานของกลุ่มเกษตรกรซึ่งเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 72) ของกลุ่มคนยากจนตกดานห้าอาชีพนี้ชัดเจนอีกครั้งหนึ่ง

นอกจากนี้เมื่อดูรายได้รวมของกลุ่มห้าอาชีพ แยกเป็นอัตราส่วนกับความต้องการขั้นพื้นฐานของครัวเรือนของแต่ละอาชีพต่อเดือนแล้ว (ตารางที่ 4.17) (รายละเอียดในการคำนวณส่วนนี้อยู่ในภาคผนวก) จะพบว่าเมื่อเปรียบเทียบรายได้ของกลุ่มกับความต้องการพื้นฐานของแต่ละครอบครัวของกลุ่มแล้ว กลุ่มประมงมีอัตราต่ำสุดในห้ากลุ่ม คือ 99.98และกลุ่มรับจ้างนอกภาคการเกษตรมีอัตราสูงที่สุดในห้ากลุ่มคือ 118.85 กลุ่มประมงจึงจัดว่าเป็นกลุ่มที่ยากจนที่สุดในห้าอาชีพนี้ ตามด้วยกลุ่มสวนยาง (100.77) และกลุ่มทำนา (101.58) สำหรับกลุ่มไม่มีอาชีพ ปรากฏว่ามีอัตราส่วนเท่ากับ 105.62 ซึ่งสูงกว่ากลุ่มสวนยางและทำนา เนื่องจากความต้องการพื้นฐานของครอบครัวต่อเดือนต่ำสุดในกลุ่มอาชีพทั้งหมด (3,967.41 บาท)

4.1.9 รายจ่ายและประเภทของรายจ่าย

จากข้อมูลรายจ่าย (ตารางที่ 4.18) ของครอบครัวกลุ่มห้าอาชีพ จะพบว่ากลุ่มที่ทำประมงจะมีค่าใช้จ่ายในด้านการเกษตรสูงสุดกว่ากลุ่มอื่นๆ โดยเป็นค่าใช้จ่ายในเรื่องเครื่องจักร เครื่องมือ และค่าจ้างออกเรือประมง ซึ่งรวมไปถึงค่าซื้อเรือประมงด้วย แต่ทุกกลุ่มจะใช้ค่าใช้จ่ายซื้ออาหารในการบริโภคมากที่สุด ในจำนวนค่าใช้จ่ายทั้งหมด ค่าซื้อข้าวสาร จะต่ำสุดในกลุ่มชาวนาและสูงสุดในกลุ่มอาชีพรับจ้าง

4.1.10 รายได้สุทธิ

ในกลุ่มอาชีพนี้มีครัวเรือนที่มีรายได้ติดลบอยู่ร้อยละ 46 และร้อยละ 36 มีรายได้สุทธิตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทขึ้นไปจนถึงมากกว่าห้าหมื่นบาท อย่างไรก็ตาม เมื่อดูในตารางที่ 4.19 ซึ่งแสดงถึงจำนวนของรายได้สุทธิตามกลุ่มห้าอาชีพ จะพบว่ากลุ่มประมงมีรายได้สุทธิติดลบในภาพรวมเฉลี่ยเป็นเงิน 5,482.63 บาท และมีรายจ่ายเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มอื่น กลุ่มทำนามีรายได้สุทธิเฉลี่ยสูงสุดต่อปีคือ 20,228.39 บาท เพราะดูจากภาพรวมรายจ่ายของกลุ่มทำนาน้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ เท่ากับกลุ่มไม่มีอาชีพ (36,062.98 บาทต่อปี) กลุ่มรับจ้างนอกภาคเกษตรนั้นแม้จะมีรายได้สูงกว่ากลุ่มอื่นๆ แต่รายจ่ายก็สูงตามไปด้วยทำให้มีรายได้น้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ ยกเว้นกลุ่มประมง

4.1.11 หนี้สิน

การที่กลุ่มคนยากจนเหล่านี้มีรายได้สุทธิน้อยส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการมีภาระหนี้สินที่มีอยู่ทั่วไปในกลุ่มคนที่มีรายได้น้อย (ตารางที่ 4.20, 4.21, 4.22) แสดงถึงแบบแผนการเป็นหนี้สินของคนยากจน กลุ่มต่างๆ จะเห็นว่าคนยากจนในกลุ่มอาชีพสวนยาง รับจ้าง และกลุ่มไม่มีอาชีพ เป็นหนี้เพื่อนบ้านมากที่สุด รองลงมาคือญาติพี่น้องและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กลุ่มประมงเป็นหนี้พ่อค้า (คือเจ้าแก้ว) มากเกือบเท่ากับหนี้ธนาคารและเป็นจำนวนเงินที่ค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับจำนวนเงินที่กลุ่มอื่นๆ เป็นหนี้ เนื่องจากการลงทุนค่าเครื่องมือของชาวประมงมีมากกว่ากลุ่มอื่นๆ จากตัวเลขเหล่านี้จะเห็นว่ากลุ่มคนยากจนกู้ยืมเงินจากแหล่งที่ไม่เป็นทางการอันได้แก่ เพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง และพ่อค้ามากกว่า หรือพอๆ กับการกู้ยืมเงินจากแหล่งที่เป็นทางการ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และสหกรณ์ออมทรัพย์ อีกประการหนึ่ง จะเห็นได้ว่า การกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินที่เป็นธนาคาร มีกฎเกณฑ์เรื่องการค้ำประกันซึ่งอาจจะเป็นการยากลำบากกับกลุ่มคนจนที่มีทรัพย์สินในการค้ำประกันน้อยและการมีรายได้ที่ไม่สม่ำเสมอทำให้การกู้ยืมจากสถาบันทำได้ยากกว่า ในขณะที่เพื่อนบ้าน และพ่อค้าเป็นแหล่งเงินกู้ ที่สะดวกรวดเร็ว และอาศัยสายสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในหมู่บ้านชุมชนเดียวกันโดยไม่ต้องมีหลักค้ำประกัน แม้ว่าในบางกรณี คนยากจนเหล่านี้จะต้องจ่ายดอกเบี้ยที่สูงกว่า แต่การผ่อนปรนและการยืดหยุ่นของหนี้สินเป็นสิ่งจำเป็นในการอยู่รอดของคนเหล่านี้

4.1.12 การเข้าร่วมกลุ่มในสังคม

การเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆในสังคมเช่นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มต่างๆในหมู่บ้าน พบว่าทั้งห้าอาชีพเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มในสังคมเหล่านี้มีน้อยมาก มีเพียง 18 รายใน 291 รายที่เป็นสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้าน(ร้อยละ 6) และเพียง 29 ราย (ร้อยละ 10) เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ในกลุ่มห้าอาชีพนี้มีคนที่เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆเพียงร้อยละ 30.2 และกลุ่มที่เป็นสมาชิกมากกว่ากลุ่มอื่นคือ กลุ่มสวนยางและประมง แสดงให้เห็นว่าการเข้ากลุ่มมีส่วนร่วมในสังคมอันจะนำไปสู่พลังและความสามารถในการมีกิจกรรมต่างๆในเชิงสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มคนยากจนห้าอาชีพมีน้อย (ตารางที่ 4.23)

4.1.13 การได้รับความช่วยเหลือ

ครัวเรือนทั้งห้าอาชีพได้รับความช่วยเหลือน้อยทั้งในเรื่องคำแนะนำประกอบอาชีพ วัสดุอุปกรณ์ และเงิน ส่วนใหญ่เป็นความช่วยเหลือจากรัฐมากกว่าเอกชน (ร้อยละ 87) ในกลุ่มที่ได้รับความช่วยเหลือ กลุ่มสวนยางและชาวนาได้รับมากที่สุด โดยเฉพาะในรูปของการฝึกอบรม ให้คำแนะนำและการได้รับแจกเมล็ดพันธุ์จากรัฐบาล (ตารางที่ 4.24)

4.1.14 แหล่งน้ำกินน้ำใช้

การมีแหล่งน้ำในการอุปโภคและบริโภคของกลุ่มห้าอาชีพมีลักษณะคล้ายคลึงกันคือมีน้ำประปาใช้เพียงร้อยละ 13.1 แหล่งน้ำดื่มประจำในฤดูแล้งคือบ่อน้ำตื้นและน้ำฝนที่เก็บกักไว้ โดยทั่วไปคนยากจนอาศัยน้ำกินน้ำใช้จากบ่อน้ำตื้นเป็นส่วนใหญ่ในชนบท แม้ในหมู่บ้านที่มีการประปาเข้าถึง ทั้งนี้เนื่องจากคุณภาพของน้ำประปาที่บางแห่งยังไม่ได้มาตรฐาน และความเคยชินจากการใช้น้ำจากบ่อน้ำตื้นที่ขุดไว้แล้ว (ข้อมูลจากผู้ใหญ่บ้าน) (ตารางที่ 4.25, 4.26)

4.1.15 การใช้เวลาว่าง

สำหรับการใช้เวลาว่างของคนยากจนทั้งห้าอาชีพเกือบครึ่ง (ร้อยละ 46.3) ใช้เวลาว่างในการพักผ่อนรองลงมาคือฟังวิทยุและดูโทรทัศน์ (ร้อยละ 17.5) มีจำนวนไม่น้อย (ร้อยละ 16.8) ที่ใช้เวลาว่างหาอาหารตามธรรมชาติ และทำกิจกรรมอื่นๆเช่นถางหญ้ามีเพียง 11 ราย (ร้อยละ 3.9) ที่ใช้เวลาว่างในการอ่านหนังสือ (ตารางที่ 4.27)

จะเห็นได้ว่าในห้ากลุ่มอาชีพของคนยากจนคัดค้านี้ กลุ่มที่มีสภาพเศรษฐกิจและสังคมในระดับที่น่าวิตกคือกลุ่มไม่มีอาชีพและกลุ่มที่ทำการประมง เมื่อพิจารณาในด้านคุณภาพชีวิต สุขภาพอนามัย ความจำเป็นพื้นฐานการมีส่วนร่วมในสังคม และระดับรายได้ กลุ่มทั้งสองกลุ่มนี้ควรได้รับการพิจารณาช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน จากรัฐบาล จากองค์กรชุมชน ภายในชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งรวมไปถึงองค์กรอิสระ(NGO) ทั้งหลาย เพื่อให้พ้นสภาพการเป็นคนชายขอบ(MARGINAL MAN) ในหมู่บ้าน ในสังคมโดยรวม สำหรับกลุ่มประมงซึ่งได้ชื่อว่าเป็นกลุ่มประชากรที่ยากจนที่สุดในประเทศ ได้แยกนำมา

กล่าวถึงในตอนต่อไป เพื่อให้เข้าใจถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมและแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ชาวประมงประมงอยู่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ในขณะที่เชื่อกันกลุ่มอาชีพชาวนาและกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพสวนยางก็ไม่ควรจะถูกมองข้ามไป เนื่องจากเมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว กลุ่มสองกลุ่มนี้มีสภาพเศรษฐกิจสังคมดีกว่ากลุ่มประมงและกลุ่มไม่มีอาชีพเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ทั้งสองกลุ่มนี้ยังต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือจากรัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป เช่นกันโดยเฉพาะในกรณีที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ราคาผลผลิตตกต่ำ การร่อยหรอลงของทรัพยากร และปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ จำเป็นที่จะต้องสร้าง “ภูมิคุ้มกัน” ให้กลุ่มเกษตรกรเหล่านี้สามารถมีชีวิตรอดอยู่ได้อย่างมีคุณภาพ ด้วยการเพิ่มพูนรายได้และสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ควรมีมาตรการช่วยปกป้องและฟื้นฟูทรัพยากรให้คงอยู่ เพื่อที่เกษตรกรจะสามารถทำมาหาเลี้ยงชีพได้ต่อไป และมีฐานะดีขึ้น พ้นจากสภาพความยากจน

ตารางสรุปข้อมูล 5 อาชีพ

ตารางที่ 4.1 จำนวนคนเฉลี่ยทั้งหมดในครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

จำนวนคน	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด
จำนวนคนเฉลี่ย	5.01	5.17	5.28	5.14	5.22	5.15
รวม	61	69	49	90	22	291

ตารางที่ 4.2 อายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

อายุ(ปี)	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด	ร้อยละ
15-59	16	52	30	76	19	193	66.3
60 ขึ้นไป	45	17	19	14	3	98	33.7
รวม	61	69	49	90	22	291	100

ตารางที่ 4.3 เพศของหัวหน้าครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

เพศ	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด	ร้อยละ
ชาย	31	49	28	89	20	217	74.6
หญิง	30	20	21	1	2	74	25.4
รวม	61	69	49	90	22	291	100

ตารางที่ 4.4 ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

ระดับการศึกษา	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด	ร้อยละ
ไม่มีการศึกษา	33	14	16	14	4	81	27.8
ประถมศึกษา	26	53	32	73	16	200	68.7
มัธยมศึกษา	1	1	0	2	0	4	1.4
มอ.ปลาย	0	1	1	0	2	4	1.4
ปวช. ปวส.	1	0	0	1	0	2	0.7
รวม	61	69	49	90	22	291	100

ตารางที่ 4.5 จำนวนครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีสถานภาพสมรสต่างๆแยกตามอาชีพหัวหน้าครัวเรือน

สถานภาพสมรส	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด	ร้อยละ
โสด	1	2	0	0	0	3	1
แต่งงาน	31	47	27	82	18	205	70.4
หม้าย	28	16	18	5	1	68	23.4
หย่าร้าง	1	4	4	3	3	15	5.2
รวม	61	69	49	90	22	291	100

ตารางที่ 4.6 ประวัติการใช้วิธีการคุมกำเนิดของครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

ประวัติ	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด	ร้อยละ
เคยใช้	11	29	12	45	10	107	36.8
ไม่เคยใช้	50	40	37	45	12	184	63.2
รวม	61	69	49	90	22	291	100

ตารางที่ 4.7 จำนวนบุตรที่ตายก่อนคลอด (แท้ง) ในครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด
จำนวนบุตร	0.29	0.24	0.22	0.23	0.04	0.23

ตารางที่ 4.8 จำนวนครัวเรือนกับจำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรังในครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

จำนวนคน	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด	ร้อยละ
0	22	44	27	61	13	167	57.4
1	29	24	22	24	7	106	36.4
2	10	1	0	4	2	17	5.8
3	0	0	0	1	0	1	0.3
รวม	61	69	49	90	22	291	100

ตารางที่ 4.9 จำนวนครัวเรือนกับลักษณะส้วมแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

ลักษณะส้วม	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด	ร้อยละ
ส้วมซึม	35	56	36	48	16	191	65.9
ส้วมหลุม	2	1	1	1	3	8	2.8
ไม่มีส้วม	23	12	12	41	3	91	31.4
รวม	60	69	49	90	22	290	100

ตารางที่ 4.10 จำนวนครัวเรือนที่มีบัตรประกันสุขภาพ

สถานภาพ	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	รวม	ร้อยละ
มี	37	49	23	67	15	191	65.6
ไม่มี	24	20	26	23	7	100	34.4
รวม	61	69	49	90	22	291	100

ตารางที่ 4.11 จำนวนครัวเรือนกับลักษณะบ้านที่อยู่อาศัยแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

ลักษณะบ้าน	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด	ร้อยละ
บ้านไม้ชั้นเดียวใต้ถุนสูงพื้นดิน	1	1	0	2	1	5	1.7
บ้านไม้ชั้นเดียวใต้ถุนสูงพื้นดิน	37	34	28	73	10	182	62.5
บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น(พื้นดิน)	3	6	2	4	2	17	5.8
บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น(พื้นซีเมนต์)	6	8	9	6	3	32	11
บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น(พื้นไม้)	0	2	0	0	0	2	0.7
บ้านไม้ 2 ชั้นพื้นซีเมนต์	0	0	1	0	1	2	0.7
บ้านไม้ 2 ชั้นพื้นไม้	1	0	1	0	1	3	1
บ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ 2 ชั้น พื้นซีเมนต์	0	4	2	0	1	7	2.4
บ้านก่ออิฐฉาบปูนสองชั้นต่อพื้นดิน	10	11	3	5	3	32	11
บ้านก่ออิฐฉาบปูนสองชั้นต่อพื้นดิน	2	3	2	0	0	7	2.4
บ้านก่ออิฐฉาบปูน 2 ชั้นพื้นซีเมนต์	0	0	1	0	0	1	0.3
บ้านพื้นไม้หลังคาสังกะสี	1	0	0	0	0	1	0.3
รวม	61	69	49	90	22	291	100

ตารางที่ 4.12 ลักษณะความเป็นเจ้าของโนบ้านที่อยู่อาศัยแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

ลักษณะการเป็นเจ้าของ	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด	ร้อยละ
เป็นของตัวเอง	51	55	44	56	13	219	75.8
เช่าอยู่	0	1	1	0	0	2	0.7
อาศัยผู้อื่นโดยไม่เสียค่าเช่า	2	11	3	20	8	44	15.2
สร้างอยู่เองในที่สาธารณะ	0	1	0	5	0	6	2.1
อื่นๆ	7	1	1	8	1	18	6.2
รวม	60	69	49	89	22	289	100

ตารางที่ 4.13 จำนวนที่ดินทุกแห่งที่ครัวเรือนมีในปัจจุบันแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด
จำนวนที่ดิน(ไร่)	2.25	4.68	3.82	0.72	0.95	2.52

ตารางที่ 4.14 จำนวนครัวเรือนกับจำนวนที่ดินที่มีอยู่ทุกแห่งในปัจจุบันแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

จำนวนที่ดิน(ไร่)	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด	ร้อยละ
ไม่มีที่ดิน	30	32	18	71	17	168	57.7
1-5 ไร่	23	25	22	16	4	90	30.9
6-10 ไร่	6	4	6	3	1	20	6.9
11-20 ไร่	2	6	2	0	0	10	3.4
31-40 ไร่	0	1	1	0	0	2	0.7
51 ไร่ขึ้นไป	0	1	0	0	0	1	0.3
รวม	61	69	49	90	22	291	100

ตารางที่ 4.16 จำนวนคนเฉลี่ยในครัวเรือนที่ย้ายไปอยู่ที่ยื่นนอกหมู่บ้านแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด
จำนวนคน	0.19	0.26	0.42	0.1	0.13	0.21

ตารางที่ 4.19 รายได้สุทธิของครัวเรือน แยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

	อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน					รวม
	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	
รายได้ที่เป็นเงินสด	50,286.11	49,890.64	51,696.27	48,084.08	58,673.59	50,382.85
รวม รายได้ที่ไม่เป็น ตัวเงิน (ข้อ 6 7 8 9)	702.13	1,907.45	4,595.10	8,816.67	1,193.18	4,190.22
รายได้ของครัวเรือน	50,988.25	51,798.09	56,291.37	56,900.74	59,866.77	54,573.07
รายจ่ายทั้งหมด	36,079.15	40,963.81	36,062.98	62,386.38	48,885.36	46,339.07
รายได้สุทธิ	14,909.10	10,834.28	20,228.39	- 5,485.63	10,981.41	8,234.00

ตารางที่ 4.20 จำนวนครัวเรือนกับสภาพการมีหนี้สินคิดค้างแยกตามอาชีพหัวหน้าครัวเรือน

การมีหนี้สิน	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	รวม	ร้อยละ
มี	31	43	30	75	17	196	67.4
ไม่มี	30	26	19	15	5	95	32.6
รวม	61	69	49	90	22	291	100

หมายเหตุ : ตารางที่ 4.15, 4.17, 4.18 อยู่ในหน้า 166, 167, 168

ตารางที่ 4.15 รายได้ผลิตภัณฑ์เงินแบ่งตามแหล่งที่มาของรายได้ (บาท) เขตตามอาชีพของครัวเรือน

	อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน											
	ไม่มีอาชีพ		ทำตนเอง		ทำนา		ประมง		รับจ้างนอกภาคเกษตร		อื่นๆ	
	Mean	ร้อยละ	Mean	ร้อยละ	Mean	ร้อยละ	Mean	ร้อยละ	Mean	ร้อยละ	Mean	ร้อยละ
รายได้รวมภาคเกษตร	22,656.97	44.4	31,191.63	60.2	18,265.45	32.4	42,452.30	74.6	5,667.05	9.5	28,157.29	49.2
ของฟาร์ม รายได้	1,003.74	2.0	3,489.41	6.7	-	-	464.74	0.8	-	-	-	-
รายได้พืชสวนรวม ยกเว้นยางพารา	379.34	0.7	708.70	1.4	531.59	0.9	326.67	0.6	45.45	0.1	551.43	1.0
รายได้ผัก ผลไม้รวม	-	-	208.70	0.4	191.84	0.3	200.00	0.4	22.73	0.0	2,068.57	3.6
รายได้สัตว์รวม ยกเว้นข้าว	47.54	0.1	28.00	0.1	669.39	1.2	111.11	0.2	130.68	0.2	860.00	1.5
ข้าวเข้า รายได้	213.11	0.4	268.12	0.5	589.80	1.0	-	-	-	-	-	-
รายได้จากสัตว์รวม	6,080.90	11.9	215.22	0.4	1,086.33	1.9	32,857.56	57.7	122.73	0.2	12,796.43	22.3
รับจ้างกรีดยางรวม	9,258.20	18.2	25,621.35	49.5	14,951.61	26.6	1,255.56	2.2	3,345.45	5.6	10,852.29	19.0
รับจ้างประมงรวม	5,672.13	11.1	652.17	1.3	244.90	0.4	7,236.67	12.7	2,000.00	3.3	1,028.57	1.8
รายได้รวมนอกภาคเกษตร	27,629.15	54.2	18,698.99	36.1	33,430.82	59.4	5,631.78	9.9	53,006.55	88.5	28,444.63	49.7
รับจ้างอื่นๆรวม	20,279.64	39.8	9,905.51	19.1	25,945.92	46.1	3,983.78	7.0	49,062.73	82.0	15,397.14	26.9
11.2 รายได้จากการจ้างและการประมง	3,101.15	6.1	3,830.43	7.4	231.84	0.4	396.67	0.7	-	-	8,561.49	15.0
11.3 รายได้จากผู้อื่นส่งมาให้	2,928.36	5.7	1,689.86	3.3	5,091.84	9.0	685.56	1.2	2,513.64	4.2	2,328.86	4.4
11.6 รายได้จากการหาของป่า	196.07	0.4	534.78	1.0	661.22	1.2	3.33	0.0	75.64	0.1	351.43	0.6
11.7 รายได้จากการเลี้ยงสัตว์	90.16	0.2	905.80	1.7	8.16	0.0	-	-	-	-	-	-
11.8 รายได้จากการค้าขายต่าง ๆ	13.11	0.0	144.93	0.3	-	-	222.22	0.4	-	-	68.57	0.1
11.9 รายได้จากการทำกิจกรรมต่างๆ	-	-	347.83	0.7	146.94	0.3	151.11	0.3	-	-	357.14	0.6
11.7 รายได้นอกเกษตร อื่นๆ	1,020.66	2.0	1,339.86	2.6	1,344.90	2.4	189.11	0.3	1,354.55	2.3	1,180.00	2.1
รวม รายได้ที่เป็นเงินรวม ข้อ 6 7 8 9	702.13	1.4	1,907.45	3.7	4,595.10	8.2	8,816.67	15.5	1,193.18	2.0	665.43	1.2
รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน	50,986.25	100.0	51,798.09	100.0	56,291.37	100.0	56,900.74	100.0	59,866.77	100.0	57,267.34	100.0
รายได้ที่เป็นเงินสด	50,286.11		49,890.64		51,696.27		48,084.08		58,673.59		56,601.91	
ความต้องการขั้นต่ำของครัวเรือน	47,608.92		49,508.35		50,890.29		48,094.80		49,369.64		40,336.80	
IB Ratio x 100	105.62		100.77		101.58		99.98		118.85		140.32	
											106.41	

ตารางที่ 4.17 ความต้องการขั้นพื้นฐานตามอาชีพหัวหน้าครัวเรือน

อาชีพของ หัวหน้าครัวเรือน		รายได้ของครัวเรือน ที่เป็นเงินสด	ความต้องการขั้นพื้นฐาน ของครัวเรือน ต่อปี	ความต้องการขั้นพื้นฐาน ของครัวเรือน ต่อเดือน	
		(A)	(B)	(c)	(A)/(B)*100
ไม่มีอาชีพ	Mean	50,286.11	47,608.92	3,967.41	105.62
	N	61	61	61	
	Std. Deviation	47579.74463	27060.59692	2255.049744	
ทำสวนยาง	Mean	49,890.64	49,508.35	4,125.70	100.77
	N	69	69	69	
	Std. Deviation	41189.02415	22285.69036	1857.140863	
ทำนา	Mean	51,696.27	50,890.29	4,240.86	101.58
	N	49	49	49	
	Std. Deviation	76793.63739	27410.75336	2284.229447	
ประมง	Mean	48,084.08	48,094.80	4,007.90	99.98
	N	90	90	90	
	Std. Deviation	38977.84315	17405.53874	1450.461562	
เกษตรอื่น ๆ	Mean	72,482.35	42,050.12	3,504.18	172.37
	N	17	17	17	
	Std. Deviation	95025.37974	22132.20279	1844.350232	
รับจ้างนอกภาค	Mean	58,673.59	49,369.64	4,114.14	118.85
	N	22	22	22	
	Std. Deviation	37430.90089	26649.85926	2220.821605	
ค้าขาย	Mean	47,335.00	40,976.00	3,414.67	
	N	6	6	6	
	Std. Deviation	34549.02821	37664.40798	3138.700665	
ประกอบกิจการส	Mean	39,188.67	37,180.00	3,098.33	105.4
	N	6	6	6	
	Std. Deviation	49675.25326	24447.23533	2037.269611	
อื่น ๆ	Mean	38,287.50	38,000.00	3,166.67	100.76
	N	6	6	6	
	Std. Deviation	45624.8226	17289.82165	1440.818471	
Total	Mean	51,050.54	47,976.37	3,998.03	106.41
	N	326	326	326	
	Std. Deviation	52154.34438	23395.08191	1949.590159	

ตารางที่ 4.18 รวบรวมข้อมูลตามประเภท แยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน (บาท)

	อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน					Group Total	ร้อยละ
	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกภาคเกษตร	Mean	
	Mean	Mean	Mean	Mean	Mean		
12.1 รวมค่าใช้จ่ายด้านการเกษตร	4,790.21	3,122.54	4,674.80	19,252.21	1,512.73	8,800.35	18.6
12.1.1 ค่าจ้างแรงงานคนในการปลูกจนถึงเก็บเกี่ยวพืชต่าง ๆ	374.59	366.41	497.96	273.33	-	333.79	0.7
12.1.2 ค่าจ้างแรงงานเครื่องจักร เช่น ค่าจ้างรถไถ	840.98	590.29	1,533.55	7,631.28	272.73	2,955.29	6.4
12.1.3 ค่าจ้างแรงงานสัตว์ เช่น ค่าเช่าควา	-	35.07	167.76	10.00	-	39.66	0.1
12.1.4 ค่าอาหารสัตว์ ค่าผสมพันธุ์สัตว์ ค่าฉีดวัคซีน ค่าซื้อสัตว์	1,500.00	113.26	40.82	826.10	206.36	619.26	1.3
12.1.5 ค่าพันธุ์พืช เช่น ค่าเมล็ดพันธุ์ข้าว ค่าเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด	27.05	56.67	183.27	10.56	137.27	63.61	0.1
12.1.6 ค่าปุ๋ยคอก	-	54.93	20.41	2.67	34.55	19.90	0.0
12.1.7 ค่าปุ๋ยเคมี	254.92	1,169.86	868.57	175.17	339.09	556.89	1.2
12.1.8 ค่าเช่าแม่แรงและค่าสารปราบศัตรูพืช	2.62	65.91	74.18	2.78	145.45	40.53	0.1
12.1.9 ค่าซื้อเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ในการเกษตร	85.02	111.96	537.86	86.17	-	161.58	0.3
12.1.10 ค่าซ่อมแซมเครื่องมือวัสดุ อุปกรณ์การเกษตร	163.93	7.25	61.22	820.33	-	300.10	0.6
12.1.11 ค่าคอกเบียร์	172.13	402.90	213.27	523.78	186.36	343.61	0.7
12.1.12 ค่าภาษีที่ดิน	21.75	28.67	29.31	2.39	-	17.03	0.0
12.1.13 ค่าเครื่องมือทุ่นแรงที่ใช้ในการจับปลา	535.74	7.97	6.12	7,314.61	45.45	2,380.91	5.1
12.1.14 ค่าเช่าที่ดินเพื่อการเกษตร	149.18	104.35	322.45	43.33	90.91	130.58	0.3
12.1.15 ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ	662.30	7.06	118.06	1,529.72	54.55	637.62	1.4
12.2 รวมค่าใช้จ่ายที่เป็นเงินสด	31,288.93	37,841.28	31,388.18	43,134.17	47,372.64	37,738.72	81.4
12.2.1 ค่าซื้อข้าวสารบริโภค	5,293.77	3,930.87	1,746.73	6,944.84	8,781.00	5,147.62	11.1
12.2.2 ค่าอาหารที่ซื้อบริโภคในครัวเรือน	12,829.84	14,916.81	15,224.53	21,326.67	18,697.50	16,799.41	36.3
12.2.3 ค่าเชื้อเพลิง เช่น ค่าน้ำมัน ค่าซื้อถ่าน ฟืน แก๊ส	819.34	1,400.87	621.80	872.76	1,694.32	1,006.64	2.2
12.2.4 ค่าไฟฟ้า ค่าด้านไฟฉาย ถ่านแก๊ส	1,532.97	1,132.83	1,304.86	1,130.29	1,381.91	1,263.72	2.7
12.2.5 ค่าผงซักฟอก สบู่ ยาไล่ยุง	1,628.28	2,025.77	1,438.49	1,597.17	2,194.86	1,723.78	3.7
12.2.6 ค่าพาหนะ ค่าอาหารกลางวัน	2,200.00	5,077.30	4,324.96	5,357.28	5,349.55	4,454.65	9.6
12.2.7 ค่าอาหารและค่าพาหนะเมื่อออกไปนอกบ้าน	1,781.67	1,585.77	1,123.61	874.73	1,736.36	1,340.49	2.9
12.2.8 ค่าเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม และเครื่องประดับ	587.21	464.64	584.69	760.33	795.45	627.01	1.4
12.2.9 ค่าก่อสร้าง และซ่อมแซมที่อยู่อาศัย	1,282.79	672.32	62.24	626.11	104.55	640.34	1.4
12.2.10 ค่ารักษาพยาบาล	929.02	1,455.22	1,147.86	599.33	549.32	959.97	2.1
12.2.11 ค่าใช้จ่ายตามประเพณี	832.46	2,149.86	2,211.43	784.00	1,802.27	1,435.36	3.1
12.2.12 ค่าสุรา บุหรี่ หมาก พืช	1,397.98	1,055.99	1,127.84	1,909.88	3,413.73	1,582.11	3.4
12.2.13 ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงสัตว์ เช่น ค่าซื้อหัว	71.48	781.59	215.10	232.44	129.09	318.18	0.7
12.2.14 ค่าบันเทิงรมย์ เช่น ดูหนัง คนตรี หมอลำ	4.10	40.58	6.12	0.56	4.55	12.03	0.0
12.2.15 ค่าเช่าที่อยู่อาศัย	3.93	-	79.59	-	-	14.23	0.0
12.2.16 ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ	94.10	1,150.87	168.33	117.78	738.18	413.19	0.9
รวมค่าทั้งหมด	36,079.15	40,963.81	36,062.98	62,386.38	48,885.36	46,339.07	100.0

ตารางที่ 4.21 จำนวนเงินเฉลี่ยที่ครัวเรือนยากจนเป็นหนี้ค้ำกับแหล่งต่างๆ แยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน (หน่วย : บาท)

แหล่งหนี้	ไม่มีอาชีพ	%	ทำสวนยาง	%	ทำนา	%	ประมง	%	รับจ้างนอกเกษตร	%
ธกส.	2,213.11	23.9%	2,920.28	26.4	2,428.57	17.5	9,355.55	36.9	2,272.72	28.0
ธนาคารพาณิชย์	901.63	9.7%	0.00	0.0	1,632.65	11.8	666.66	2.6	0.00	0.0
สหกรณ์ต่างๆ	295.08	3.2%	1,405.79	12.7	612.24	4.1	0.00	0.0	0.00	0.0
พ่อค้า	1,578.68	17.0%	34.78	0.3	0.00	0.0	8,530.00	33.6	977.00	12.1
ญาติ	109.83	1.2%	2,481.15	22.4	3,714.28	26.8	1,816.66	7.2	454.54	5.6
เพื่อนบ้าน	311.47	3.7%	4,065.21	36.7	3,006.12	21.7	3,983.33	15.7	3,577.27	44.2
กองทุนต่างๆในหมู่บ้าน	336.06	8.3%	94.20	0.9	346.93	2.5	133.33	0.5	90.90	1.1
แหล่งอื่นๆ	9,254.05	3.6%	72.46	0.6	2,112.24	15.2	877.77	3.5	727.27	9.0
รวมทุกแหล่ง	14,999.91	100.0%	11,073.87	100.0	13,853.03	100.0	25,363.30	100.0	8,099.70	100

ตารางที่ 4.22 จำนวนเงินเฉลี่ยที่ครัวเรือนยากจนกู้ยืมจากแหล่งเงินต่างๆในปี พ.ศ. 2542 (หน่วย:บาท)

แหล่งหนี้	ไม่มีอาชีพ	%	ทำสวนยาง	%	ทำนา	%	ประมง	%	รับจ้างนอกเกษตร	%
ธกส.	1,475.40	29.20%	1,253.62	25.2	1,408.16	26.6	2,500.00	31.5	2,272.72	32
ธนาคารพาณิชย์	0	0.00%	0	0	0	0	666.66	8.4	0	0
สหกรณ์ต่างๆ	295.08	5.80%	144.92	3	612.24	11.6	0	0	0	0
พ่อค้า	557.37	11.00%	1,449.27	29	0	0	2,233.33	28.2	954.54	13.4
ญาติ	68.85	1.40%	662.31	13.3	877.55	16.6	555.55	7	0	0
เพื่อนบ้าน	2,180.32	43.20%	1,089.85	21.7	1,071.42	20.3	1,543.33	19.5	2,736.39	38.5
กองทุนต่างๆในหมู่บ้าน	147.54	2.90%	384.05	7.7	142.85	2.7	111.11	1.4	0	0
แหล่งอื่นๆ	327.86	6.50%	0	0	1,173.46	22.2	322.22	4.1	1,136.36	16
รวมทุกแหล่ง	5,052.42	100.00%	4,984.02	100	5,283.68	100	7,932.20	100	7,100.01	100

โครงการวิจัย "คนยากจนตกตามนโยบายได้"

ตารางที่ 4.23 จำนวนครัวเรือนที่มีคนในครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ แยกตามอาชีพหัวหน้าครัวเรือน

	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	รวม	ร้อยละ
กลุ่มลูกค้ารถกส.	6	8	6	8	1	29	10.0
กลุ่มธนาคารอื่น ๆ	1	0	0	0	0	1	0.3
กลุ่มสหกรณ์การเกษตร	1	3	1	0	0	5	1.7
กลุ่มเกษตรกร	0	0	0	2	0	2	0.7
กลุ่มแม่บ้าน	1	3	2	0	0	6	2.1
กลุ่มสตรี	0	1	0	0	0	1	0.3
กลุ่มเยาวชน	1	1	0	1	0	3	1.0
กลุ่มผู้เกษตรกร	0	1	0	0	0	1	0.3
กลุ่มออมทรัพย์	2	3	0	12	1	18	6.2
กลุ่มอื่น ๆ	3	2	1	13	3	22	7.6
รวม	15	22	10	36	5	88	30.2

หมายเหตุ : 66 ราย จาก 291 ครัวเรือน

ตารางที่ 4.24 จำนวนครัวเรือนที่ได้รับความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ แยกตามอาชีพหัวหน้าครัวเรือน

ความช่วยเหลือ	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	รวม	ร้อยละ
เงิน	9	6	6	2	3	26	9.0
วัสดุอุปกรณ์เกษตร	9	9	12	6	1	37	12.7
คำแนะนำอาชีพ	3	14	10	5	3	35	12.1
รวม	21	29	28	13	7	98	33.8

หมายเหตุ : 98 ราย จาก 291 ครัวเรือน

ตารางที่ 4.25 จำนวนครัวเรือนกับแหล่งน้ำดื่มประจำในฤดูแล้ง

แหล่งน้ำ	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	รวม	ร้อยละ
น้ำประปา	7	7	10	13	1	38	13.1
น้ำฝนที่เก็บกักไว้	16	16	10	35	3	80	27.6
บ่อน้ำบาดาล	2	6	3	2	0	13	4.5
บ่อน้ำตื้น	29	37	24	34	15	139	47.9
ห้วย หนอง คลอง บึง	3	2	1	1	1	8	2.8
อื่นๆ	3	1	1	5	2	12	4.1
รวม	60	69	49	90	22	290	100

ตารางที่ 4.26 จำนวนครัวเรือนกับแหล่งน้ำใช้ประจำในฤดูแล้ง

แหล่งน้ำ	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	รวม	ร้อยละ
น้ำประปา	9	9	10	9	1	38	13.1
น้ำฝนที่เก็บกักไว้	4	4	1	11	1	21	7.2
บ่อน้ำบาดาล	3	5	3	3	2	16	5.5
บ่อน้ำตื้น	38	44	31	58	17	188	64.8
ห้วย หนอง คลอง บึง	5	6	1	4	1	17	5.9
อ่างเก็บน้ำ ทามบ ฝ่าย	0	0	0	1	0	1	0.3
อื่นๆ	1	1	3	4	0	8	3.1
รวม	60	69	49	90	22	290	100

ตารางที่ 4.27 การใช้เวลาว่างส่วนใหญ่จากอาชีพหลักและอาชีพรอง

กิจกรรม	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	รวม	ร้อยละ
พักผ่อน	37	32	13	44	6	132	46.3
ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ	7	10	11	16	6	50	17.5
อ่านหนังสือ	4	3	3	1	0	11	3.9
หาอาหารตามธรรมชาติ	5	13	12	12	6	48	16.8
อื่นๆ (ถางหญ้าหน้าบ้าน)	8	9	8	15	4	44	15.4
รวม	61	67	47	88	22	285	100

4.2 ครั้วเรือนประมงภาคใต้กับความยากจน

ในส่วนแรกของบทนี้ได้กล่าวถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนชาวนาที่มีหัวหน้าครัวเรือนประกอบอาชีพหลักแตกต่างกันห้าอาชีพอันได้แก่ การรับจ้างนอกภาคเกษตร การทำสวนยางพารา การทำนา การทำประมง และไม่มีอาชีพ เราจะพบว่าครัวเรือนประมงเป็นกลุ่มคนในภาคใต้กลุ่มหนึ่งที่มีสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ยากลำบากที่สุด ดังนั้นในส่วนนี้คณะผู้วิจัยจึงขอนำข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนประมงที่เป็นตัวอย่างในการศึกษา มาอธิบายฉายภาพสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของครัวเรือนกลุ่มนี้เพิ่มเติม ทั้งนี้เพื่อจะทำให้มองเห็นสาเหตุและปัญหาความยากจนของครัวเรือนกลุ่มนี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้การวางแผนแก้ปัญหาความยากจนของครัวเรือนกลุ่มนี้ตั้งอยู่บนฐานของข้อมูลและความเป็นจริงมากขึ้น

ด้วยความเอื้ออำนวยในด้านภูมิศาสตร์ของภาคใต้ที่มีลักษณะเป็นแหลมยื่นยาวไปในทะเลทำให้ภาคใต้มีพื้นที่ชายฝั่งทะเลทั้งสองด้าน โดยฝั่งตะวันตกมี 6 จังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกับทะเลอันดามันเริ่มจากจังหวัดระนองในภาคใต้ตอนบนไล่ลงมาถึงจังหวัดพังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง และมาสิ้นสุดที่จังหวัดสตูล ส่วนฝั่งตะวันออกของภาคใต้มีอาณาเขตติดต่อกับทะเลจีนใต้หรืออ่าวไทยโดยมีจังหวัดที่ติดต่อกับทะเลในด้านนี้ทั้งหมด 7 จังหวัดได้แก่จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ปัตตานี และนราธิวาส รวมแล้วมีจังหวัดในภาคใต้ 13 จังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกับทะเล มีเพียงจังหวัดยะลาเท่านั้นที่ไม่มีพื้นที่ติดทะเล

จากลักษณะทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวทำให้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลทั้ง 13 จังหวัดในภาคใต้ประกอบและยึดถืออาชีพประมงเป็นอาชีพหลักที่สำคัญอาชีพหนึ่ง จากการสำรวจครัวเรือนประมงทั้งประเทศในปี 2538 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่าใน 24 จังหวัดคิดทะเลของประเทศไทยมีครัวเรือนประมงทุกประเภททั้งสิ้น 110,006 ครัวเรือน โดยแบ่งเป็นครัวเรือนประมง 80,704 ครัวเรือน และครัวเรือนลูกจ้างประมง 29,302 ครัวเรือน (ในที่นี้ครัวเรือนประมงหมายถึงครัวเรือนที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการทำประมงทะเล และ/หรือเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ส่วนครัวเรือนลูกจ้างประมงหมายถึงครัวเรือนที่มีสมาชิกคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นลูกจ้างทำประมงทะเล และ/หรือเพาะเลี้ยงชายฝั่ง) สำหรับในภาคใต้ 13 จังหวัดพบว่ามีครัวเรือนประมงทุกประเภทคิดเป็นร้อยละ 71 ของครัวเรือนประมงในประเทศไทยหรือเท่ากับ 78,030 ครัวเรือน โดยแบ่งเป็นครัวเรือนที่ทำประมงทะเลเพียงอย่างเดียว 37,452 ครัวเรือน (ร้อยละ 48) ครัวเรือนที่เป็นลูกจ้างประมง 22,053 ครัวเรือน (ร้อยละ 28.3) ครัวเรือนที่ทำเพาะเลี้ยงชายฝั่งอย่างเดียว 16,515 ครัวเรือน (ร้อยละ 21.2) และครัวเรือนที่ทำทั้งประมงทะเลและเพาะเลี้ยงชายฝั่ง 2,010 ครัวเรือน (ร้อยละ 2.6) โดยจังหวัดที่มีครัวเรือนประมงมากที่สุด 5 จังหวัดแรกได้แก่ นครศรีธรรมราช สงขลา สตูล สุราษฎร์ธานี และปัตตานี (ดูตารางที่ 4.28) ในปี 2539 การทำประมงสร้างรายได้ให้ภาคใต้มีมูลค่า 51,282.6 ล้านบาทคิดเป็นร้อยละ 33 ของรายได้ภาคเกษตรของภาคใต้ หรือเท่ากับร้อยละ 12.5 ของรายได้ทั้งหมดของภาคใต้ในปีนั้น

จากสำมะโนประมงข้างต้นแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนประมงในภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนประมงทะเล ซึ่งสำนักงานสถิติแห่งชาติได้แบ่งลักษณะการทำประมงทะเลไว้สองลักษณะใหญ่ๆ คือ 1) การทำประมงขนาดเล็ก และ 2) การทำประมงขนาดใหญ่หรือประมงพาณิชย์ โดยใช้ลักษณะและขนาดของเรือที่ใช้ในการทำประมงเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง โดยการทำประมงขนาดเล็กอาจอยู่ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งต่อไปนี้คือ 1) ไม่ใช้เรือ 2) ใช้เรือที่ไม่มีเครื่องยนต์ 3) ใช้เรือที่มีเครื่องยนต์นอกเรือ และ 4) ใช้เรือที่มีเครื่องยนต์ในเรือที่มีระวางบรรทุกรวมน้อยกว่า 10 ตันกรอส สำหรับการทำประมงขนาดใหญ่หรือประมงพาณิชย์จะหมายถึงการทำประมงที่ใช้เรือที่มีระวางบรรทุกรวม 10 ตันกรอสขึ้นไป

ในระดับประเทศพบว่าครัวเรือนที่ทำประมงขนาดเล็กมีอยู่ 47,641 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 89.7 ของครัวเรือนประมงทะเลทั้งหมด 53,112 ครัวเรือน สำหรับภาคใต้ในปี 2538 มีครัวเรือนประมงทะเลทั้งสิ้น 39,462 ครัวเรือน แบ่งเป็นครัวเรือนประมงทะเลขนาดเล็ก 36,466 ครัวเรือน (ร้อยละ 92.4) และครัวเรือนประมงทะเลขนาดใหญ่ 2,996 ครัวเรือน (ร้อยละ 7.6) จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าทั้งในระดับประเทศและภาคใต้ครัวเรือนประมงทะเลขนาดเล็กเป็นประชากรส่วนใหญ่ของชุมชนชาวประมงของประเทศ โดยเฉพาะครัวเรือนที่ทำประมงขนาดเล็กแบบไม่ใช้เรือ หรือแบบใช้เรือที่ไม่มีเครื่องยนต์ หรือแบบใช้เรือมีเครื่องยนต์นอกเรือ (เรือหางยาว เรือกอและ และเรือท้ายตัด) มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 77.7 และร้อยละ 86.5 ของครัวเรือนประมงทะเลขนาดเล็กในประเทศไทยและในภาคใต้ตามลำดับ(ดูตารางที่ 4.29)

สาเหตุที่กล่าวถึงครัวเรือนประมงขนาดเล็กสามกลุ่มย่อยข้างต้นเป็นพิเศษเนื่องจากพบว่าครัวเรือนประมงกลุ่มนี้เป็นครัวเรือนประมงพื้นบ้านที่มีความยากลำบากในการดำรงชีวิตที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนประมงอื่นๆ ที่มีเรือและเครื่องมือในการทำประมงที่พร้อมและทันสมัยกว่า จากคำจำกัดความที่มีผู้ให้ไว้ว่าชาวประมงพื้นบ้านคือกลุ่มคนที่ยังชีพด้วยการทำประมงด้วยเครื่องมือแบบพื้นบ้านตามแนวชายฝั่ง โดยใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลัก เรือที่ใช้มีขนาดความยาวไม่เกิน 10 เมตรและขนาดเครื่องยนต์ไม่เกิน 30 แรงม้า (ปิยะ กิจถาวร: 2543) แสดงให้เห็นลักษณะและข้อจำกัดในการประกอบอาชีพของคนกลุ่มนี้เป็นอย่างดี และด้วยสภาพข้อจำกัดหลายประการทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและอื่นๆ ครัวเรือนประมงพื้นบ้านขนาดเล็กเหล่านี้จึงกลายเป็นครัวเรือนยากจนตกค้างกลุ่มหนึ่งในสังคมไทย

ในการศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของคนยากจนตกค้างในภาคใต้ในครั้ง นี้ มีครัวเรือนประมง 90 ครัวเรือนในตัวอย่างครัวเรือนยากจนที่สำรวจ 326 ตัวอย่าง เนื่องจากครัวเรือนชาวประมงในภาคใต้เป็นกลุ่มครัวเรือนชาวประมงส่วนใหญ่ของประเทศ และครัวเรือนชาวประมงยากจนในภาคใต้จัดว่าเป็นครัวเรือนยากจนที่สำคัญและมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์กลุ่มหนึ่ง ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงเห็นสมควรที่จะแยกมากล่าวถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมเพิ่มเติมในส่วนนี้ นอกเหนือจากที่ได้มีการกล่าวถึงมาบ้างแล้วในส่วนที่กล่าวถึงครัวเรือนยากจนห้ากลุ่มอาชีพก่อนหน้านี้ ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การทำงาน และปัจจัยทางเศรษฐกิจอื่นๆ ของครัวเรือนกลุ่มนี้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

4.2.1 สภาพทางสังคม

จากการสำรวจครัวเรือนประมงชายฝั่งในภาคใต้พบว่าส่วนใหญ่(ร้อยละ 92) ในหนึ่งครัวเรือนหรือหนึ่งบ้านจะมีคนอาศัยอยู่ด้วยกันเพียงหนึ่งครอบครัวโดยมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.14 คนต่อครัวเรือน หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่คือร้อยละ 91 มีสถานภาพสมรสอยู่กินกับคู่ครองของตน โดยหัวหน้าครัวเรือนจะมีบุตรเฉลี่ย 3.83 คน และกว่าครึ่งหนึ่งของหัวหน้าครัวเรือนจะมีบุตรอยู่ระหว่าง 2-4 คน (ดูตารางที่ 4.30) ทั้งนี้ในบ้านจะมีจำนวนลูกชายพอกับจำนวนลูกสาวเนื่องจากสัดส่วนระหว่างเพศชายและหญิงในครัวเรือนเท่ากับ 54:46 อย่างไรก็ตามจากการสำรวจพบว่ายังมีครัวเรือนประมงอีกถึงร้อยละ 37 ที่มีสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 5 คน จากข้อมูลที่ค้นพบนี้ทำให้ทราบว่ามีปัญหาพื้นฐานประการหนึ่งของครัวเรือนประมงชายฝั่งคือการมีสมาชิกในครัวเรือนจำนวนมาก อันสืบเนื่องมาจากการมีลูกมากสาเหตุที่เป็นเช่นนี้ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากปัญหาเรื่องการวางแผนครอบครัวของชาวประมง ผลจากการสำรวจการคุมกำเนิดพบว่ามีครัวเรือนประมงชายฝั่งเพียงครึ่งหนึ่งของจำนวนทั้งหมดที่ใช้หรือเคยใช้วิธีการคุมกำเนิดแบบต่างๆ และวิธีการคุมกำเนิดที่ครัวเรือนเหล่านี้ใช้หรือเคยใช้นั้นแสดงว่า ฝ่ายหญิงหรือผู้เป็นแม่จะเป็นฝ่ายที่ทำการคุมกำเนิดแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยวิธีที่ได้รับความนิยมมากพอกันคือวิธีกินยาและฉีดยา (ดูตารางที่ 4.32) ดังนั้นเมื่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีมาก โอกาสที่รายได้ของครัวเรือนจะเพียงพอต่อรายจ่ายสำหรับคนทั้งหมดในครัวเรือนย่อมมีน้อยหรือไม่มีเลย ซึ่งนำไปสู่ปัญหาความยากจนในที่สุด

ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อมองในรายละเอียดของผู้อยู่อาศัยในครัวเรือนพบว่าปัญหาในเรื่องความไม่สมดุลของคนในช่วงอายุต่างๆเป็นปัจจัยที่ทำให้ปัญหาระยะยาวจำนวนคนมีความรุนแรงยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าจากการสำรวจจะพบว่าคนที่อาศัยในครัวเรือนประมงเหล่านี้ถึงร้อยละ 88.5 เป็นคนที่มีอายุไม่เกินวัยกลางคนคือมีอายุไม่เกิน 45 ปี ในภาพกว้างคนเหล่านี้จะยังมีเวลาในการสร้างเสริมชีวิตให้ตนเองและครอบครัวได้ อย่างไรก็ตามในครัวเรือนประมงเหล่านี้ยังมีคนอายุไม่ถึง 20 ปีอยู่มากถึงครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 52) ของจำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด (ดูตารางที่ 4.33) ดังนั้นจึงพอจะสรุปในเบื้องต้นได้ว่าในบ้านหนึ่งหลังของชาวประมงชายฝั่งในภาคใต้จะมีผู้อยู่อาศัยคือพ่อแม่ที่เป็นคนในวัยหนุ่มสาวถึงวัยกลางคนเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้จะมีลูกๆชายหญิงที่ส่วนใหญ่อยู่ในวัยเยาว์ยังไม่บรรลุนิติภาวะ นั่นก็หมายความว่าพ่อแม่ชาวประมงชายฝั่งเหล่านี้ยังมีการเลี้ยงดูลูกๆค่อนข้างสูง และเมื่อนำข้อมูลโครงสร้างอายุของคนในบ้านมาหาสัดส่วนระหว่างคนสามกลุ่มคือเด็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) คนทำงาน (อายุ 15-59 ปี) และคนชรา (อายุ 60 ปีขึ้นไป) จะพบว่าสัดส่วนของคนสามกลุ่มนี้จะเท่ากับ 42:54:4 ส่งผลให้อัตราส่วนผู้เป็นภาระที่แท้จริงจะเท่ากับ 85 ซึ่งหมายความว่าพ่อหรือแม่ชาวประมงที่เป็นคนทำงานหารายได้หนึ่งคนจะต้องรับภาระการเลี้ยงดูคนที่ไม่มีรายได้ นั่นคือเด็กและคนชราในครัวเรือนถึง 0.85 คน

การมีอัตราส่วนผู้เป็นภาระเลี้ยงดูที่สูงมีนัยสำคัญต่อสภาพการดำรงชีวิตของครัวเรือนประมงเหล่านี้ นั่นคือพ่อหรือแม่ที่มีรายได้มีการต้องปันเงินส่วนหนึ่งสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตร

และคนชรา ซึ่งสำหรับกรณีชาวประมงเหล่านี้ส่วนใหญ่จะหมายถึงการเลี้ยงดูลูกๆทั้งในเรื่องอาหารการกิน เสื้อผ้า รวมไปถึง ค่าใช้จ่ายในการศึกษา ยิ่งไปกว่านั้นถ้าครัวเรือนไหนมีคนชราอาศัยอยู่ด้วยก็หมายความว่าโอกาสที่ครัวเรือนนั้นจะมีค่าใช้จ่ายในเรื่องด้านการดูแลและรักษาสุขภาพมากกว่าครัวเรือนอื่นมืออยู่สูง ยิ่งชาวประมงวัยทำงานมีการะเหล่านี้มากเท่าไร ก็หมายความว่าโอกาสที่จะได้นำรายได้ส่วนหนึ่งมาใช้ในการดูแลตนเองเพื่อให้มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์พร้อมสำหรับการทำงานหาเลี้ยงครอบครัวก็ยังน้อยลงไปด้วย ถึงแม้ว่าจากการสำรวจจะพบว่าครัวเรือนประมงยากจนเหล่านี้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 74) จะมีบัตรประกันสุขภาพซึ่งจะทำให้ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของครัวเรือนลดน้อยลงไปมาก ยังพบว่าทุกหนึ่งในสามบ้านจะมีผู้ที่เจ็บป่วยเรื้อรังอยู่ในบ้านอย่างน้อยหนึ่งคน ซึ่งถ้าคนกลุ่มนี้เป็นคนในวัยทำงานอาจสร้างปัญหาในเรื่องการทำงานหารายได้ให้ครัวเรือนได้

เมื่อมองในด้านการศึกษาของคนในครัวเรือนพบว่าหัวหน้าครัวเรือนประมงถึงร้อยละ 97 ที่จบการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษา นอกจากนี้ยังมีหัวหน้าครัวเรือนอีกร้อยละ 16 ที่ไม่มีการศึกษา(ตารางที่ 4.34) เมื่อมองดูในภาพกว้างจะพบว่าจากจำนวนสมาชิกในครัวเรือนประมงที่สิ้นสุดการเรียนทั้งหมดส่วนใหญ่คือร้อยละ 76.4 มีระดับการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาเช่นกัน แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาในด้านการศึกษาของคนรุ่นลูกไม่ได้ดีขึ้นกว่าคนรุ่นพ่อแม่เท่าที่ควร โดยในการสำรวจนี้พบว่าคนที่มีการศึกษามากกว่าระดับประถมศึกษามีเพียงร้อยละ 10 เท่านั้น (ตารางที่ 4.35) เมื่อเป็นเช่นนี้โอกาสที่คนทั้งรุ่นพ่อแม่และรุ่นลูกจะได้รับความรู้ทางวิชาการใหม่ๆเพื่อนำมาพัฒนาชีวิตและปรับปรุงการทำงานหรือหาโอกาสการทำงานใหม่ๆจึงมีน้อย

4.2.2 สภาพทางเศรษฐกิจ

นอกจากปัญหาทางด้านสังคมที่กล่าวมาข้างต้น ในด้านเศรษฐกิจกล่าวได้ว่าสภาพและฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนประมงยากจนเหล่านี้อยู่ในภาวะน่าเป็นห่วง โดยเฉพาะในเรื่องการประกอบอาชีพในปัจจุบัน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าปัญหาในเรื่องนี้เป็นต้นเหตุที่สำคัญของปัญหาเศรษฐกิจและสังคมอื่นๆอีกมาก โดยเฉพาะปัญหาเรื่องหนี้สินที่ครัวเรือนประมงยากจนส่วนใหญ่กำลังประสบอยู่ สำหรับการกล่าวถึงสภาพทางเศรษฐกิจของชาวประมงยากจนในส่วนต่อไปนี้จะเน้นในเรื่องสำคัญๆคือการประกอบอาชีพ ทรัพย์สิน และหนี้สิน ทั้งนี้จะมีการกล่าวถึงปัจจัยประกอบต่างๆที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อสถานภาพของปัจจัยทางเศรษฐกิจที่สำคัญๆตามประการข้างต้นมาประกอบด้วย

การประกอบอาชีพ

ตามลักษณะโครงสร้างของคนในบ้านชาวประมงที่ได้กล่าวถึงข้างต้น เราอาจแบ่งคนเหล่านี้ได้เป็นสองกลุ่ม กลุ่มแรกคือคนที่ยังเรียนหนังสืออยู่ซึ่งก็คือลูกๆของชาวประมง และอีกกลุ่มหนึ่งก็คือคนที่

สิ้นสุดการเรียนแล้วซึ่งส่วนใหญ่จะหมายถึงพ่อ แม่ รวมถึงลูกๆที่เลิกเรียนหนังสือแล้ว จากการสำรวจพบว่าคนกลุ่มหลังร้อยละ 52.5 ประกอบประมง (ดูตารางที่ 4.36) อาจกล่าวได้ว่านอกเหนือจากหัวหน้าครัวเรือนประมง ยังมีลูกๆของหัวหน้าครัวเรือนเหล่านี้อีกจำนวนหนึ่งโดยเฉพาะลูกผู้ชายที่ประกอบอาชีพประมงเป็นอาชีพหลัก โดยเฉพาะการทำประมงทะเลในลักษณะของการทำประมงพื้นบ้าน (การทำประมงโดยใช้เครื่องมือแบบพื้นบ้านตามแนวชายฝั่ง โดยใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลักและใช้เรือขนาดเล็กความยาวไม่เกิน 10 เมตร)จากการสอบถามหัวหน้าครัวเรือนประมงอายุ 30 ปีคนหนึ่งถึงที่มาในการมาทำอาชีพนี้ ได้รับคำตอบว่าหลังจากเลิกเรียนหนังสือเมื่ออายุ 15 ปีตนก็ได้ติดตามออกทะเลไปช่วยพ่อของตนทำประมงมาตลอด ในขณะนั้นก็พยายามเรียนรู้วิชาชีพนี้จากพ่อจนเกิดความรู้ความชำนาญในระดับหนึ่ง เมื่อพ่อเสียชีวิตไป ตนได้หันไปทำงานรับจ้างก่อสร้างอยู่ระยะหนึ่งและเมื่อสามารถสะสมเงินได้ก้อนหนึ่งแล้วจึงตัดสินใจนำเงินมาซื้อเรือและอุปกรณ์ประมงที่จำเป็น และได้กลายเป็นชาวประมงแบบพ่อและได้ยึดอาชีพนี้มาจนกระทั่งปัจจุบัน ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่าโอกาสที่ลูกชายในครอบครัวประมงจะยึดอาชีพประมงเป็นอาชีพหลักเมื่อมีอายุมากขึ้นและความพร้อมมีอยู่ไม่น้อยเนื่องจากความผูกพันในวิถีชีวิตแบบนี้รวมถึงการมีความรู้ในการประกอบอาชีพที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากคนรุ่นก่อน

นอกจากการทำประมง ยังพบว่ามีคนที่ยี่สิ้นสุดการเรียนแล้วร้อยละ 26.6 ไม่มีงานทำหรือไม่อาชีพ ซึ่งคนเหล่านี้จะกลายเป็นภาระเพิ่มเติมให้กับหัวหน้าครัวเรือนหรือคนที่สร้างรายได้ให้ครัวเรือน ถ้าเราลองนำคนที่ไม่มีงานหรือไม่ทำงานทั้งหมด (เด็ก คนชรา และคนไม่มีงานทำ) มาหาสัดส่วนกับผู้มีงานซึ่งจะเป็นคนเลี้ยงดูคนกลุ่มแรกจะพบว่าอัตราส่วนผู้เป็นภาระจะเพิ่มสูงขึ้นจาก 85 เป็น 112 นั้นหมายความว่าคนทำงานหนึ่งคนจะต้องมีการเลี้ยงดูคนไม่ทำงานในบ้านถึง 1.12 คน ซึ่งสะท้อนให้เห็นความไม่สมดุลในด้านรายได้กับรายจ่ายของครัวเรือนประมงยากจนเหล่านี้ได้อย่างดี สำหรับคนอื่นๆ ที่เหลือพบว่าทุกๆหนึ่งในสี่คนทำงานรับจ้างเอกชนโดยการรับจ้างประมงมีสัดส่วนมากเป็นอันดับหนึ่งคือร้อยละ 53 ในขณะที่การรับจ้างทำงานอื่นๆนอกภาคการเกษตรมีเพียงร้อยละ 18 เท่านั้น

เมื่อกล่าวถึงการทำการประมงโดยเฉพาะประมงทะเลนั้นพบว่า การทำประมงพื้นบ้านดั้งเดิมที่ชาวประมงยากจนส่วนใหญ่ทำอยู่ในปัจจุบันไม่ได้สร้างรายได้ให้มากเหมือนที่คนรุ่นพ่อแม่ของชาวประมงเหล่านี้เคยได้รับในอดีต สาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งก็เนื่องมาจากทรัพยากรสัตว์น้ำในแหล่งทำประมงที่มีปริมาณลดลงอย่างรวดเร็ว จากข้อมูลในชาวประมงพื้นบ้านกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง *จังหวัดสงขลา:กรณีปัญหาเรือประมงปลาทะเลดำโดยใช้เครื่องปั่นไฟ (ชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลจังหวัดสงขลา สมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้: 2542)* พบว่าอัตราการจับสัตว์น้ำต่อชั่วโมงลากอวนของเรืออวนลากในอ่าวไทยได้ลดลงอย่างมาก จากที่เคยจับได้ 298 กิโลกรัมในปี พ.ศ.2504 ได้ลดลงเหลือ 58 กิโลกรัมในปี 2517 และ 20 กิโลกรัมในปี 2532 หรือลดลง 15 เท่าในช่วงเวลาเพียง 28 ปี

ตัวเลขการลดลงของสัตว์น้ำข้างต้นสะท้อนภาพความเสื่อมโทรมและถดถอยของทรัพยากรประมงในทะเลไทยได้อย่างชัดเจน ในการบรรเทาปัญหานี้จะพบเห็นผู้ประกอบการขนาดใหญ่ส่วนหนึ่งหันมาทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งเช่นการเพาะเลี้ยงกุลดา ในขณะที่เจ้าของเรือพาณิชย์อีกส่วนหนึ่งได้

หันไปทำการประมงในน่านน้ำทะเลของประเทศใกล้เคียงทดแทน สำหรับชาวประมงพื้นบ้านซึ่งขาดทางเลือก ปัญหาการลดลงของสัตว์น้ำยิ่งเพิ่มความยากลำบากในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาที่ปัญหาการทำประมงอวนรุนแบบผิดวิธีทวีความรุนแรงขึ้น ผู้อาวุโสของหมู่บ้านชาวประมงท่านหนึ่งเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า เรือประมงอวนรุนปลากระดักแบบใช้ไฟฟ้าจะมาทำการประมงในบริเวณใกล้ชายฝั่งในเวลากลางคืน การใช้ไฟฟ้าเปิดให้สว่างก็เพื่อล่อให้ปลามาชุมนุมกันเพื่อให้สามารถจับได้โดยง่ายและได้ปริมาณมาก นอกจากใช้ไฟฟ้าเพื่อล่อสัตว์น้ำแล้ว ท่านผู้นั้นยังบอกว่ามีการใช้ถังแก๊สโซลนลงไปที่พื้นน้ำเมื่อแก๊สถูกปล่อยออกมาจะบังคับให้สัตว์น้ำต่างต้องว่ายขึ้นไปที่ยอดผิวหน้า เมื่อสัตว์น้ำต่างมารวมอยู่บริเวณเดียวกันการจับปลาและสัตว์น้ำต่างๆก็ทำได้โดยง่าย สิ่งนี้สร้างผลกระทบอย่างมากต่อชาวประมงชายฝั่งก็คือเรือประมงอวนรุนเหล่านั้นจะใช้เวลานานเกินไปทำให้มีสัตว์น้ำชนิดอื่นๆที่ไม่ใช่ปลากระดักพลอยติดอวนเข้าไปด้วย ทำให้สัตว์น้ำต่างๆลดลงไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้การปล่อยถังแก๊สลงสู่พื้นทะเลยังเป็นการทำลายพืชและปะการังในทะเลซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ เมื่อที่อยู่อาศัยถูกทำลายไปก็เหมือนกับเป็นการทำลายสัตว์น้ำต่างๆในทางอ้อมนั่นเอง ชาวประมงชายฝั่งอีกหลายคนบอกเป็นเสียงเดียวกันว่าหลังจากคืนที่เรือประมงอวนรุนเหล่านั้นเข้ามาจับปลากระดัก พวกเขาจะจับสัตว์น้ำต่างๆได้น้อยมากทั้งนี้เนื่องจากปลาและสัตว์น้ำอื่นๆได้ถูกเรือประมงอวนรุนจับไปแทบจะหมดแล้วนั่นเอง

เมื่อสัตว์น้ำมีจำนวนลดลง แต่ยังมีเรือประมงจำนวนมากผลที่ตามมาก็คือผลผลิตประมงต่อเรือหนึ่งลำจะลดลงทำให้รายได้ของครัวเรือนประมงชายฝั่งเหล่านั้นลดลงไปอย่างมาก ชาวประมงพื้นบ้านกล่าวว่าในแต่ละวันจะจับปลาและสัตว์น้ำต่างๆได้น้อยมาก ถ้าวันไหนสามารถจับสัตว์น้ำมาขายได้เกิน 500 บาทถือว่าเป็นวันที่โชคดีมาก ในขณะที่เดียวกันการออกทะเลเพื่อไปทำประมงแล้วขาดทุนเนื่องจากได้ผลผลิตน้อยมากจนไม่คุ้มกับค่าน้ำมันนั้นไม่ใช่เรื่องแปลกแต่อย่างใด

จากสถานการณ์ข้างต้นเมื่อสำรวจในเรื่องรายได้และแหล่งรายได้ของครัวเรือนประมงชายฝั่งพบว่าครัวเรือนประมงเหล่านี้มีรายได้เฉลี่ยปีละ 48,084.08 บาท หรือ 4,007 บาทต่อเดือน หรือเพียง 133 บาทต่อวันเท่านั้น เมื่อดูแหล่งที่มาของรายได้พบว่าครัวเรือนประมงมีรายได้จากภาคเกษตร(ประมงและอื่นๆ) และจากนอกภาคเกษตรคิดเป็นร้อยละ 88.3 และร้อยละ 11.7 ของรายได้ครัวเรือนทั้งหมดตามลำดับ โดยการรับจ้างนอกภาคการเกษตรเป็นตัวสร้างรายได้นอกภาคเกษตรสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 70.7 ของรายได้นอกภาคเกษตรทั้งหมด อย่างไรก็ตามถ้ารวมรายได้ที่ไม่เป็นเงินสดเช่นรายได้ที่ควรจะได้จากปลา ปู กุ้ง หอย ที่ชาวประมงเก็บไว้บริโภคในครัวเรือนจะทำให้ครัวเรือนประมงมีรายได้รวมเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 18 หรือเพิ่มเป็น 56,900.74 บาทต่อปี

จากข้อมูลในเรื่องแหล่งรายได้ข้างต้นชี้ให้เห็นว่าครัวเรือนประมงพึ่งพิงรายได้จากการทำประมงในสัดส่วนที่สูง ไม่ว่าจะเป็นครัวเรือนที่เป็นเจ้าของเรือประมงเอง หรือเป็นลูกจ้างประมง ซึ่งข้อมูลนี้สอดคล้องกับสิ่งที่สำรวจพบในเรื่องการทำอาชีพรองของคนในครัวเรือนประมงโดยพบว่ามีคนในครัวเรือนประมงเหล่านี้เพียงร้อยละ 17.8 ที่มีอาชีพรอง โดยอาชีพรองที่สำคัญเท่าเทียมกันสองอาชีพได้แก่คือการ

ทำการเกษตรอื่นๆและการรับจ้างนอกภาคเกษตร และเมื่อมองในเรื่องการเปลี่ยนแปลงอาชีพจะพบว่าคนเหล่านี้ร้อยละ 97 ไม่เคยเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่นในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา ซึ่งหมายความว่าคนส่วนใหญ่ที่ทำประมงก็ทำมานานแล้ว คนอื่นๆที่ทำงานรับจ้างทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรก็ไม่ได้มีการขยับขยายไปทำงานอื่นๆในรอบเวลาดังกล่าว ข้อมูลต่างๆเหล่านี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ารายได้จากงานประมงเป็นรายได้หลักหนึ่งเดียวที่สำคัญของครัวเรือนประมงยากจน ถ้ามีปัญหาเกิดขึ้นกับแหล่งรายได้นี้ก็หมายถึงว่าครัวเรือนประมงย่อมได้รับผลกระทบโดยตรงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ในด้านรายจ่ายพบว่าครัวเรือนประมงมีรายจ่ายเฉลี่ยต่อปีรวมทั้งสิ้น 62,386.37 บาทแบ่งเป็นรายจ่ายในการทำประมงหรือเกษตรอื่นๆ 19,252.21 บาท (ร้อยละ 30.8) และรายจ่ายในการครองชีพ 43,134.16 บาท (ร้อยละ 69.2) แสดงให้เห็นว่ารายได้ของชาวประมงส่วนใหญ่ใช้ไปสำหรับการกินอยู่ในชีวิตประจำวันของพ่อแม่ชาวประมงและลูกๆซึ่งรวมถึงเป็นค่าใช้จ่ายในการศึกษาของลูกๆด้วย ดังนั้นครัวเรือนประมงที่มีลูกมากจึงมีโอกาสที่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการครองชีพนี้มากขึ้นตามไปด้วย อย่างไรก็ตามจากการสำรวจพบว่ารายจ่ายในด้านการทำประมงเช่นค่าเรือ ค่าอวน ค่าเครื่องมือประมงอื่นๆก็มีพอสมควรเช่นกันเนื่องจากเครื่องมือในการทำประมงเหล่านี้จำเป็นต้องเปลี่ยนใหม่เป็นระยะๆ นอกจากนี้ ค่าใช้จ่ายประจำเช่นค่าน้ำมัน ที่ขยับขึ้นตามราคาน้ำมันก็ทำให้รายจ่ายในส่วนนี้ของครัวเรือนประมงสูงขึ้น ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบระหว่างรายได้ที่เป็นเงินสดกับรายจ่ายของครัวเรือนประมงจะพบว่าครัวเรือนประมงมีรายได้สุทธิเฉลี่ยติดลบ 14,302.29 บาท

เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ครัวเรือนประมงยากจนเหล่านี้มีรายได้น้อยน่าจะเป็นเพราะจำนวนวันทำงาน จากการสำรวจพบว่าสมาชิกของครัวเรือนประมงเหล่านี้ทำงานเฉลี่ยเพียงร้อยละ 42.4 ของปีหรือเพียง 155 วันในหนึ่งปี โดยแยกเป็นวันทำงานในอาชีพหลัก 137.5 วันและวันทำงานในอาชีพรอง 17.12 วัน สาเหตุสำคัญที่ทำให้มีวันทำงานน้อยก็เนื่องมาจากอุปสรรคทางธรรมชาติ ในหนึ่งปีชาวประมงสามารถออกทะเลเพื่อทำประมงได้เพียงประมาณสิบเดือน โดยช่วงเดือนธันวาคมและมกราคมจะเป็นช่วงที่มีพายุรุมทำให้เรือเล็กของชาวประมงพื้นบ้านไม่สามารถออกทะเลได้ นอกจากนี้ในช่วงพายุรุมดังกล่าว ในแต่ละเดือนเอง ชาวประมงก็ไม่สามารถออกไปทะเลได้ทุกวัน ถ้าวันใดทะเลมีคลื่นลมแปรปรวน ชาวประมงก็มีความจำเป็นต้องงดออกทะเลโดยปริยาย ทั้งที่จากการสอบถามชาวประมงเหล่านี้จะพบว่าพวกเขาพร้อมและต้องการออกทะเลไปทำประมงทุกวัน ดังนั้นวันใดที่ชาวประมงออกทะเลไม่ได้ก็หมายถึงครัวเรือนจะขาดรายได้หลักในวันนั้นไปทันที ส่วนโอกาสที่จะไปพึ่งรายได้จากอาชีพรองยังมีน้อยเนื่องด้วยมีเพียงไม่ถึงร้อยละ 20 ของคนในบ้านชาวประมงเหล่านี้ที่มีอาชีพรอง ดังที่ได้กล่าวแล้วก่อนหน้านี้

จากการสังเกตและข้อมูลที่ได้รับทำให้ทราบว่าสาเหตุที่ชาวประมงไม่มีอาชีพเสริมไม่ใช่เพราะความขี้เกียจ เหตุผลที่แท้จริงน่าจะเป็นเพราะสภาพการทำงานประมงที่บังคับให้ชาวประมงต้องเตรียมพร้อมที่จะออกทะเลในทุกวัน (และอาจจะพบในเช้าวันนั้นว่าอากาศแปรปรวนเกิดไปที่จะออกไปเสี่ยง) รวมถึงปัจจัยประกอบอื่นๆของครัวเรือนเองที่ไม่เอื้ออำนวยมากกว่าเช่นไม่มีความรู้ในการไปทำอาชีพ

อื่นๆ หรือไม่มีปัจจัยในการผลิตเช่นที่ดินสำหรับการเกษตร ซึ่งจากการสำรวจในเรื่องการทำการเกษตรอื่นๆที่ไม่ใช่ประมงพบว่าครัวเรือนประมงมีการทำการเกษตรอื่นๆน้อยคือมีครัวเรือนประมงเพียงร้อยละ 26 ที่ทำการเกษตรอื่นๆในบรรดาครัวเรือนที่ทำเกษตรพบว่านิยมปลูกข้าวมากที่สุด(ร้อยละ 74) ส่วนการเลี้ยงสัตว์พบว่ามีไม่มาก โดยสัตว์ที่ได้รับความนิยมในการเลี้ยงมากที่สุดคือไก่และเป็ดโดยพบว่าสัตว์ทั้งสองชนิดมีการเลี้ยงในบ้านชาวประมงร้อยละ 41 และ 28 ตามลำดับ

การไม่มีอาชีพเสริมทำให้พบว่าเวลาว่างหลังจากการทำประมงของหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 49 ถูกใช้ไปในการพักผ่อน ในขณะที่หัวหน้าครัวเรือนอีกร้อยละ 18 ใช้เวลาไปกับการชมโทรทัศน์และฟังวิทยุซึ่งพบต่อไปว่ามีหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 30 ที่ใช้ทั้งสื่อโทรทัศน์และวิทยุในการติดตามข่าวสารบ้านเมือง ถึงแม้ว่าสื่อโทรทัศน์จะเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมมากที่สุดก็ตาม (ร้อยละ 33) นอกจากนี้ยังหัวหน้าครัวเรือนอีกร้อยละ 13 ใช้เวลาว่างไปกับการออกหาอาหารตามธรรมชาติ ส่วนการใช้เวลาไปสำหรับการเข้ากลุ่มสังคมต่างๆในหมู่บ้านมีน้อยมากจาก 90 บ้านที่สำรวจกลุ่มสังคมที่มีคนในครัวเรือนเหล่านี้เป็นสมาชิกมากที่สุดมีสองกลุ่มคือกลุ่มออมทรัพย์และกลุ่มลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรโดยมีจำนวนครัวเรือนประมงที่เป็นสมาชิกร้อยละ 13 และ 9 ตามลำดับ

ทรัพย์สิน

ถึงแม้ว่าการทำงานจะมีปัญหาในเรื่องรายได้ที่น้อยและไม่สม่ำเสมอแต่ถ้าครัวเรือนประมงเหล่านี้มีทรัพย์สินต่างๆที่พอนำมาเปลี่ยนเป็นเงินทองในยามขาดทุนได้บ้างสภาพชีวิตของครัวเรือนประมงคงไม่ลำบากมากนัก อย่างไรก็ตามจากการสำรวจพบว่าครัวเรือนประมงมีทรัพย์สินที่สำคัญๆเช่นที่ดินรวมถึงที่อยู่อาศัยน้อยมาก จากการสำรวจพบว่าครัวเรือนประมงร้อยละ 79 ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง นอกจากที่ดินบริเวณบ้านซึ่งเฉลี่ยแล้วมีเพียง 257 ตารางวาต่อครัวเรือน สำหรับครัวเรือนที่มีที่ดินส่วนใหญ่ก็จะมีเพียง 1-5 ไร่เท่านั้น (ร้อยละ 17 ของครัวเรือนทั้งหมด) ทั้งนี้สาเหตุสำคัญของการไม่มีทรัพย์สินนี้เนื่องจากไม่เคยได้รับมรดกมาจากพ่อแม่ โดยพบว่ามีครัวเรือนถึงร้อยละ 78 ที่บอกว่ามีจำนวนที่ดินเท่าเดิมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และมีครัวเรือนอีกร้อยละ 14 ที่มีที่ดินลดลง เมื่อมองตัวทรัพย์สินที่เป็นบ้านจะพบว่าครัวเรือนชาวประมงร้อยละ 62 เป็นเจ้าของบ้านที่อาศัยอยู่ โดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 81) เป็นบ้านไม้ชั้นเดียวยกพื้นสูงพื้นดิน บ้านร้อยละ 63 อยู่ห่างจากถนนใหญ่ไม่เกิน 100 เมตร ยังพบว่าครึ่งหนึ่งของหลังคาบ้านของชาวประมงเหล่านี้มุงด้วยกระเบื้อง และร้อยละ 45.5 ไม่มีส่วนประจําบ้าน ที่มีก็จะพบว่าเป็นส่วนซึมแทบทั้งหมด นอกจากนี้ยังพบว่าร้อยละ 82 ของบ้านที่สำรวจพบว่ามีไฟฟ้าใช้ ส่วนน้ำดื่มใช้น้ำนั้นพบว่าในฤดูแล้งครัวเรือนใช้น้ำดื่มจากน้ำฝนที่กักเก็บไว้กับน้ำจากบ่อน้ำตื้นในสัดส่วนที่พอๆกัน (ร้อยละ 39 และ 38 ตามลำดับ) ส่วนน้ำใช้นั้นครัวเรือนร้อยละ 64 ใช้น้ำจากบ่อน้ำตื้น สำหรับน้ำประปานั้นพบว่าบ้านของครัวเรือนประมงเพียงร้อยละ 14 และ 10 เท่านั้นที่มีน้ำประปาไว้สำหรับดื่มและใช้ตามลำดับ เมื่อให้หัวหน้าครัวเรือนตีค่าราคาบ้านในปัจจุบันพบว่ามีราคาเฉลี่ยที่ 64,679.17 บาท

ต่อหลัง อย่างไรก็ตามยังมีบ้านซึ่งราคาต่ำกว่า 20,000 บาทอยู่ถึงร้อยละ 49 ของบ้านที่สำรวจทั้งหมด เมื่อดูจากข้อมูลที่พบทั้งหมดจะเห็นว่าครัวเรือนประมงมีทรัพย์สินน้อยไม่เพียงพอสำหรับนำมาใช้ในการบรรเทาปัญหาในยามขาดแคลนรายได้หรือเปิดโอกาสในการหารายได้เสริม ประกอบอาชีพใหม่หรือพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่โดยรวมให้ดีขึ้น และเมื่อสำรวจในเรื่องการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนพบว่าครัวเรือนประมงยากจนได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆน้อยมาก มีครัวเรือนเพียงร้อยละ 2 ที่ได้รับความช่วยเหลือในเรื่องเงิน ร้อยละ 7 ได้รับความช่วยเหลือในด้านวัสดุอุปกรณ์ทางการเกษตร และเพียงร้อยละ 7.7 ได้รับคำแนะนำในการประกอบอาชีพ เมื่อเป็นเช่นนี้ในยามเดือดร้อนและต้องการความช่วยเหลือโดยเฉพาะด้านการเงินครัวเรือนประมงเหล่านี้ก็จะหันไปพึ่งพาแหล่งเงินกู้ต่างๆภายในหมู่บ้านของคนซึ่งก่อให้เกิดปัญหานี้สืบต่อมา

หนี้สิน

ครัวเรือนยากจนไม่ว่าจะประกอบอาชีพใดส่วนใหญ่มักมีปัญหาเรื่องหนี้สิน ในเมื่อรายได้มีน้อยในขณะที่รายจ่ายมีมากกว่า และทรัพย์สินมีไม่เพียงพอสำหรับแก้ไขปัญหาในยามฉุกเฉิน ครัวเรือนประมงจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ต้องกู้ยืมเงินและสิ่งของเพื่อนำมาใช้ในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตประจำวัน จากการสำรวจพบว่าในบรรดาครัวเรือนประมงที่สำรวจทั้งหมด 90 ครัวเรือนมีครัวเรือน 43 ครัวเรือน (ร้อยละ 48) ที่ทำการกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้ต่างๆในรอบ 12 เดือนก่อนการสำรวจ จุดที่น่าสนใจคือมีครัวเรือนประมงเพียงร้อยละ 16 เท่านั้นที่กู้ยืมเงินจากธนาคารพาณิชย์ของรัฐและเอกชน ในขณะที่ครัวเรือนส่วนใหญ่เลือกที่จะกู้ยืมเงินกับแหล่งเงินกู้ที่ไม่เป็นทางการต่างๆมากกว่า แหล่งเงินกู้เหล่านั้นได้แก่เพื่อนบ้าน (ร้อยละ 46.5) พ่อค้า (เจ้าแก้ว) (ร้อยละ 37) และญาติพี่น้อง (ร้อยละ 16) (ดูตารางที่ 4.36) โดยจำนวนเงินที่ครัวเรือนกู้จากทุกแหล่งเฉลี่ยเท่ากับ 8,273.66 บาทต่อครัวเรือนทั้งนี้ร้อยละ 90 ของเงินที่กู้ยืมมาอยู่ในรูปของเงินสด ส่วนที่เหลืออยู่ในรูปของสิ่งของ และร้อยละ 81.5 ของเงินที่กู้มาทั้งหมดนำไปใช้ในการเกษตรและที่เหลือนำไปใช้ในนอกภาคการเกษตรหรือใช้ในชีวิตรประจำวัน จากการสอบถามชาวประมงพบว่าการกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้ในระบบผู้กู้ต้องรับภาระค่าดอกเบี้ยในอัตราที่สูงมากเช่น ร้อยละ 5 ต่อเดือน แต่เหตุผลที่ทำให้คนเหล่านี้จำยอมก็คือความสะดวกและรวดเร็วในการได้เงินมาใช้ในการยามจำเป็น ซึ่งข้อดีเหล่านี้หาไม่ได้ในการกู้เงินจากธนาคารหรือสถาบันการเงินในระบบต่างๆเนื่องจากสถาบันการเงินเหล่านั้นมักจะมีเงื่อนไขและกฎระเบียบในเรื่องหลักทรัพย์หรือคนค้ำประกันที่ชาวประมงไม่สามารถปฏิบัติตามได้ การเลือกที่จะกู้ยืมเงินจากคน"ใกล้ชิด" ในหมู่บ้านจึงเป็นความสะดวกสบายมากกว่า

เมื่อสำรวจภาวะหนี้สินคงค้างทั้งหมดของครัวเรือนประมงยากจนพบว่าจากครัวเรือน 90 ครัวเรือนมีครัวเรือน 75 ครัวเรือนหรือร้อยละ 83 มีหนี้สินคงค้างอยู่กับแหล่งเงินกู้ต่างๆ โดยแหล่งเงินกู้ที่ได้รับความนิยมนสูงสุด 3 ลำดับแรกได้แก่ พ่อค้า (เจ้าแก้ว) (ร้อยละ 53.3) เพื่อนบ้าน (ร้อยละ 41.3) และญาติ

(ร้อยละ 14.7) โดยจำนวนเงินเฉลี่ยที่คงค้างอยู่กับเจ้าหนี้ทั้งสามแหล่งดังกล่าวเท่ากับ 8,530, 3,983.33, และ 1,816.60 บาทตามลำดับ (ดูตารางที่ 4.37) ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนประมาณส่วนใหญ่มีหนี้สินกับแหล่งเงินกู้นอกระบบมากกว่าการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินของรัฐหรือเอกชนซึ่งสอดคล้องกับลักษณะการกู้ยืมเงินของครัวเรือนเหล่านี้ตามที่ได้มีการกล่าวถึงก่อนหน้านี้ ซึ่งจุดนี้สะท้อนให้เห็นลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ชาวประมงในแง่ระยะเวลาและความต่อเนื่องได้พอสมควร

มีการเปรียบเทียบการกู้ยืมเงินของชาวประมงยากจนเหล่านี้กับแหล่งเงินกู้ต่างๆ โดยเฉพาะกับพ่อค้าหรือเจ้าแม่ค้าขายกับเป็น “สัญญาทาส” หรือ “การตกเป็นเชลย” ของชาวประมงที่มีกับพ่อค้าหรือที่เรียกกันว่า “เจ้าแม่” ในหมู่บ้าน เมื่อเข้าไปสำรวจได้พบลักษณะการกู้ยืมเงินในลักษณะนี้อยู่จริง ชาวประมงเล่าว่าเมื่อตนเองตัดสินใจทำการประมงหรือทำการลงทุนในเรื่องอุปกรณ์ต่างๆ ในการทำประมง แล้วพบว่าไม่มีเงินทุน จะไปขอความช่วยเหลือจาก “เจ้าแม่” ในหมู่บ้าน เจ้าแม่คือคนที่รับซื้อปลาและสัตว์น้ำต่างๆ จากชาวประมงในหมู่บ้าน ทำธุรกิจลักษณะเป็นแพปลาคือซื้อปลามาจากชาวประมงและขายต่อให้กับผู้ซื้อที่อาจจะแปปลาที่ใหญ่กว่าหรือผู้ที่ซื้อไปเพื่อกระจายต่อไปกับแม่ค้าขายปลารายย่อยต่างๆ เมื่อมีการกู้ยืมเงินกันแล้วชาวประมงจะซัดหนี้ให้กับเจ้าแม่ในลักษณะเป็นข้อผูกมัดว่าจะต้องขายสัตว์น้ำที่จับมาได้กับเจ้าแม่เท่านั้น อย่างไรก็ตามเมื่อชาวประมงหาปลาได้น้อยลงจากเหตุผลต่างๆ ข้างต้น บวกกับต้นทุนในการประกอบอาชีพที่สูงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องค่าน้ำมัน ค่าอวน ค่าอาหาร ฯลฯ ทำให้รายได้สุทธิจากการทำประมงติดลบ แต่เมื่อจำเป็นต้องประกอบอาชีพต่อไปชาวประมงจึงจำต้องกู้ยืมเงินจากเจ้าแม่เพิ่มเติมอยู่เรื่อยๆ จนในที่สุดก็ดูเหมือนจะไม่สามารถชำระหนี้ได้หมด การกู้หนี้ยืมสินแบบนี้จึงกลายเป็นเหมือน “สัญญาทาส” ตามที่ได้มีการเปรียบเทียบกัน และตราบโคที่รายได้ของครัวเรือนชาวประมงเหล่านี้ยังไม่มากพอสำหรับค่าใช้จ่ายในดำรงชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ โอกาสที่ชาวประมงจะหลุดพ้นจากความสัมพันธ์กับแหล่งทุนต่างๆ ในลักษณะนี้คงมีน้อยมากหรืออาจไม่มีเลย

4.2.3 สรุป

ปัจจุบันครัวเรือนประมงยากจนจัดได้ว่าเป็นครัวเรือนชาวใต้ที่มีความยากลำบากในการดำรงชีพที่สุด ด้วยข้อจำกัดค่านับประการตั้งแต่การมีรายได้น้อย ลดลงและไม่แน่นอนอันเนื่องจากสภาพวิกฤติของทรัพยากรประมงในทะเลไทยเอง สภาพการแข่งขันและแย่งชิงทรัพยากรที่สูงขึ้นรวมไปถึงข้อจำกัดในด้านธรรมชาติในการทำประมง เมื่อบวกด้วยสภาพรายจ่ายในครัวเรือนที่สูงขึ้นอันเนื่องมาจากการมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมาก โดยเฉพาะสมาชิกที่เป็นเด็กและคนไม่ทำงานซึ่งไม่ช่วยสร้างรายได้เสริมให้ครัวเรือน รวมทั้งรายจ่ายในด้านการประกอบอาชีพประมงที่จำต้องมีการลงทุนจัดซื้ออุปกรณ์ประมงมาทดแทนของเก่าเป็นระยะๆ รวมถึงค่าน้ำมันซึ่งได้ปรับตัวสูงขึ้นเป็นลำดับ ทำให้ครัวเรือนประมงเหล่านี้มีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย การจะนำทรัพย์สินที่มีอยู่มาขายหรือจำนองเพื่อแก้ปัญหาที่มีข้อจำกัดเนื่อง

จากทรัพย์สินสำคัญๆ เช่นที่ดินและบ้านมีจำนวนและมูลค่าน้อย ส่งผลให้ในที่สุดชาวประมงยากจนเหล่านี้ต้องมีการกู้หนี้ยืมสินจากแหล่งเงินทุนนอกระบบต่างๆ ในหมู่บ้านซึ่งถ้าไม่ใช่เป็นการกู้ยืมจากคนในครอบครัวอัตราดอกเบี้ยที่ต้องชำระจะมีอัตราที่สูงมาก เมื่อสภาพการหารายได้ยังเป็นคงเดิมในขณะที่รายจ่ายคงที่และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จำนวนหนี้สินจึงเพิ่มขึ้นและกลายเป็นหนี้จำนวนมากที่ชาวประมงเหล่านี้ก็ยังไม่แน่ใจว่าจะสามารถชดเชยได้หมดในเวลาหรือไม่

เมื่อสอบถามหัวหน้าครัวเรือนชาวประมงเหล่านี้ว่ารู้สึกว่าคุณเองยากจนมากี่ปี คำตอบที่ได้รับคือเฉลี่ยยากจนมาแล้ว 14.41 ปี โดยมีหัวหน้าครัวเรือนที่บอกว่าตนเองยากจนมาแล้วอยู่ในช่วง 6-30 ปีอยู่ถึงร้อยละ 60 ถ้าพิจารณาพร้อมกับอายุเฉลี่ยของคนในครัวเรือนที่ได้กล่าวข้างต้น คงพอจะกล่าวได้ว่าหัวหน้าครัวเรือนชาวประมงเหล่านี้รู้จักความยากจนมาตั้งแต่ชีวิตอยู่ในช่วงวัยรุ่นจนมาถึงปัจจุบัน และดูเหมือนว่าลูกๆ ของหัวหน้าครัวเรือนชาวประมงเหล่านี้กำลังได้รับประสบการณ์ และความรู้สึกเช่นเดียวกับพ่อแม่ของตนเคยได้รับในอดีต

การมีชีวิตวนเวียนอยู่กับปัญหาที่ร่ายล้อมในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและดินฟ้าอากาศที่อยู่นอกเหนือการควบคุม การขาดแคลนทรัพย์สิน และการมีหนี้สิน ทำให้ครัวเรือนประมงยากจนเหล่านี้มีโอกาสที่จะล้มตาฮ้างปากหลุ่พ้นจากความยากจนมีน้อยมาก นับว่าเป็นสภาวะของคนยากจนดักดานอย่างหนึ่ง ในขณะที่ครัวเรือนยากจนกลุ่มนี้ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้เช่นนี้ สมควรที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนจะเข้ามาช่วยเหลือในด้านต่างๆ ที่สำคัญ เช่นการเร่งรีบแก้ปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรในทะเล การปรับแหล่งหนี้จากนอกระบบเป็นในระบบ และการจัดหาอาชีพเสริมให้คนในครัวเรือน เป็นต้น ด้วยความช่วยเหลือต่างๆ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวหวังว่าครัวเรือนประมงยากจนจะเปลี่ยนมาเป็นคนไม่ยากจนดักดานในอนาคตอันไม่ไกลนัก

ตารางที่ 4.28 จำนวนครัวเรือนประมาณงในภาคใต้จำแนกตามลักษณะของการดำเนินงาน เป็นรายจังหวัด

จังหวัด	รวม		ทำประมาณอย่างเดียว		ทำพหุเพียงชายฝั่ง อย่างเดียว		ทำทั้งประมาณทะเลและ พหุเพียงชายฝั่ง		ถูกจ้างประมาณ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ชุมพร	5,308	100	2,484	46.8	811	15.3	45	0.8	1,968	37.1
สุราษฎร์ธานี	6,137	100	3,156	51.4	1,612	26.3	129	2.1	1,240	20.2
นครศรีธรรมราช	17,049	100	4,613	27.1	7,011	41.1	178	1.0	5,247	30.8
พังงา	2,550	100	2,120	83.1	227	8.9	102	4.0	101	4.0
สงขลา	10,531	100	5,592	53.1	1,726	16.4	293	2.8	2,920	27.7
ปัตตานี	6,056	100	2,864	47.3	510	8.4	128	2.1	2,554	42.2
นราธิวาส	1,685	100	881	52.3	74	4.4	31	1.8	699	41.5
ระนอง	3,156	100	2,145	68.0	221	7.0	86	2.7	704	22.3
พังงา	6,002	100	3,333	55.5	946	15.8	637	10.6	1,086	18.1
ภูเก็ต	1,963	100	1,064	54.2	177	9.0	30	1.5	692	35.3
กระบี่	5,496	100	3,014	54.8	1,366	24.9	91	1.7	1,025	18.6
ตรัง	5,708	100	2,558	44.8	1,115	19.5	93	1.6	1,942	34.0
สตูล	6,389	100	3,628	56.8	719	11.3	167	2.6	1,875	29.3
รวมภาคใต้ 13 จังหวัด	78,030	100	37,452	48.0	16,515	21.2	2,010	2.6	22,053	28.3
ภาคกลาง 11 จังหวัด	31,976	100	12,746	39.9	11,085	34.7	896	2.8	7,000	21.9
รวมทั้งประเทศ	110,006	100	50,198	45.6	27,600	25.1	2,906	2.6	29,302	26.6

ที่มา : ปรับปรุงจากสำมะโนประมาณ พ.ศ.2538 ทัวประเทศ และ สำมะโนประมาณ พ.ศ. 2538 เขตประมง 3, 4 และ 5 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ตารางที่ 4.29 จำนวนครัวเรือนประมงทะเล จำแนกตามขนาดของการดำเนินการ รายจังหวัด

จังหวัด	รวมครัวเรือนทั้งหมด	ประมงขนาดเล็ก						รวมประมงขนาดเล็ก	ร้อยละ	ประมาณขนาดใหญ่	ร้อยละ
		ไม่ใช้เรือ	ใช้เรือไม่มีเครื่องยนต์	ใช้เรือมีเครื่องยนต์นอกเรือ	รวม	ร้อยละ	ใช้เรือมีเครื่องยนต์ในเรือ ระหว่างต่ำกว่า 10 ตันกรอส				
ชุมพร	2,529	134	73	1,364	1,571	62.1	529	2,100	83.0	429	17.0
สุราษฎร์ธานี	3,285	40	52	2,628	2,720	82.8	105	2,825	86.0	460	14.0
นครศรีธรรมราช	4,791	108	132	3,669	3,909	81.6	325	4,234	88.4	557	11.6
พัทลุง	2,222	46	315	1,861	2,222	100.0	0	2,222	100.0	0	0.0
สงขลา	5,885	513	381	4,135	5,029	85.5	398	5,427	92.2	458	7.8
ปัตตานี	2,992	87	198	2,322	2,607	87.1	145	2,752	92.0	240	8.0
นราธิวาส	912	3	72	736	811	88.9	56	867	95.1	45	4.9
ระนอง	2,231	173	197	1,630	2,000	89.6	31	2,031	91.0	200	9.0
พังงา	3,970	400	273	3,091	3,764	94.8	59	3,823	96.3	147	3.7
ภูเก็ต	1,094	186	44	739	969	88.6	43	1,012	92.5	82	7.5
กระบี่	3,105	306	229	2,497	3,032	97.6	34	3,066	98.7	39	1.3
ตรัง	2,651	26	152	2,322	2,500	94.3	36	2,536	95.7	115	4.3
สตูล	3,795	76	153	2,753	2,982	78.6	589	3,571	94.1	224	5.9
รวมภาคใต้ 13 จังหวัด	39,462	2,098	2,271	29,747	34,116	86.5	2,350	36,466	92.4	2,996	7.6
ภาคกลาง 11 จังหวัด	13,650	903	349	5,889	7,142	52.3	4,034	11,175	81.9	2,475	18.1
รวมทั้งประเทศ	53,112	3,001	2,620	35,636	41,258	77.7	6,384	47,641	89.7	5,471	10.3

ที่มา : ปรับปรุงจากสำมะโนประมงทะเล พ.ศ.2538 ทั่วประเทศ และสำมะโนประมงทะเล เขตประมง 3,4 และ 5 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ตารางที่ 4.30 จำนวนบุตรทั้งหมดของหัวหน้าครัวเรือนที่ยังมีชีวิตอยู่

จำนวนบุตร	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
0	6	6.7
1	9	10.0
2	19	21.1
3	13	14.4
4	14	15.6
5	7	7.8
6	7	7.8
7	6	6.7
8	3	3.3
9	2	2.2
10	2	2.2
11	2	2.2
รวม	90	100.0

ตารางที่ 4.31 วิธีการคุมกำเนิดที่ครัวเรือนประมงใช้หรือเคยใช้

วิธีการคุมกำเนิด	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
ทำหมันหญิง	6	13.3
กินยา	18	40.0
ฉีดยา	18	40.0
ห่วงอนามัย	1	2.2
อื่นๆ	2	4.4
รวม	45	100.0

ตารางที่ 4.32 อายุและเพศของคนในครัวเรือนประมง

อายุ(ปี)	เพศ		จำนวนรวม	ร้อยละ
	ชาย	หญิง		
0-4 ปี	34	20	54	11.7
5-9 ปี	37	32	69	14.9
10-14 ปี	34	36	70	15.1
15-19 ปี	24	24	48	10.4
20-24	23	16	39	8.4
25-29	14	14	28	6.0
30-34	16	18	34	7.3
35-39	16	20	36	7.8
40-44	19	13	32	6.9
45-49	9	6	15	3.2
50-54	8	6	14	3.0
55-59	3	2	5	1.1
60-64	4	2	6	1.3
65-69	6	2	8	1.7
70-74	2	1	3	0.6
75-79	1	0	1	0.2
80-84	1	0	1	0.2
รวม	251	212	463	100.0

ตารางที่ 4.33 ระดับการศึกษาของคนในครัวเรือนประมงที่สิ้นสุดการเรียนแล้ว

ระดับการศึกษา	จำนวนคน	ร้อยละ
ไม่มีการศึกษา	36	13.9
ประถมศึกษา	198	76.4
มัธยมศึกษา	17	6.6
มัธยมศึกษาตอนปลาย	5	1.9
ปวช. ปวส. หรือเทียบเท่า	3	1.2
รวมทั้งสิ้น	259	100.0

ตารางที่ 4.34 อาชีพหลักของคนในครัวเรือนประมงที่สิ้นสุดการศึกษาแล้ว

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีอาชีพ	69	26.6
การเกษตร(ประมง)	136	52.5
ค้าขาย	4	1.5
ประกอบกิจการส่วนตัว	1	0.4
รับจ้างเอกชน	49	18.9
รวมทั้งสิ้น	259	100.0

ตารางที่ 4.35 จำนวนครัวเรือนที่กู้เงินจากแหล่งเงินกู้ต่างๆในรอบปีที่ผ่านมาและจำนวนเงินเฉลี่ยที่กู้

แหล่งเงินกู้	จำนวนบ้านที่กู้	ร้อยละ	จำนวนเงิน
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	6	14.0	2,500.00
ธนาคารพาณิชย์	1	2.3	666.66
สหกรณ์ต่างๆ	0	0.0	0
พ่อค้า	16	37.2	2,233.33
ญาติ	7	16.3	555.55
เพื่อนบ้าน	20	46.5	1,543.33
กองทุนหมู่บ้าน	1	2.3	111.11
แหล่งอื่นๆ	6	14.0	322.22

หมายเหตุ จำนวนครัวเรือนที่กู้เงินในรอบปีที่ผ่านมา มีจำนวน 43 บ้าน

ตารางที่ 4.36 จำนวนครัวเรือนประมงที่มีหนี้สินและจำนวนหนี้สินกับแหล่งต่างๆ

เจ้าหนี้	จำนวนบ้านที่มีหนี้	ร้อยละ	จำนวนเงิน
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	14	18.7	9,355.55
ธนาคารพาณิชย์	1	1.3	666.66
สหกรณ์	0	0.0	0
พ่อค้า	40	53.3	8,530.00
ญาติ	11	14.7	1,816.60
เพื่อนบ้าน	31	41.3	3,983.33
กองทุนหมู่บ้าน	3	4.0	133.33
แหล่งอื่นๆ	6	8.0	877.77

หมายเหตุ จำนวนบ้านที่เป็นหนี้ทั้งหมดเท่ากับ 75 บ้าน

บทที่ 5

กรณีศึกษา

ในการศึกษาเรื่องของคนยากจนดักดานในภาคใต้ นอกจากวิธีการศึกษาเชิงปริมาณแล้ว ยังใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพด้วย เพื่อให้เห็นภาพและเข้าใจสถานการณ์ของความยากจนที่คนจนในภาคใต้ประสบอยู่อย่างถ่องแท้ ซึ่งการศึกษาเชิงคุณภาพนี้ให้ภาพที่ลึกซึ้งถึงสาเหตุของความยากจน วิถีชีวิตของคนยากจน สภาพแวดล้อมของคนยากจน ตลอดจนทัศนคติของคนยากจนและความหวังที่จะพ้นความยากจน รวมทั้งเป็นโอกาสให้คณะผู้วิจัยได้สอบถามรายละเอียดข้อมูลเพิ่มเติมจากที่มีในแบบสอบถามเชิงปริมาณและเรียนรู้ประเด็นโครงสร้างและระบบของสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่เป็นสาเหตุและวิถีทางแก้ไขความยากจน

ในการเลือกครัวเรือนที่เป็นกรณีศึกษาของแต่ละจังหวัด ได้พยายามเลือกหมู่บ้านที่ยากจนที่สุดของจังหวัดนั้น ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นหมู่บ้านที่เป็นตัวอย่างในการศึกษาเชิงปริมาณ โดยการสุ่มรายชื่อจาก กชช 2 ค ของจังหวัด เลือกหมู่บ้านที่มีการพัฒนาต่ำสุดอันดับหนึ่ง และชักถามพัฒนากรของอำเภอและจังหวัด ในแต่ละจังหวัดจะพยายามเลือกหมู่บ้านที่เป็นแบบฉบับของจังหวัดนั้นๆ เช่น จังหวัดปัตตานีและสตูลเลือกหมู่บ้านประมงที่มีความยากจนและประชากรส่วนใหญ่ของหมู่บ้านเป็นชาวไทยมุสลิม จังหวัดนครศรีธรรมราชเลือกหมู่บ้านที่มีการทำนาในอำเภอปากพนัง ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นอู่ข้าวของจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุงเลือกหมู่บ้านยากจนที่ทำอาชีพสวนยางและทำนาเป็นตัวอย่าง ในแต่ละหมู่บ้านเลือกครัวเรือนที่เป็นกรณีศึกษา 5 ครัวเรือน โดยทำการสอบถามจากผู้ใหญ่บ้านให้เลือกในวันที่เข้าไปสัมภาษณ์ โดยไม่บอกให้ทราบก่อนล่วงหน้าเช่นเดียวกับการเลือกตัวอย่างของการศึกษาเชิงปริมาณ เลือกได้หมู่บ้าน 4 หมู่บ้านดังนี้

1. จังหวัดนครศรีธรรมราช หมู่ที่ 2 ตำบลบางตะพัง อำเภอปากพนัง
2. จังหวัดสตูล หมู่ที่ 7 บ้านบากัน ไค้หิด ตำบลละงู อำเภอละงู
3. จังหวัดปัตตานี หมู่ที่ 3 บ้านป่าตาวูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง
4. จังหวัดพัทลุง หมู่ที่ 6 บ้านท่าดินแดงตก ตำบลป่าบอน อำเภอป่าบอน

รวมเป็นกรณีศึกษาทั้งหมด 20 ครัวเรือน โดยมีรายละเอียดของแต่ละครัวเรือนเสนอในบทนี้ตามด้วยสรุปในตารางที่ 5.1 ลักษณะต่างๆของแต่ละครัวเรือน และสรุปสาเหตุของความยากจนโดยนำข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพมาวิเคราะห์ร่วมกัน โดยเฉพาะข้อมูลจากคำถามเปิดในแบบสัมภาษณ์เชิงปริมาณถึงสาเหตุของความยากจน และปัจจัยที่จะช่วยให้พ้นความยากจน สรุปเป็นแผนภาพแสดงสาเหตุของความยากจนที่ค้นพบจากงานวิจัยนี้

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนดักดานจากกรณีศึกษา

5.1 ลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้านและครัวเรือนยากจน

จากการศึกษาครัวเรือนยากจนดักดานเชิงคุณภาพทั้งสี่จังหวัดพบว่าลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้านที่ครัวเรือนยากจนอาศัยอยู่มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบ โดยมีความแตกต่างกันบ้างคือในจังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นหมู่บ้านทำนาแต่ดั้งเดิมหรือในจังหวัดสตูลซึ่งเป็นหมู่บ้านทำสวนยางและทำนา หมู่บ้านจะตั้งอยู่ในที่ราบตอนในของแผ่นดินห่างจากถนนทางหลวงสายหลักพอสมควรซึ่งดินในหมู่บ้านเหมาะแก่การทำนาและทำสวนยาง ในขณะที่หมู่บ้านทำประมงในจังหวัดสตูลและปัตตานีตัวหมู่บ้านจะเป็นพื้นที่ราบอยู่บริเวณติดชายฝั่งทะเลโดยในจังหวัดปัตตานีจะเป็นพื้นที่ดินทรายและมีชายหาดทะเลในขณะที่ในจังหวัดสตูลจะพบลักษณะดินทรายน้อยกว่า

ถนนภายในหมู่บ้านที่เข้าไปศึกษาทั้งสี่จังหวัดจะเป็นถนนลูกรังซึ่งส่วนใหญ่มีสภาพใช้การได้ซึ่งคนในหมู่บ้านจะใช้เป็นเส้นทางสัญจรในหมู่บ้าน ยกเว้นในจังหวัดปัตตานีที่มีถนนคอนกรีตตัดผ่านหมู่บ้านแต่ไม่มีถนนลูกรังแยกเป็นตรอกซอย เนื่องจากบ้านเรือนต่างๆจะตั้งอยู่บนพื้นที่ดินทรายไม่ไกลจากทะเล คนในหมู่บ้านจึงใช้วิธีเดินเท้าจากถนนใหญ่เข้าไปยังบ้านของตนเอง จากการสังเกตจะลักษณะทำเลที่ตั้งของบ้านเรือนในสี่จังหวัดจะพบว่าในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดพัทลุงบ้านเรือนแต่ละหลังจะตั้งอยู่ห่างกันมากกว่าบ้านเรือนในจังหวัดสตูลและปัตตานีซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวประมงซึ่งจะมีที่ดินเป็นของตนเองน้อยกว่า โดยเฉพาะในจังหวัดปัตตานีซึ่งบ้านเรือนตั้งอยู่บนดินทรายจะพบว่าบ้านเรือนจะตั้งอยู่ใกล้กันมาก และเนื่องจากมีพื้นที่เป็นดินทรายหมู่บ้านชาวประมงในจังหวัดปัตตานีจึงมีต้นมะพร้าวพบเห็นอยู่ทั่วไป ในขณะที่ต้นไม้ใบเขียวหลากหลายชนิดจะพบมากกว่ามากในหมู่บ้านชาวนา กับชาวสวนยางในจังหวัดนครศรีธรรมราชและสตูล และแม้แต่หมู่บ้านชาวประมงในจังหวัดสตูลก็จะพบพืชชนิดอื่นนอกเหนือจากต้นมะพร้าวมากกว่า

ลักษณะบ้านของคนในหมู่บ้านรวมถึงครัวเรือนยากจนที่เข้าทำการศึกษาส่วนใหญ่มีลักษณะเดียวกันกับลักษณะบ้านของครัวเรือนยากจนที่พบในการศึกษาเชิงปริมาณ นั่นคือเป็นบ้านไม้ชั้นเดียวยกพื้นสูงพื้นดินจะมีความแตกต่างไปบ้างในจังหวัดพัทลุงซึ่งพบว่าครัวเรือนที่เป็นกรณีศึกษาส่วนใหญ่อาศัยในบ้านอิฐชั้นเดียวพื้นซีเมนต์ โดยหัวหน้าครัวเรือนจะเป็นเจ้าของที่ดินและตัวบ้าน ยกเว้นเพียงประมาณ 1 ใน 4 ที่พบว่าครัวเรือนยากจนตัวอย่างสร้างบ้านอยู่บ้านอยู่บนที่ดินของผู้อื่นหรืออาศัยบ้านของผู้อื่นอยู่ นอกจากนี้ยังพบว่าขนาดของบ้านและที่ดินบริเวณบ้านของครัวเรือนยากจนชาวนาและสวนยางในจังหวัดนครศรีธรรมราชและพัทลุงจะมีขนาดใหญ่กว่าบ้านของชาวประมงในจังหวัดสตูลและปัตตานี โดยบ้านของชาวนาและชาวสวนยางจะมีบ้านและที่ดินรอบๆบ้านเล็กน้อยถึงปานกลาง ส่วนชาวประมงขนาดของบ้านอาจกล่าวได้ว่าก็คือขนาดของที่ดินบริเวณบ้านนั่นเอง

สิ่งที่พบว่ามีความคล้ายคลึงกันอีกประการหนึ่งคือจะพบว่ามีย่านค้าขายของชำอยู่อย่างน้อย 1 ร้านภายในหมู่บ้าน ถ้าเป็นในหมู่บ้านชาวประมงในจังหวัดสตูลและปัตตานีมีย่านค้าเหล่านี้มีโอกาสที่จะเป็นร้านค้าของ

“ถั่วแก่” ในหมู่บ้านสูง สำหรับครัวเรือนยากจนร้านค้าเหล่านี้สามารถเป็นแหล่งกู้ยืมในรูปของสิ่งของที่ดีอย่างหนึ่ง เมื่อเกิดเหตุจำเป็นไม่สามารถหาเงินมาซื้อหาอาหารหรือสิ่งจำเป็นในการดำรงชีพในวันใด การไปขอนำสิ่งจำเป็นมาใช้ก่อนแล้วเมื่อมีเงินค่อยไปชดเชยหนี้ที่หลังถือว่าเป็นสิ่งที่สำรวจพบเป็นประจำในหมู่ครัวเรือนยากจน

5.2 ลักษณะทางประชากรของหัวหน้าครัวเรือนและสมาชิก

หัวหน้าครัวเรือนยากจนที่ศึกษาพบว่าประมาณกว่าร้อยละ 60 เป็นเพศชาย ส่วนครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศหญิงทั้งหมดจะเป็นหญิงม่าย โดยครึ่งหนึ่งของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดจะเป็นผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) ซึ่งส่วนใหญ่จะเลิกทำงานแล้ว และต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากลูกๆ บางคนที่ถูกไม่ช่วยเหลือหรือต้องการจะช่วยเหลือตนเองก็จะยังคงทำงานที่ไม่ใช้แรงงานมากต่อไปเพื่อหารายได้มาเสริมในครอบครัว

สำหรับหัวหน้าครัวเรือนที่ยังอยู่ในวัยแรงงานซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย (โดยเฉพาะครัวเรือนชาวประมง) ต้องทำงานที่ต้องใช้แรงงานได้แก่การทำประมงพื้นบ้านหรือรับจ้างประมง ซึ่งพบทั้งในจังหวัดนครศรีธรรมราช สตูล และปัตตานี สำหรับหัวหน้าครัวเรือนยากจนในจังหวัดพัทลุงซึ่งอยู่ในหมู่บ้านชาวสวน ข้างนั้นจะทำสวนยางบ้างหรือถ้าไม่มีที่ดินเป็นของตนเองก็จะรับจ้างเกษตรต่างๆหรือจะเก็บเศษยางจากภาชนะรองน้ำยางไปขายเพื่อเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว ซึ่งไม่ว่าจะเป็นครัวเรือนชาวประมง ชาวสวนยางหรือแม้แต่ชาวนา การทำงานล้วนต้องพึ่งพาความเอื้ออำนวยทางธรรมชาติทั้งสิ้น

สำหรับสมาชิกในครัวเรือนซึ่งหมายถึงลูกๆของหัวหน้าครัวเรือนนั้นจากจำนวนครัวเรือนที่ศึกษาในเชิงคุณภาพทั้งหมดพบว่ามีบุตรเฉลี่ยบ้านละ 4.7 คน และพบว่าลูกที่โตแล้วส่วนใหญ่ไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่หรือส่งเสียพ่อแม่เท่าที่ควร จะพบว่ามีหลายครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้สูงอายุและมีลูกหลายคนแต่ปรากฏว่าลูกที่ได้แยกย้ายออกไปอยู่ที่อื่นไม่ได้ส่งเงินมาช่วยเหลือเลย ที่ส่งมาบ้างก็จะมีจำนวนไม่มาก ทำให้หัวหน้าครัวเรือนกลุ่มนี้ต้องได้รับความลำบากในการดำรงชีพบางรายอาจต้องทำงานหาเลี้ยงชีพด้วยตนเองในทางตรงกันข้ามหัวหน้าครัวเรือนสูงอายุที่ถูกส่งเสียในยามชราจะมีชีวิตความเป็นอยู่ได้ดีตามอัตภาพไม่ต้องออกไปทำงานหารายได้เลี้ยงชีพ ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุอยู่ในวัยหนุ่มสาวถึงกลางคนที่มีลูกยังเล็ก (ประมาณร้อยละ 20) ยังคงมีภาระต้องเลี้ยงดูลูกต่อไป

จากลักษณะความสัมพันธ์ของหัวหน้าครัวเรือนและลูกข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ภายในครัวเรือนยากจนมีอยู่ 3 ลักษณะใหญ่ๆก็คือ 1) เป็นพ่อแม่ในวัยทำงานอาศัยอยู่กับลูกที่ยังไม่อยู่ในวัยทำงาน ซึ่งความสัมพันธ์จะเป็นลักษณะสมาชิกอยู่ด้วยกันทั้งหมดในบ้าน พ่อจะเป็นคนหารายได้หลัก แม่อาจจะช่วยหารายได้เสริม ส่วนลูกๆเรียนหนังสือหรืออาจไม่ได้เรียนแล้วช่วยงานอยู่ที่บ้าน 2) พ่อแม่อยู่ในวัยชราและมีลูกอย่างน้อยหนึ่งคนดูแล ไม่ว่าจะเป็นลักษณะมีลูกอยู่ในบ้านหรืออยู่ไกลๆในหมู่บ้านเดียวกันคอยช่วยเหลือหรืออาจจะไปอยู่ที่อื่นนอกหมู่บ้านแต่จะยังคงส่งเงินมาช่วยเหลือ(จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับกำลังความสามารถของลูก) ซึ่งจะพบว่าพ่อแม่บางคนที่มีลูกมากแต่ลูกส่วนใหญ่แยกย้ายไปอยู่ที่อื่น การที่มีลูกอย่างน้อยเพียงหนึ่งคนอยู่ใกล้คอยช่วยเหลือจะทำให้การดำรงชีวิตของครัวเรือนอยู่ในสภาพที่ดีกว่าการที่ไม่มีลูกอยู่

ใกล้ๆเลข และ 3) พ่อแม่อยู่ในวัยชราและลูกไม่ส่งเสียดูแล กรณีนี้จะเห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกจะห่างเหินกันมาก พ่อแม่วัยชราผู้ยากจนในกลุ่มนี้คือกลุ่มคนที่อาจจะกล่าวได้ว่ามีความลำบากในการดำรงชีวิตที่สุด เนื่องจากตนเองมีอายุมากแล้ว สุขภาพไม่ดี ทำงานไม่ได้ เมื่อพึ่งพาลูกไม่ได้ชีวิตจึงต้องพึ่งพาเพื่อนบ้านหรือความช่วยเหลือของรัฐเท่านั้นลักษณะความสัมพันธ์ทั้งสามแบบพบเห็นกระจุกกระจายในครัวเรือนยากจนที่ศึกษาในทุกจังหวัด

5.3 วิธีการทำงาน

จากการศึกษาพบว่าคนยากจนไม่ว่าจะอยู่ในหมู่บ้านใดจำเป็นต้องทำงานหนักและรับรายได้น้อยกว่าคนในกลุ่มสังคมอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นลูกจ้างประมงในจังหวัดนครศรีธรรมราช ชาวประมงในจังหวัดสตูลและปัตตานี ชาวสวนยางในจังหวัดพัทลุง รวมถึงคนที่ทำงานรับจ้างที่ใช้แรงงานต่างๆในทุกจังหวัด ลูกจ้างเรือประมงพาณิชย์จำต้องออกทะเลเป็นแรมเดือน และต้องทำงานใช้แรงงานมากในระหว่างอยู่ในทะเล ชาวประมงพื้นบ้านในจังหวัดสตูลและปัตตานีถึงแม้ว่าอาจจะใช้แรงงานน้อยกว่าแต่ต้องออกทะเลไปจับปลาแต่เช้าตรู่ทุกวันที่สภาวะอากาศเอื้ออำนวย เวลาที่กลับเข้าฝั่งอาจจะเป็นบ่ายหรือเย็นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างเช่น ขนาดของเรือ(ออกทะเลได้ไกลแค่ไหน) คืนฟ้าอากาศ (มีคลื่นลมแรงหรือไม่) จำนวนสัตว์น้ำที่จับได้ (จับได้มากแล้วก็กลับเข้าฝั่งเร็ว) ส่วนชาวสวนยางในจังหวัดพัทลุงไม่ว่าจะเป็นเจ้าของสวนหรือทำงานรับจ้างกรีดยางจำต้องออกไปกรีดยางแต่เช้ามืด และใช้เวลากว่าจะเสร็จงานก็อาจจะเป็นตอนสายหรือบ่ายของวันนั้น วันใดที่ธรรมชาติไม่อำนวยเช่นมีฝนตกวันนั้นก็ไม่สามารถออกไปทำงานได้ สำหรับการงานรับจ้างอื่นๆก็ล้วนต้องทำงานหนักและใช้แรงงานทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม หรือรับจ้างเกษตรอื่นๆ

ถึงแม้ว่าจะทำงานหนักใช้แรงงานมากแต่รายได้ที่คนยากจนได้จัดว่าน้อย เพราะงานส่วนใหญ่จะพึ่งพาธรรมชาติโดยตรงหรือทางอ้อม เพราะฉะนั้นถ้าวันใดธรรมชาติไม่เป็นใจคนยากจนก็ทำงานไม่ได้ รายได้ไม่มี มีเวลาว่างมากขึ้น

5.4 การเป็นหนี้สิน

ถึงแม้ว่าในการศึกษาครัวเรือนยากจนเชิงคุณภาพจะพบว่าครัวเรือนยากจนไม่น้อยที่ไม่มีหนี้สิน โดยเฉพาะครัวเรือนซึ่งมีหัวหน้าครัวเรือนอยู่ในวัยชราหรือที่ทำงานรับจ้าง สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากหัวหน้าครัวเรือนบางส่วนอาจจะไม่มีคุณสมบัติเพียงพอสำหรับการกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้ต่างๆ โดยเฉพาะจากแหล่งเงินที่เป็นสถาบันการเงินของรัฐ ดังนั้นจึงไม่มีหนี้สินติดตัว หรือในอีกกรณีหนึ่งหัวหน้าครัวเรือนอีกส่วนหนึ่งมีการกู้ยืมเงินในช่วงวัยทำงานแต่ได้มีการชดใช้หนี้จนหมดสิ้นไปแล้ว ดังนั้นจึงอยู่ในภาวะปลอดหนี้ จะพบครัวเรือนยากจนปลอดหนี้ในหมู่บ้านทำกสิกรรมและรับจ้าง และหมู่บ้านทำสวนยางในจังหวัดนครศรีธรรมราชและสตูล อย่างไรก็ตามพบว่ายังมีหัวหน้าครัวเรือนอีกส่วนหนึ่งที่มีหนี้สินต้องชดใช้ โดยเฉพาะครัวเรือนชาวประมงในจังหวัดสตูลและปัตตานีที่ส่วนใหญ่ยังมีหนี้สินกับแหล่งเงินกู้ต่างๆโดย

เฉพาะแหล่งเงินทุนในระบบ เช่น “ถ้าแก่” ในหมู่บ้าน ทั้งนี้เนื่องจากชาวประมงต้องลงทุนในเรื่องเครื่องมือและอุปกรณ์อย่างต่อเนื่อง เมื่อขาดเงินทุนการกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินที่สามารถกู้ยืมได้จึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

ในส่วนต่อไปจะกล่าวถึงลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนดักดานในสี่จังหวัดที่เลือกเป็นกรณีศึกษาในรายละเอียด และจะมีการสรุปประเด็นสำคัญๆไว้ในตารางที่ 5.1 เพื่อให้มีความสะดวกและง่ายในการเข้าใจยิ่งขึ้น

5.5 กรณีศึกษาครัวเรือนยากจนดักดานจังหวัดนครศรีธรรมราช

หมู่บ้านที่ได้เลือกเป็นหมู่บ้านตัวอย่างสำหรับการเก็บข้อมูลของครัวเรือนยากจนดักดานในจังหวัดนครศรีธรรมราชสำหรับเป็นกรณีศึกษาคือหมู่บ้านที่ 2 ตำบลบางตะพอส อำเภอบางแพ จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีประชากรเพียง 65 ครอบครัว 314 คน ถึงแม้จะมีประชากรน้อยแต่หมู่บ้านนี้มีวัด โรงเรียนและ สถานีอนามัยอยู่ภายในหมู่บ้าน ถนนเพื่อการสัญจรภายในหมู่บ้านเป็นถนนหินคลุกและมีถนนลูกรังเป็นช่วงๆ ผู้คนในหมู่บ้านใช้น้ำจากบ่อน้ำตื้นเป็นหลัก ซึ่งในฤดูแล้งน้ำเพื่อการบริโภคจะไม่ขาดแคลน ในขณะที่น้ำสำหรับการอุปโภคจะขาดแคลน ส่วนน้ำประปายังไม่มีการให้บริการในหมู่บ้าน อาชีพดั้งเดิมของคนในหมู่บ้านคือการทำนา แต่หลังจากการทำนาเกิดความล้มเหลว ในช่วง 4 ปีที่ผ่านมาคนในหมู่บ้านจึงหันไปทำงานรับจ้างต่างๆมากขึ้นตามลำดับ การทำงานรับจ้างสำคัญอย่างหนึ่งของคนในหมู่บ้านคือการรับจ้างประมงทั้งเป็นการรับจ้างทำประมงทะเลและการรับจ้างทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่งเช่นเป็นลูกจ้างในฟาร์มเลี้ยงกุ้งกุลาค่าซึ่งพบเป็นอยู่ทั่วไปในหมู่บ้าน

เพื่อให้เห็นสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนดักดานในหมู่บ้านแห่งนี้ คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการเลือกครัวเรือน 5 ครัวเรือนเพื่อนำมาเป็นกรณีศึกษาดังนี้

ครัวเรือนที่ 1

นางนอบ แก้วตุศอายุ 42 ปี มีอาชีพปลูกผัก นอกจากสามีอายุ 45 ปีซึ่งมีอาชีพปลูกข้าวในเรือประมงแล้ว ในครัวเรือนยังมีสมาชิกคือลูกชาย 2 คนและลูกสาว 3 คน รวม 5 คน โดยคนโตมีอายุ 21 ปี ในขณะที่คนสุดท้องมีอายุ 16 ปี ลูก 3 คนแรกมีอาชีพเป็นลูกจ้างในเรือประมงและกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการประมงในอำเภอบางแพ คนที่ 4 มีอาชีพรับจ้างเย็บเสื้อผ้าในกรุงเทพ ขณะที่คนสุดท้องยังไม่มีอาชีพอะไรและเป็นลูกเพียงคนเดียวของนางนอบที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาขณะที่คนอื่นได้เรียนเพียงชั้นประถมปีที่ 3 หรือ 4 เท่านั้น นางนอบและสามีมีพื้นที่ดินเดิมอยู่ที่อำเภอนครศรีธรรมราช ทั้งคู่มาจากครอบครัวที่ยากจนซึ่งพ่อแม่ไม่มีที่ดินและมรดกใดๆให้ โดยจบการศึกษาในระดับประถมปีที่ 3-4 ได้อพยพมาอยู่ในหมู่บ้านนี้พร้อมกับซื้อที่ดินขนาดประมาณ 50 ตารางวาและสร้างบ้านที่อยู่อาศัยอยู่ในปัจจุบันเมื่อ 9 ปีที่แล้ว นางนอบเชื่อและนับถือลัทธิที่อ้างว่าเป็นนิยายในศาสนาพุทธซึ่งสอนให้สมาชิกทุกคนที่เชื่อกันว่าสามารถอำนวยความสะดวกให้ตามที่อธิฐาน และนางนอบเชื่อว่าเงินซึ่งได้จากการถูกหวยจนสามารถซื้อที่ดินและสร้างบ้านได้นั้นเป็นผลจากการสวด

มนต์ดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ และทุกวันนี้นางนอนยังคงซื้อหอยอยู่แม้จะลดลงเหลือครั้งละ 20-30 บาท เมื่อมาอยู่ที่หมู่บ้านนี้ได้ไม่นานสามีคนเก่าของนางนอนก็ได้แยกทางไปมีภรรยาใหม่ทีอื่นซึ่งเป็นสาเหตุที่นางนอนกล่าวว่าทำให้การเรียนของลูกๆซึ่งตามไปอาศัยอยู่กับพ่อล้มเหลวเพราะขาดการอบรมและเอาใจใส่ นางนอนปลูกผักในที่ดินซึ่งอยู่ติดลำคลองหลักของหมู่บ้านซึ่งเช่าจากเพื่อนบ้าน อย่างไรก็ตามนางนอนก็แทบไม่มีรายได้จากอาชีพนี้แต่อย่างใดเนื่องจากมักได้ผลผลิตสูงเมื่อผักขึ้นตลาด ในขณะที่ฤดูแล้งชาวบ้านที่มีเครื่องสูบน้ำก็สูบน้ำในลำคลองจนแห้ง ทุกวันนี้รายได้หลักของนางนอนจึงได้แก่เงินที่ลูกๆหมุนเวียนส่งมาให้ครั้งละ 1,500-2,000 บาทและรายได้จากสามีคนใหม่ซึ่งอยู่ด้วยกันเมื่อ 3 ปีที่แล้วซึ่งมีอาชีพเป็นลูกจ้างในเรือประมง

ครัวเรือนที่ 2

ครัวเรือนนี้มีสมาชิกครัวเรือนคือนางวรรณ ไชยบาลอายุ 30 ปี สามีอายุ 35 ปีและลูกจำนวน 2 คนที่มีอายุ 13 และ 10 ปี นางวรรณเป็นชาวบ้านในอำเภอรัตนบุรีได้เคยกินกับนายสามีคือนายวิชาญตั้งแต่อายุ 17 ปี พร้อมๆกับการย้ายมาอยู่ในหมู่บ้านนี้ ทั้งคู่มาจากครอบครัวยากจนซึ่งไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง และมีการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษา ปัจจุบันอาศัยอยู่ในกระท่อมที่สร้างอยู่บนที่ดินของผู้อื่นโดยไม่เสียค่าเช่า นายวิชาญทำงานเป็นลูกจ้างในเรือประมงมีรายได้เดือนละ 4,000-5,000 บาท ซึ่งเป็นรายได้หลักของครอบครัว นายวิชาญกลับมาเยี่ยมลูกๆทุกเดือนที่เรือเข้าฝั่ง และมีเวลาอยู่บ้านในช่วงมรสุม สำหรับนางวรรณไม่มีอาชีพหลักและไม่สามารถออกไปทำงานรับจ้างนอกหมู่บ้านได้เนื่องจากมีภาระเลี้ยงลูก เมื่อเงินขาดมือในระหว่างที่สามีออกเรือจะหยิบยืมเครื่องอุปโภคบริโภคจากร้านค้าในหมู่บ้านหรือจากเพื่อนบ้าน ครัวเรือนนี้เลี้ยงแม่วัวไว้ 1 ตัวซึ่งซื้อด้วยเงินก้อนที่ได้จากการเป็นลูกจ้างในนาทุ่งเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ลูกวัวที่เกิดจากแม่วัวตัวนี้จึงเปรียบเหมือนเงินออม นอกจากนี้ครัวเรือนนี้ยังทำนาโดยเช่าที่จากผู้อื่นจำนวน 10 ไร่ โดยเสียค่าเช่าไร่ละ 200 บาท/ปี ซึ่งได้ข้าวพอสำหรับใช้บริโภคทั้งปี อย่างไรก็ตามเนื่องจากความแปรปรวนของน้ำฝนทำให้ปีนี้ไม่สามารถทำนาได้ ความหวังของนางวรรณและนายวิชาญคือการสะสมเงินจากการทำงานจ้างของนายวิชาญเพื่อสร้างบ้านใหม่และเก็บเงินให้ลูกเป็นค่าใช้จ่ายเรื่องการศึกษา

ครัวเรือนที่ 3

นางแดง แซ่ลิ้มอายุ 70 ปี มีลูก 2 คน คนใดเป็นผู้หญิงอายุประมาณ 30 ปีมีอาชีพเป็นลูกจ้างในร้านค้าในอำเภอหัวไทรส่วนลูกคนที่สองซึ่งเป็นผู้ชายได้แต่งงานและย้ายไปตั้งรกรากที่จังหวัดเพชรบูรณ์ ในขณะที่สามีของนางได้เสียชีวิตไปประมาณ 10 ปีแล้ว ปัจจุบันนางแดงอาศัยอยู่คนเดียวในบ้านของตนเองในพื้นที่ขนาด 196 ตารางวา เนื่องจากมีอายุมากและสุขภาพไม่ดี(โรคหัวใจ) นางแดงจึงไม่สามารถทำงานใดๆได้ รายได้มาจากลูกสาวซึ่งจะมาเยี่ยมทุกเดือน และให้เงินครั้งละ 500-600 บาท ในขณะที่ลูกชายไม่ได้ช่วยเหลืออะไรเลยและไม่ได้กลับบ้านนานมากแล้ว นางไม่ได้รับเงินสงเคราะห์คนชราแต่ได้รับเงินช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการจำนวน 1,600 บาทจึงสามารถชดเชยรายจ่ายซึ่งได้แก่ค่าอาหารและค่าเดินทางไปหาหมอแต่ละเดือนรวมประมาณ 800 บาท และแม้ว่านางแดงจะมีที่นาประมาณ 2 ไร่แต่ก็ไม่ได้ใช้ประโยชน์และไม่มีผู้ใดสนใจเช่าแต่อย่างใด

ครัวเรือนที่ 4

นายเคียน ปานกำเนิด อายุ 76 ปี มีลูกร่วมกันกับภรรยาจำนวน 5 คน โดย 4 คนแรกมีครอบครัวเป็นของตนเอง แล้ว ส่วนคนสุดท้ายที่มีอายุ 28 ปี มีอาชีพรับจ้างในเรือประมง ครัวเรือนนี้ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ที่ผ่านมานายเคียนหาเลี้ยงครอบครัวโดยการรับจ้างทำงานก่อสร้างในหมู่บ้าน แต่ได้เลิกอาชีพดังกล่าวแล้วเนื่องจากอายุมากและไม่มีความแข็งแรงในหมู่บ้าน และหันมารับจ้างตัดผมและตั้งวงกลองยาวเพื่อรับจ้างเล่นในโอกาสต่างๆ แต่ก็ไม่ค่อยได้รับการว่าจ้าง สำหรับภรรยาได้ประกอบอาชีพเสริมด้วยการทำขนมมีฝักขายในหมู่บ้าน ถูกทุกคนของนายเคียนซึ่งมีการศึกษาเพียงชั้นประถมได้ย้ายไปอยู่ที่อื่นด้วยเหตุผลที่ไม่สามารถหางานในหมู่บ้านทำได้ แม้ว่าทุกคนจะมีการศึกษาค่ำแต่นายเคียนก็ภูมิใจที่สามารถเลี้ยงลูกๆจนสามารถสร้างครอบครัวของตนเองได้แม้ว่าจะมีฐานะยากจนก็ตาม เมื่อไม่นานมานี้ลูกก็ได้ช่วยกันออกเงินซื้อที่ดินเล็กและสร้างบ้านให้นายเคียน ปัจจุบันนายเคียนมีหนี้สินประมาณ 7,000 บาท ซึ่งเป็นเงินที่กู้มาสร้างบ้านจากกลุ่มออมทรัพย์ในหมู่บ้าน

ครัวเรือนที่ 5

นางเจิม รามแก้ว อายุ 69 ปี นางเจิมมีลูก 17 คนและทุกคนมีครอบครัวและแยกไปอยู่ต่างหาก สำหรับสามีได้เสียชีวิตไปแล้วหลายปี การมีลูกจำนวนมากของนางเจิมเกิดจากความเชื่อที่ว่าเมื่อมีลูกมากแล้วจะสบายเมื่อตอนมีอายุมาก ดังนั้นแม้จะเคยได้รับคำแนะนำในการคุมกำเนิดแต่ก็ไม่ได้ให้ความสนใจแม้ว่าจะมีฐานะยากจน และไม่มีที่ดินทำกินก็ตาม ปัจจุบันนางเจิมสร้างกระท่อมอยู่บนที่ดินของเพื่อนบ้าน ส่วนลูกๆประกอบอาชีพรับจ้างไปวันๆตามสภาพที่ไม่มีการศึกษาและไม่สามารถช่วยเหลือใดๆแก่นางเจิมได้ รายได้ของนางเจิมจะได้จากการหาปลาและผักในหมู่บ้านไปขาย และการขายไข่เป็ดจากแม่เป็ดที่เลี้ยงไว้ 1 ตัว ซึ่งทำให้มีรายได้ 10 บาททุกๆ 3 วัน ปัจจุบันนางเจิมยังมีการเลี้ยงดูหลานหนึ่งคนอายุ 4 ขวบ ซึ่งถูกพ่อทิ้งไปขณะที่แม่ก็หาขายยาสูบ ปัญหาประการสำคัญของนางเจิมคือมักไม่ได้รับความช่วยเหลือใดๆของทางราชการที่เข้าไปยังหมู่บ้าน

5.6 กรณีศึกษาครัวเรือนยากจนดักดานจังหวัดสตูล

หมู่บ้านที่ได้เลือกเป็นหมู่บ้านตัวอย่างสำหรับการเก็บข้อมูลของครัวเรือนที่ยากจนดักดานในจังหวัดสตูล สำหรับเป็นกรณีศึกษาคือหมู่ที่ 7 บ้านปากันโต๊ะทิด ตำบลละงู อำเภอละงู ซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวไทยมุสลิม มีประชากรทั้งสิ้น 151 ครัวเรือน 610 คน หมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านชาวประมงคิดทะเล คนในหมู่บ้านแทบทุกบ้านประกอบอาชีพประมงโดยเฉพาะประมงพื้นบ้าน ภายในหมู่บ้านไม่มีโรงเรียนและสถานอนามัย มีแต่มีสชคเป็นที่พักผ่อนพิริทาสานของคนที่หมู่บ้าน ถนนที่ใช้สัญจรภายในหมู่บ้านเป็นถนนลูกรังมีสภาพไม่ดีนักเนื่องจากขาดการซ่อมแซมมาเป็นเวลานาน ภายในหมู่บ้านจะพบเห็นร้านขายของชำที่เป็นของ “ถั่วแก่” อยู่มาก

ครัวเรือนยากจนคัดค้านที่เลือกมาเป็นกรณีศึกษาถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านนี้มีด้วยกัน 5 ครัวเรือนดังต่อไปนี้

ครัวเรือนที่ 1

นายมานี อายุ 60 ปีอาศัยอยู่ในบ้านไม้ชั้นเดียวเล็ก ๆ ริมน้ำกับกรรยาและลูกๆ ทั้งสองสามีภรรยา มีลูกทั้งหมด 4 คน ลูกสาวคนโตอายุ 18 ปีได้ย้ายออกจากหมู่บ้านไปทำงานและอยู่กับแฟนที่อำเภอหาดใหญ่จังหวัดสงขลา ส่วนลูกชายทั้งหมดที่เหลือช่วยนายมานีทำประมงซึ่งนายมานีได้ยึดเป็นอาชีพตั้งแต่ย้ายเข้ามาอาศัยในหมู่บ้านแห่งนี้ ก่อนหน้าที่ย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้และพบกับกรรยา นายมานีได้อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านอื่นๆ โดยประกอบอาชีพรับจ้างกรีดยางพารา ต่อมานายมานีพบว่าค่าจ้างหนึ่งของตนเริ่มมองไม่เห็นจึงตัดสินใจเลิกทำอาชีพรับจ้าง และย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้และยึดอาชีพเป็นชาวประมงตั้งแต่นั้น ในการทำประมงนายมานีต้องออกทะเลตั้งแต่ตีสี่ตีห้า บ้างวันก็แล่นเรือออกไปไกล บ้างวันก็ออกไปใกล้ ระยะทางจะอยู่ประมาณ 10-20 กิโลเมตรจากชายฝั่ง บางช่วงของปีเช่นฤดูร้อนก็ต้องไปพักแรมอยู่บนเกาะตะรุเตาเพราะสามารถใช้เวลาหาปลาได้นานขึ้นบางครั้งก็กินเวลาถึง 3-4 วัน ดังนั้นเวลากลับเข้าฝั่งจะไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับว่าหาปลาได้เร็วเพียงใด ถ้าในวันปกติอย่างช้าประมาณสี่ห้าโมงเย็นนายมานีก็จะกลับถึงบ้าน สำหรับนายมานีอาชีพประมงเป็นอาชีพที่มีความไม่แน่นอน เพราะต้องขึ้นอยู่กับลมฟ้าอากาศ ในช่วงมีลมมรสุมบางครั้ง 10 วันไม่ได้ออกทะเลเลย เมื่อขาดเงินใช้จ่ายในชีวิตประจำวันนายมานีจะขอยืมจาก "เจ้าแก่" ที่เป็นผู้รับซื้อปลาแล้วค่อยหักจากค่าปลาที่ตนจะขายให้กับเจ้าแก่ในภายหลัง นายมานีไม่มีทรัพย์สินสำคัญๆ ใดๆ ที่คิดจะใช้สร้างบ้านที่อาศัยในปัจจุบันก็เป็นที่ดินของผู้ใหญ่บ้านคนก่อนซึ่งนายมานีไม่ต้องจ่ายค่าเช่า สิ่งเดียวที่มีก็คือเรือประมงขนาดเล็กราคา 16,000 บาทที่ซื้อเมื่อสองปีก่อน ซึ่งเงินสำหรับการซื้อเรือลำนี้ก็ได้อาจจากการเปียแชร์ในหมู่บ้าน ในปัจจุบันนายมานีมีการต้องส่งเงินเข้าวงแชร์ที่มีสมาชิกประมาณ 50 คนนี้ 5 มื้อคิดเป็นเงินสองพันบาทต่อเดือน บ้างครั้งเมื่อไม่ได้ออกทะเล นายมานีต้องยืมเงินจากเจ้าแก่มาใช้จ่ายโดยทั่วไปและกันส่วนหนึ่งไว้สำหรับส่งวงแชร์ด้วย ปัจจุบันนายมานียังคิดหนักกับวงแชร์เป็นเงินต้นรวมดอกเบี้ยแล้วร่วมสามหมื่นกว่าบาท

ครัวเรือนที่ 2

หัวหน้าครัวเรือนเป็นชาวประมงอายุ 53 ปีอาศัยอยู่กับภรรยาและลูกอีก 3 คนในบ้านไม้ชั้นเดียวยกพื้นสูงซึ่งคนอื่นให้อยู่อาศัยโดยไม่ต้องเสียค่าเช่า ภรรยาไม่มีอาชีพเป็นหลักแหล่งนอกจากการตกปลาเล็กๆ น้อยๆ สำหรับบริโภคในแต่ละวัน ลูกผู้หญิงคนโตและคนกลางทำงานในโรงงานปลาในปากบารา ส่วนลูกคนเล็กช่วยทางบ้านโดยการนำเรือไปวางไซได้ปลามารับประทานและขายบ้าง หัวหน้าครัวเรือนเป็นชาวอำเภออื่นย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้ได้ประมาณ 20 ปี ทำประมงชายฝั่งในแต่ละวันจะใช้เรือหางยาวขนาดเล็กเครื่อง 5 แรงม้าโดยเพิ่งมาเริ่มทำอาชีพนี้เมื่อประมาณ 3 ปีที่แล้ว เมื่อก่อนรับจ้างก่อสร้างแต่เนื่องจากสุขภาพไม่ดีจึงเลิกทำและหันมาประกอบอาชีพประมงแทน การทำประมงนั้นจะออกทะเลตั้งแต่หกโมงเช้า กลับเข้าฝั่งระหว่างสิบโมงเช้าถึงเที่ยง รายได้จากการทำประมงอยู่ที่เฉลี่ยประมาณวันละ 150 บาท รายได้สูงสุดที่เคยได้

รับในหนึ่งวันคือประมาณ 500 บาทแต่จะเกิดขึ้นน้อยครั้ง และเนื่องจากลมฟ้าอากาศที่ไม่แน่นอนทำให้ไม่สามารถออกทะเลได้ทุกวัน รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของจากการทำประมงจะตกอยู่ที่สองถึงสามพันบาท บางเดือนก็มีรายได้เพียงพันกว่าบาทเท่านั้น นอกจากเงินฟ้าอากาศแล้วปัญหาการทำประมงผิดวิธีโดยเรือประมงพาณิชย์ขนาดใหญ่ยังทำให้ปริมาณปลาในทะเลลดน้อยลงซึ่งส่งผลกระทบกับการทำประมงของครัวเรือนอย่างมาก สำหรับลูกสาว 2 คนที่ทำงานในโรงงานจะไม่ได้ทำงานทุกวัน จะขึ้นอยู่กับว่าทางโรงงานมีงานให้ทำหรือไม่(โดยดูว่าจะส่งรถมารับตอนเช้าหรือไม่) การทำงานจะได้รับค่าจ้างชั่วโมงละ 15 บาทหรือวันละร้อยกว่าบาทซึ่งเงินที่ได้รับนี้จะมีการนำมาช่วยเหลือทางบ้านบ้างแต่ไม่บ่อยครั้งนัก เพราะทั้งสองคนเองก็มีค่าใช้จ่ายในเรื่องส่วนตัวรวมทั้งการรักษาอาการไม่สบายอันเกิดจากการทำงานในห้องเย็นซึ่งบางครั้งก็ทำให้ต้องหยุดงาน อย่างไรก็ตามการทำงานของลูกทั้งสองเป็นการลดภาระการเลี้ยงดูของครอบครัวไปได้มาก สำหรับลูกคนเล็กนั้น การวางแผนดูแลสุขภาพตามหลักโหงพวงมีรายได้เล็กน้อยเท่านั้น ในอนาคตทางบ้านไม่ได้หวังว่าลูกจะเข้ามาช่วยเหลือให้ดีขึ้นเพราะพื้นฐานของลูกๆเองก็ไม่ดีเช่นเดียวกับพ่อแม่คือมีการศึกษาน้อย และไม่มีทรัพย์สินใดๆสำคัญใดๆ ที่ดินที่มีอยู่ประมาณ 2 ไร่ที่หัวหน้าครัวเรือนได้รับเป็นมรดกจากพ่อแม่ก็ตั้งอยู่ห่างไกล ปัจจุบันจึงให้น้องสาวใช้ประโยชน์อยู่โดยไม่คิดค่าเช่าใดๆ ส่วนภรรยาถึงแม้ว่าจะเป็นคนในหมู่บ้านแต่ไม่มีที่ดินใดๆ นอกจากนี้ญาติพี่น้องของภรรยาในหมู่บ้านก็ได้เสียชีวิตไปหมดแล้ว ปัจจุบันครอบครัวจึงต้องอาศัยบ้านของคนอื่นอยู่ ทรัพย์สินจริงๆที่มีตอนนี้ก็มีเรือประมงหางยาวดั่งกล่าวซึ่งซื้อมาด้วยราคาประมาณหมื่นบาท โดยเงินที่ซื้อได้จากเงินสะสมของตนเองและได้รับการช่วยเหลือจาก “เจ้าแกล่” ด้วยบางส่วนโดยปัจจุบันยังคงเป็นหนี้กับเจ้าแกล่ที่ให้ยืมเงินซื้อเรืออีกสองพันบาท นอกจากนั้นก็เป็นหนี้กับร้านค้าในหมู่บ้านบ้างเมื่อคราวที่ไม่ได้ออกทะเลและจำเป็นต้องซื้ออาหารมาบริโภค

ครัวเรือนที่ 3

นายเด่น อายุ 86 ปีอาศัยอยู่กับภรรยาอายุ 75 ปีในบ้านหลังเล็กที่พื้นดินดิน ภรรยาของนายเด่นปัจจุบันไม่ได้ประกอบอาชีพอะไรแล้ว ส่วนนายเด่นซึ่งเมื่อก่อนเป็นชาวประมงปัจจุบันได้ทำหน้าที่เป็นโต๊ะอิหม่า(ผู้สอนศาสนา)ของหมู่บ้าน ทั้งสองไม่มีรายได้ประจำในทางใด เมื่อเป็นเช่นนี้อาหารที่บริโภคในแต่ละวันจะได้รับจากลูกๆของภรรยาที่อาศัยอยู่ใกล้ๆ นอกจากนี้อาจซื้อหามาด้วยเงินของนายเด่นที่ได้รับจากการขายโรตีสี่บ้างเป็นครั้งคราว โดยพี่นายเด่นเป็นชาวนครศรีธรรมราช ย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้เมื่อ 40 ปีที่แล้ว และมาพบกับภรรยาคนปัจจุบันซึ่งเป็นคนในหมู่บ้านนี้ ทั้งสองไม่มีลูกด้วยกัน แต่ตัวนายเด่นมีลูกอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นลูกที่เกิดจากภรรยาคนก่อนๆ ส่วนภรรยาคนปัจจุบันของนายเด่นก็มีลูก 4 คนเป็นหญิง 3 คนและชายหนึ่งคน โดยคนโตอายุ 60 ปีทำงานและอาศัยอยู่ในเกาะลังกาวิ ประเทศมาเลเซีย คนที่สองและสามแต่งงานแล้วและมีรายได้จากการประมงเป็นหลัก ลูกคนที่สองที่สามนี่เองที่เป็นผู้จัดหาอาหารมาให้ทั้งสองบริโภคเป็นประจำ ลูกชายคนที่สี่คือลูกที่นำปัญหามาให้ครอบครัวเป็นประจำโดยเฉพาะปัญหายาเสพติดซึ่งนายเด่นกล่าวว่าการพยายามช่วยเหลือลูกชายคนนี้ทำให้ฐานะความเป็นอยู่แย่ลงกว่าเมื่อสี่ปีก่อน เมื่อกล่าวถึงทรัพย์สินในส่วนของภรรยาของนายเด่นได้จัดสรรแบ่งให้ลูกไปหมดแล้วคนละ 2 ไร่ โดยปัจจุบัน

นายเด่นและภรรยาอาศัยอยู่ในบ้านหลังเล็กที่สร้างขึ้นในที่ดินของลูกคนหนึ่ง ปัจจุบันทั้งสองไม่ได้มีหนี้สินใดๆ

ครัวเรือนที่ 4

นายเข้ม อายุ 56 ปี เป็นชาวประมง อาศัยอยู่ในบ้านกับภรรยาอายุ 50 ปี ทั้งสองมีลูกด้วยกัน 3 คน คนโตเป็นผู้หญิง คนกลางและคนเล็กเป็นผู้ชาย นายเข้มและภรรยาเป็นคนหมู่บ้านนี้ตั้งแต่กำเนิด นายเข้มเป็นลูกคนเดียว และพ่อแม่ได้เสียชีวิตไปตั้งแต่ต้นนายเข้มยังเล็ก ส่วนภรรยานายเข้มมีน้องสาวหนึ่งคน พ่อเสียชีวิตไปแล้ว ส่วนแม่แต่งงานใหม่กับพ่อเลี้ยงซึ่งมีลูกด้วยกันอีก 6 คน ที่ดินของบ้านซึ่งนายเข้มอาศัยอยู่ในปัจจุบันเป็นที่ดินของน้องสาวแท้ๆของภรรยานายเข้ม ในการทำประมงนายเข้มจะออกทะเลตั้งแต่ 6 โมงเช้าและกลับมาเวลา 5-6 โมงเย็นโดยอาศัยเรือลำเล็กเครื่อง 5 แรงม้าในการประกอบอาชีพ ทั้งนี้ทั้งเรือ อวนและอุปกรณ์หาปลาอื่นๆ “เจ้าแก็” เป็นผู้ลงทุนให้ทั้งหมด ในวันทั่วไปที่นายเข้มจับปลาได้จะมีรายได้จากการทำประมงตกประมาณวันละ 300-500 บาท อย่างไรก็ตามวันที่จับปลาไม่ได้เลยก็มี และถ้าวันไหนลมฟ้าอากาศแปรปรวนนายเข้มก็จะออกทะเลไม่ได้ ดังนั้นรายได้จึงไม่แน่นอน ถ้าวันใดออกทะเลไม่ได้นายเข้มก็จะไปหาหอยดาแดง หรือวางโซดักปูซึ่งจะได้เงินมาวันละ 50-100 บาทซึ่งจะพอบรรเทาปัญหาไปได้ สำหรับลูกๆของนายเข้มสามคนทำงานรับจ้างทั้งหมด คนโตซึ่งทำงานอยู่ในร้านอาหารในกรุงเทพมหานครได้ค่าจ้างเดือนละ 300-400 บาทซึ่งพอกลับมาเยี่ยมบ้านจะให้พ่อแม่ไว้สำหรับเป็นค่าเลี้ยงดูลูกของตนซึ่งฝากพ่อแม่เลี้ยงไว้เป็นเงิน 500-1,000 บาทแล้วแต่ความสามารถในช่วงนั้น ลูกชายคนกลางปัจจุบันไปรับจ้างจับกุ้งกุลาดำที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ส่วนคนเล็กทำงานรับจ้างวางโซดักปูหมีก็ได้ส่วนแบ่งร้อยละ 15 ล่าสุดออกไปทำงานในทะเล 7 วันได้ส่วนแบ่งมาทั้งสิ้น 300 บาท นายเข้มและภรรยาไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง เนื่องจากทางรุ่นพ่อแม่ของนายเข้มและภรรยาเองก็ไม่มี เรือที่ใช้ในปัจจุบันก็ต้องผ่อนใช้เจ้าแก็ ปัจจุบันยังมีหนี้สินค้างกับเจ้าแก็สองหมื่นกว่าบาท ซึ่งเจ้าแก็จะหักเงินค่าปลาร้อยละ 20 เพื่อมาชำระหนี้ แต่เนื่องจากการประมงมีความไม่แน่นอนโดยเฉพาะปัญหาใหญ่ในปัจจุบันคือการทำประมงผิดวิธีโดยเรือประมงพาณิชย์ ทำให้ปลาในทะเลมีปริมาณลดน้อยลงมาก ดังนั้นแทนที่หนี้สินของครัวเรือนจะลดลง นายเข้มกับเป็นหนี้กับเจ้าแก็มากขึ้น เพราะในแต่ละปีต้องมีการจัดซื้ออุปกรณ์การประมงใหม่ๆเข้ามาเสริมซึ่งเมื่อไม่มีเงินก็จำเป็นต้องกู้ยืมจากเจ้าแก็เพิ่มเติม นอกจากนี้นายเข้มยังเป็นหนี้กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เป็นเงินประมาณ 30,000 บาทซึ่งเป็นเงินที่รวมดอกเบี้ยค่าจำแล้ว เงินต้นที่ได้ขอกู้ยืมมาประมาณ 20 ปีที่แล้วมีมูลค่าเพียง 5,000 บาทเท่านั้น สรุปโดยรวมนายเข้มมีหนี้สินทั้งหมดรวม 50,000 บาท ด้วยสถานการณ์การประกอบอาชีพในปัจจุบันนายเข้มคิดว่าตนเองคงยากจนต่อไป

ครัวเรือนที่ 5

นายอูมะ อายุ 30 ปี เป็นชาวประมง แต่งงานแล้ว ภรรยาอายุ 22 ปี มีลูกด้วยกันแล้ว อูมะสร้างบ้านไม้ยกพื้นสูงอยู่ในบริเวณเดียวกับๆอีกสามคน ซึ่งที่ดินดังกล่าวเป็นที่ดินที่พ่อแม่ของอูมะได้แบ่งไว้ให้กับลูกๆทั้ง 7 คน อูมะได้รับมรดกเป็นที่ดินมา 25 ตารางวา ถึงแม้ว่านายอูมะจะทำประมง เป็นอาชีพหลัก แต่ถ้าวันใดไม่ได้ ออก

ทะเลก็จะไปหางานรับจ้างทำบริเวณท่าเรือ สำหรับวิชาความรู้ในการทำประมงนั้นนายอุมะได้จากการออกทะเลไปช่วยพ่อตั้งแต่เลิกเรียนหนังสือเมื่ออายุ 15 ปี หลังจากพ่อตายเมื่อ 7 ปีก่อนนายอุมะได้หันไปทำงานรับจ้างก่อสร้างและขณะเดียวกันก็นำเงินค่าจ้างที่ได้รับมาเล่นแชร์ในหมู่บ้าน นายอุมะเล่นแชร์อยู่ 4 ปีจึงสามารถเปียแชร์มาซื้อเรือได้หนึ่งลำโดยได้รับความช่วยเหลือบ้างส่วนจาก“เต้าแก่” ในหมู่บ้านด้วย อุมะจึงเลิกรับจ้างและกลับมาทำอาชีพประมงอีกครั้งเมื่อ 2 ปีที่แล้วหลังจากแม่ของอุมะเสียชีวิตไปได้ไม่นาน เรือที่นายอุมะซื้อมาเป็นเรือประมงลำเล็กเครื่องยนต์ 5 แรงม้าโดยอุมะถือว่าเรือลำนี้เป็นเรือของตนกับน้องคนเล็กซึ่งตาข้างหนึ่งมีปัญหาซึ่งนายอุมะจะนำน้องชายคนนี้ออกทะเลไปด้วย แต่บางวันเมื่อมีปัญหาเรื่องตาก็ไม่สามารถออกทะเลไปช่วยได้ นายอุมะมีรายได้จากการทำประมงวันละไม่เกิน 200 บาทโดยหนึ่งในสามวันที่ออกทะเลอุมะจะไม่มีรายได้เลยเนื่องจากจับปลาไม่ได้ อย่างไรก็ตามนายอุมะเคยจับปลาได้วันละ 500 บาทแต่ไม่บ่อยครั้งนัก โดยรวมๆอุมะจะมีรายได้จากการทำประมงเดือนละ 2,000-3,000 บาท สำหรับเดือนหรือวันที่มีมรสุมเรือเล็กๆของนายอุมะออกทะเลไม่ได้เลย ในช่วงนั้นการออกไปหางานรับจ้างแถวท่าเรือทำเพื่อจึงเป็นวิธีแก้ปัญหานายอุมะได้มาจนเกือบครบครัน สำหรับหนี้สินนายอุมะมีหนี้สินคงค้างอยู่กับเต้าแก่เป็นเงิน 5,000 บาทเงินก้อนนี้เป็นเงินที่นายอุมะขโมยเต้าแก่มาเพื่อซื้อเรือลำที่ใช้ทำประมงอยู่ในปัจจุบัน นายอุมะหวังว่าชีวิตจะดีขึ้นได้จากการทำประมง แม้ว่าตนจะเห็นว่าการทำประมงในปัจจุบันจะมีปัญหาทั้งในเรื่องลมฟ้าอากาศและทรัพยากรสัตว์น้ำที่ลดลงก็ตาม

5.7 กรณีศึกษาครัวเรือนยากจนคัดค้านในจังหวัดปัตตานี

หมู่บ้านที่ได้เลือกเป็นหมู่บ้านตัวอย่างสำหรับการเก็บข้อมูลของครัวเรือนที่ยากจนคัดค้านในจังหวัดปัตตานี สำหรับเป็นกรณีศึกษาคือหมู่ที่ 3 บ้านปาตานุดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง ซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวไทยมุสลิม หมู่บ้านนี้ประกอบด้วยประชากร 230 ครัวเรือนหรือหนึ่งพันกว่าคน ครัวเรือนผู้ใหญ่วัยบ้านเป็นครัวเรือนเดียวในหมู่บ้านที่เป็นชาวไทยพุทธ ดังนั้นภาษาที่คนในหมู่บ้านใช้สื่อสารกันจึงเป็นภาษามลายูท้องถิ่นหรือที่เรียกว่าภาษาขาวี เนื่องจากมีพื้นที่ติดทะเลคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านจึงประกอบอาชีพประมงเป็นหลักและมีส่วนหนึ่งออกไปทำงานรับจ้างนอกหมู่บ้าน โดยเฉพาะการไปทำงานรับจ้างในประเทศมาเลเซีย หมู่บ้านนี้มีโรงเรียนอยู่ภายในหมู่บ้าน ส่วน ถนนในหมู่บ้านส่วนหนึ่งเป็นถนนคอนกรีต ส่วนที่เหลือเป็นถนนลูกรัง

คณะผู้วิจัยได้เลือกครัวเรือนชาวประมงยากจน 5 ครัวเรือนขึ้นมาเป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมดังต่อไปนี้

ครัวเรือนที่ 1

นางแอเซาะ แจ๊ะเกาะเป็นหญิงม่ายอายุ 60 ปี สามีของนางซึ่งเคยเป็นชาวประมงได้เสียชีวิตไปเมื่อ 4 ปีก่อน ปัจจุบันนางแอเซาะแถมะอาศัยอยู่ที่บ้านไม้หลังเล็กตามลำพัง ในขณะที่ถูกไล่ออกจากหมู่บ้านไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย และกลับมาเยี่ยมนางบ้างเป็นครั้งคราว ทุกวันนี้นางแอเซาะประกอบอาชีพเป็นหมอคำแยะซึ่งสร้างรายได้ให้น้อยมาก ทั้งนี้นางได้ผ่านการฝึกอบรมการทำคลอดจากหน่วยงานสาธารณสุขในท้องถิ่น

เนื่องจากตั้งแต่ในช่วงที่สามีของนางยังมีชีวิตอยู่ซึ่งได้ประกอบอาชีพประมงนั้น มีปัญหาในเรื่องการจับปลาได้น้อยอย่างต่อเนื่อง อันมีเหตุมาจากเรือที่ใช้มีขนาดเล็กออกไปทำประมงห่างไกลชายฝั่งมากไม่ได้ กอปรกับมีเรือประมงขนาดใหญ่กว่ามาทำการประมงแย่งชิงทรัพยากรในพื้นที่ใกล้เคียง ทำให้ฐานะครอบครัวอยู่ในสภาพลำบากมาตลอด โดยหลักฐานบ่งบอกอย่างหนึ่งก็คือสภาพลักษณะบ้านที่นางอาศัยอยู่ในปัจจุบันซึ่งเป็นบ้านชั้นเดียวได้ถูกยกสูง พื้นไม้ ผนังสังกะสีและหลังคามุงใบจาก มีพื้นที่ไม่เกิน 50 ตารางเมตร เมื่อสามีของนางชားเงาะมาได้เสียชีวิตลงนางจึงหาเลี้ยงชีพจากการเป็นหมอดำแช่ดองกล้วย นอกจากนี้นางก็ได้รับการช่วยเหลือด้านการเงินจากลูกที่ได้ไปทำงานในประเทศมาเลเซียด้วย ประกอบการนางไม่มีหนี้สินใดๆที่ทำให้ต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม ทำให้นางพอเลี้ยงชีพตนเองไปได้ในแต่ละวัน ซึ่งถ้าวันไหนมีความลำบากในเรื่องอาหารการกินนางก็จะได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนบ้าน เนื่องจากนางเป็นหมอดำแช่ดองกล้วยก็จะมีคนรู้จักและยินดีช่วยเหลือพอสมควร

ครัวเรือนที่ 2

นายคอเลาะ เจอะอาเวเป็นพ่อม่ายอายุ 61 ปีมีลูกทั้งหมด 5 คนโดยเป็นลูกของภรรยาคนแรก 1 คนและภรรยาคนที่สองซึ่งเพิ่งเสียชีวิตไปเมื่อหนึ่งเดือนก่อนหน้าที่จะได้ให้สัมภาษณ์อีก 4 คน โดยใน 5 คนนี้อาศัยในหมู่บ้านแห่งนี้ 2 คนในขณะที่อีก 3 คนแยกออกไปอาศัยอยู่ที่อื่น นายคอเลาะประกอบอาชีพประมงมาตั้งแต่เริ่มต้นการทำงาน ปัจจุบันได้เลิกทำอาชีพประมงมาแล้ว 3 ปีเนื่องจากป่วยเป็นโรคหอบต้องเข้ารับการรักษาคือเป็นประจำจนทำให้สัมภาษณ์นายคอเลาะเพิ่งออกจากนอนพักรักษาตัวที่โรงพยาบาลเป็นเวลา 2 อาทิตย์ เนื่องจากปัจจุบันนายคอเลาะไม่ได้ประกอบอาชีพอะไรแล้ว และการทำประมงในอดีตก็ไม่ได้สร้างเงินทองทรัพย์สินมากพอ (เว้นแต่บ้านชั้นเดียวยกพื้นสูงพื้นไม้ผนังและหลังคาสังกะสี) ที่จะทำให้นายคอเลาะใช้ชีวิตในปัจจุบันได้อย่างสุขสบาย ทุกวันนี้นายคอเลาะจึงต้องพึ่งพาญาติๆซึ่งอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันนี้ รวมถึงอาหารที่หลีกเลี่ยงการให้เด็กนักเรียนในโรงเรียนซึ่งอยู่ใกล้ๆกับบ้านนายคอเลาะสำหรับการยังชีพในแต่ละวัน

ครัวเรือนที่ 3

นายเจ๊ะเงาะ และเป๊ยะอายุ 70 ปีมีภรรยาชื่อนางชีโป๊ะอายุ 60 ปีอาศัยอยู่ในบ้านยกสูงพื้นไม้ผนังและหลังคามุงสังกะสี ทั้งสองคนไม่มีลูกด้วยกันจึงได้รับเลี้ยงเด็กผู้หญิงเป็นลูกบุญธรรมหนึ่งคน ตั้งแต่สมัยหนุ่มๆนายเจ๊ะเงาะประกอบอาชีพเหมือนผู้ชายทั่วไปในหมู่บ้านคือทำอาชีพประมงโดยได้รับการช่วยเหลือด้านการเงินในการซื้อเรือรวมทั้งอุปกรณ์ในการทำประมงจาก “เจ้าแก้ว” ในหมู่บ้าน จากการให้สัมภาษณ์ปัจจุบันนายเจ๊ะเงาะได้เลิกทำอาชีพประมงแล้วโดยที่ยังคงมีหนี้สินติดค้างกับเจ้าแก้วอยู่ ปัจจุบันทั้งนายเจ๊ะเงาะและภรรยาไปทำงานในโรงงานข้าวเกรียบปลาในรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย ได้รับรายได้เป็นงวดๆคือ สองพันบาทต่อช่วงเวลา 15 วัน โดยงานที่ทำอยู่นี้ได้รับการแนะนำและช่วยเหลือจากญาติๆซึ่งได้ไปทำมาก่อน นายเจ๊ะเงาะบอกว่าการเดินทางไปทำงานนั้นต้องเสียเงินค่าแท็กซี่เที่ยวละประมาณ 170-185 บาทเงินที่ได้รับจากการไปทำงานนั้นนอกจากจะใช้ในการดำรงชีพในแต่ละวันแล้ว ส่วนหนึ่งยังกันไว้เป็นเงินสำหรับจ่ายหนี้ที่ยังติดค้างกับเจ้าแก้วด้วย

ครัวเรือนที่ 4

นางเมะนะ คาโนอายุ 35 ปีมีลูกทั้งหมด 8 คน 2 คนเป็นลูกที่เกิดจากสามีคนแรกซึ่งแต่งงานกับนางตั้งแต่นางอายุได้ 15 ปีและได้หย่าร้างกันไป ในขณะที่สามีคนปัจจุบันที่ชื่อนายอารอน เจ๊ะมูดอมีลูกด้วยกัน 6 คน(นางเมะนะบอกว่าสาเหตุที่ไม่คุมกำเนิดเพราะเกรงว่าจะมีผลข้างเคียงกับร่างกาย) บ้านของนางจึงมีขนาดใหญ่กว่าบ้านของครอบครัวที่ได้กล่าวถึงมาข้างต้นเล็กน้อย ถึงแม้ว่าลักษณะของบ้านจะยังคงเป็นบ้านยกพื้นใต้ถุนสูง ฝาผนังและหลังคายังเป็นสังกะสีเหมือนบ้านโดยทั่วไปอยู่ก็ตาม และครอบครัวนี้ไม่มีที่ดินนอกจากที่ดินบริเวณบ้านเช่นเดียวกับครัวเรือนยากจนอื่นๆ ปัจจุบันนางเมะนะและสามีมีอาชีพหลักคือการเดินทางไปรับจ้างตากปลาเค็มของเก่าแก่ในรัฐกลันตันประเทศมาเลเซีย โดยทั้งคู่มีรายได้รวมกันในช่วงเวลาที่ได้ทำงานตกประมาณ 6,000-7,000 บาทต่อเดือนในขณะที่รายจ่ายประจำวันสำหรับตนและลูกๆเฉลี่ยประมาณวันละร้อยละกว่าบาท โดยในขณะที่ตนและสามีไปทำงานอยู่ในประเทศมาเลเซียนั้นนางเมะนะจะขอให้แม่ของนางมาช่วยดูแลลูกๆของตนโดยมีลูกคนโตคอยช่วยเหลือในการดูแลน้องๆอีกแรงหนึ่ง นางเมะนะให้ความคิดเห็นว่าที่ครอบครัวตนเองได้รับความลำบากในการดำรงชีพ เช่นในบางเวลาที่ไม่ได้ไปทำงานในต่างแดนและไม่มีเงินไปซื้ออาหารมาเลี้ยงดูลูกจนต้องขอ “เรื่อ” กับเจ้าของร้านชำในหมู่บ้านไว้ก่อนนั้น ไม่ได้เป็นเพราะตนมีลูกมากแต่เพราะตนขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพประมงซึ่งปัจจุบันกลายเป็นอาชีพรองของสามีของตนไปแล้ว นางเมะนะกล่าวว่าถ้ามีเงินสามีจะสามารถจัดซื้อเรือที่มีขนาดใหญ่ขึ้นรวมทั้งอวนที่สามารถจับปลา จับปู จับกุ้งได้ และเชื่อว่าถ้ามีอุปกรณ์ในการทำประมงครบครันครอบครัวของตนจะมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตามจากการสอบถามพบว่านางเมะนะยังมีหนี้สินติดค้างกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นเงิน 18,000 บาทซึ่งได้ก่อนมาในอดีตเพื่อนำไปซื้อเรือและอุปกรณ์ทำประมง ปัจจุบันนางทำการผ่อนจ่ายให้กับธนาคารเป็นรายเดือนๆละ 500 บาท

ครัวเรือนที่ 5

นายคอเลาะ อับดุลเลาะห์คอเลาะห์เป็นอีกหนึ่งหัวหน้าครัวเรือนประมงพื้นบ้านในหมู่บ้าน นายคอเลาะห์มีอายุเพียง 30 ปีต้นๆเท่านั้นในขณะที่ภรรยาซึ่งให้กำเนิดลูกมาแล้วสี่คนซึ่งคนโตมีอายุ 11 ปีก็มีอายุเพียงจะย่าง 30 ปีเท่านั้น จุดที่ทำให้ครอบครัวนี้แตกต่างจากครอบครัวอื่นๆข้างต้นคือการไม่ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียเนื่องจากเห็นว่าลูกยังเรียนหนังสืออยู่และยังอายุน้อยเกินไปที่ทั้งคู่หรือคนใดคนหนึ่งจะทิ้งไปได้ ดังนั้นทั้งครอบครัวซึ่งอาศัยอยู่ในบ้านไม้เล็กๆยกพื้นเตี้ยๆหลังคามุงสังกะสีซึ่งขอลูกสร้างในที่ดินของเพื่อนบ้าน จึงยังคงยึดอาชีพและมีรายได้หลักจากการทำประมง โดยในแต่ละวันนายคอเลาะห์จะออกทะเลตั้งแต่ห้านาฬิกากลับมาอีกครั้งก็ประมาณบ่ายสองโมง ส่วนใหญ่ภรรยาจะออกทะเลไปด้วยกัน โดยถ้าวันใดลูกไม่ไปโรงเรียนนายคอเลาะห์ก็จะว่าจ้างคนให้มาช่วย เลี้ยงดูลูกโดยจ่ายค่าจ้าง 10-20 บาทต่อวัน(แม้แต่ที่สาวตนเองก็ต้องจ่าย) รายได้จากการทำประมงอวนกุ้งและปลาทรายในปัจจุบันจากการออกทะเลประมาณ 27-28 วันต่อเดือนเฉลี่ยตกประมาณเดือนละ 3,000-4,000 บาท ถ้าวันไหนหาปลาหากุ้งได้น้อยก็จะเก็บไว้บริโภคในครัวเรือน อย่างไรก็ตามค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพของครัวเรือนเฉลี่ยตกวันละหนึ่งร้อยบาทซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ก็นับว่ามีความอึดอัด แม้ว่าภรรยาของนายคอเลาะห์จะมีอาชีพเสริมคือการหักหัวปลาตัวเล็กๆซึ่งมีคนจากนอกหมู่บ้านนำ

มาให้ทำถึงบ้านโดยจ่ายค่าจ้าง 40 บาทต่อถุง(ใช้เวลาทำงาน 2 วัน) งานเสริมนี้ก็มีให้ทำเป็นครั้งคราวเท่านั้นจึงไม่อาจบรรเทาปัญหาเรื่องรายได้ได้ ปัจจุบันครอบครัวนายคอเถาะแก้ปัญหาเรื่องเงินทองโดยการเล่นแชร์เมื่อมีปัญหาทางการเงินก็จะนำเงินจากวงแชร์มาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน รวมทั้งจ่ายหนี้ 40,000 บาทของ"เจ้าแก้ว" ซึ่งให้กู้เงินมาซื้อเรือ ซั๋วอวน รวมถึงจ่ายหนี้ให้ร้านค้าในหมู่บ้านที่ตนได้ติดค้างค่าสินค้าไว้ ซึ่งนอกจากหนี้ข้างต้นแล้วนายคอเถาะยังเป็นหนี้โครงการแก้ไขความยากจน(กขคจ) ซึ่งเงินที่ได้รับนายคอเถาะได้นำไปซื้ออวนสำหรับการทำประมงโดยอวนส่วนหนึ่งที่ซื้อมาก็ยังไม่ได้ใช้ทำประมงอย่างเต็มที่ จากสภาพและปัญหาในปัจจุบันนายคอเถาะและภรรยาคิดว่าในอนาคตว่าการเป็นอยู่ในครัวเรือนจะไม่ดีขึ้นกว่าในปัจจุบัน เนื่องจากการลดลงอย่างต่อเนื่องของทรัพยากรธรรมชาติในทะเลอย่างไรก็ตามคนทั้งสองก็หวังว่าลูกทั้งสามคนจะเป็นที่พึ่งพิงได้ในอนาคต

5.8 กรณีศึกษาครัวเรือนยากจนดักดานจังหวัดพัทลุง

หมู่บ้านที่ได้เลือกเป็นหมู่บ้านตัวอย่างสำหรับการเก็บข้อมูลของครัวเรือนที่ยากจนดักดานในจังหวัดพัทลุงสำหรับเป็นกรณีศึกษาคือหมู่บ้าน 6 บ้านท่าดินแดงตก ตำบลปายอน อำเภอปายอน ซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวไทยพุทธ มีประชากรในหมู่บ้าน 134 ครัวเรือน 807 คน หมู่บ้านแห่งนี้มีถนนลาดยางเส้นใหญ่ตัดผ่านหมู่บ้าน และมีถนนลูกรังเส้นเล็กแยกย่อยเข้าไปยังส่วนต่างๆของหมู่บ้าน ภายในหมู่บ้านไม่มีโรงเรียน สถานีนามัษและวัด อาชีพของคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านนี้คือการทำสวนยาง มีการทำนาบ้างเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีที่ดินที่กินน้อยและมีสภาพยากจน

ครัวเรือนยากจนที่คณะผู้วิจัยได้เลือกขึ้นมาเป็นตัวอย่างเพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมมีด้วยกัน 5 ครัวเรือนดังต่อไปนี้

ครัวเรือนที่ 1

นางพา ค้างช่วยเป็นม่ายอายุ 46 ปีซึ่งสามีได้เสียชีวิตไปเมื่อ 2 ปีก่อนเป็นหนึ่งในหัวหน้าครัวเรือนยากจนสาเหตุของความยากจนของครัวเรือนนี้เกิดจากการไม่มีที่ดินเป็นประการสำคัญ แม้ว่านางพาจะมาจากครอบครัวที่มีทรัพย์สินพอสมควรแต่หลังจากแม่ได้เสียชีวิต พ่อซึ่งชอบดื่มสุราก็ได้ขายที่ดินเกือบทั้งหมดไปเหลือเพียงที่ดินที่เป็นที่ลุ่มและถูกน้ำท่วมทุกปีได้แบ่งให้นางพาและลูกคนอื่นๆ ประมาณคนละครึ่งไร่สำหรับสร้างบ้าน สำหรับสามีของนางพามาจากครอบครัวยากจนไม่มีมรดกใดๆ ทั้งคู่มีการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สำหรับลูกจำนวน 6 คนของนางพา แม้ว่าคนโตจะแยกไปมีครอบครัวของตนเองแล้วแต่ก็ไม่มีรายได้มากพอมาช่วยเหลือนางพาแต่อย่างใด รายได้หลักของนางพามาจากเก็บเศษยางติดด้วยร่อนน้ำยางในสวนของเพื่อนบ้านไปขาย และการรับจ้างเก็บข้าวในฤดูเก็บข้าว โดยมีลูกชายคนที่สี่ (อายุ 16 ปี) ช่วยทำงาน และรายได้จากลูกชายคนที่สอง (400-500 บาท/ปี) และคนที่สาม (300-400 บาท/ปี) ซึ่งทำงานรับจ้างในโรงงานยางแผ่นส่งมาให้ ปัจจุบันนางพาไม่มีหนี้สินใดๆ

ครัวเรือนที่ 2

นายศรีคำ แสนพุมเป็นพ่อม่ายอายุ 46 ปี อาชีพทำสวนยางพาราในพื้นที่จำนวน 3 ไร่ เนื่องจากเป็นสวนยางขนาดเล็กประกอบกับมีทุนน้อย น້ายางที่กรีคได้จึงขายในรูปน้ำยางสดซึ่งทำให้มีรายได้ประจำวันประมาณ 200 บาท แต่ก็ทำให้มีเวลาว่างเพื่อทำงานรับจ้างในหมู่บ้านได้ อย่างไรก็ตามในระยะสองปีที่ผ่านมาแทบจะไม่มีการจ้างงานในหมู่บ้าน ประกอบกับการมีภาระต้องดูแลลูกอีก 3 คนที่ยังต้องไปโรงเรียนทำให้ไม่สามารถหารายได้เสริมอื่นนอกหมู่บ้านได้ และด้วยเหตุผลของการขาดรายได้ทำให้ลูกคนโตต้องออกจากโรงเรียนในระหว่างที่เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยปัจจุบันลูกคนดังกล่าวทำงานเป็นลูกมือฝึกหัดเย็บผ้าในกรุงเทพ เนื่องจากปัจจุบันนายศรีคำไม่มีหนี้สินใดๆ นายศรีคำจึงมีความหวังว่าสถานภาพของครัวเรือนคงจะดีขึ้นเมื่อลูกชายคนโตมีงานทำและมีรายได้ที่แน่นอนมาจุนเจือครอบครัว

ครัวเรือนที่ 3

นายเพชร รักนัมและภรรยาอายุ 65 ปีมีลูกจำนวน 8 คน ทุกคนมีการศึกษาเพียงระดับชั้นประถมศึกษา และมีครอบครัวของตนเองแล้ว และส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในต่างจังหวัด เดิมครัวเรือนนี้มีอาชีพทำนาแต่เนื่องจากประสบกับปัญหาขาดทุนและความเสียหายจากภัยธรรมชาติและลูกทุกคนก็ไม่มี ความสนใจต่ออาชีพนี้ นายเพชรจึงเลิกอาชีพทำนาแล้ว ทุกวันนี้ นายเพชร และภรรยาไม่ได้ประกอบอาชีพใดๆอีกแล้ว เนื่องจากมีอายุมาก แต่มีรายได้จากที่ถูกๆส่งมาให้ ความเป็นอยู่ของนายเพชรจึงขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจของครอบครัวของลูกเป็นหลัก และแม้ว่าลูกทุกคนทำงานรับจ้างแต่เนื่องจากมีความขยัน ประกอบกับมีลูกถึง 8 คน รายได้ของนายเพชรจึงไม่ได้รับผลกระทบจากสภาพเศรษฐกิจมากนัก รวมถึงเหตุผลที่ว่านายเพชรไม่ได้มีหนี้สินใดๆ ด้วย สำหรับนายเพชรเขาเชื่อและยอมรับว่าการมีลูกๆจำนวนมากเป็นเรื่องที่ดีของครอบครัว แม้ว่าในอดีตจะเคยคิดว่าการเลี้ยงดูลูกจำนวนดังกล่าวพร้อมๆกันจะเป็นภาระที่หนักก็ตาม

ครัวเรือนที่ 4

นายเทศ จันทรักษ์อายุ 82 ปี และภรรยาอายุ 65 ปี เป็นครอบครัวที่ได้รับความช่วยเหลือเบี้ยสงเคราะห์คนชราจากทางราชการเดือนละ 300 บาท นายเทศมีลูก 10 คน ทุกคนมีการศึกษาในระดับชั้นประถม (คนโตอายุประมาณ 60 ปี และคนสุดท้องอายุ 25 ปี) ลูกทุกคนมีครอบครัวแล้ว ยกเว้นคนสุดท้อง และส่วนใหญ่ทำงานรับจ้างอยู่ต่างจังหวัด เนื่องจากมีอายุมาก รายได้ของนายเทศจึงมาจากถูกๆส่งมาให้โดยเฉพาะจากลูกคนสุดท้อง อาชีพดั้งเดิมของนายเทศคือทำงานรับจ้างทั่วไป และทำนาในที่นาของตนเอง(3 ไร่) แต่ก็ได้ข้าวไม่พอกิน แม้จะนั้นจะมีรายได้จากการรับจ้างพอสมควร แต่เนื่องจากครอบครัวไม่มีมรดกใดๆประกอบกับลูกจำนวนมาก จึงไม่สามารถสร้างฐานะให้ดีขึ้นได้ แต่แม้จะมีความยากจนมากในขณะที่ลูกยังเล็กแต่เมื่อลูกโตขึ้นและสามารถทำงานได้ นายเทศกล่าวว่าสภาพความเป็นอยู่เริ่มดีขึ้น ปัจจุบันนายเทศไม่มีหนี้สินใดๆ และชีวิตอยู่ได้ด้วยความช่วยเหลือจากทางราชการทั้งเงินสงเคราะห์และค่ารักษาพยาบาล

ครัวเรือนที่ 5

นายเจือ ศรีสุทองอายุ 42 ปี และภรรยามีลูกด้วยกัน 2 คน คนโตกำลังศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ครัวเรือนของนายเจือเป็นอีกครัวเรือนที่ไม่มีที่ดิน ทำกินเป็นของตนเองและต้องอาศัยในที่ดินของพ่อแม่ โดยบ้านที่อาศัยอยู่ยังไม่มีส้วมซึมและไฟฟ้าใช้ นายเจือเดิมมีรายได้จากการทำงานรับจ้างก่อสร้างและรับจ้างทำนา และแม้ว่าจะได้รับผลกระทบจากสภาพเศรษฐกิจตกต่ำทำให้ไม่มีงานให้ทำ แต่ครัวเรือนของนายเจือก็ปรับตัวโดยการหารายได้จากหลายลักษณะเช่นการหาเศษยางในสวนของพื้นบ้านไปขาย การเก็บพืชผลในที่สาธารณะ และในที่ของญาติและเพื่อนบ้านมาแปรรูปและขายในหมู่บ้าน ปัญหาสำคัญของครัวเรือนในขณะนี้คือการหาเงินเพื่อให้มั่นใจได้ว่าจะยังคงสามารถส่งให้ลูกเรียนในระดับมัธยมศึกษาได้ ซึ่งเป็นความหวังสำคัญของนายเจือที่เชื่อว่าจะทำให้ครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ถ้าลูกได้รับการศึกษาที่ดี

ตารางที่ 5.1 ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนดัดดานที่เป็นกรณีศึกษา

จังหวัดนครศรีธรรมราช	จังหวัดสตูล	จังหวัดปัตตานี	จังหวัดพัทลุง
<u>ครัวเรือนที่ 1</u> -หัวหน้าครัวเรือน เป็นชายอายุ 45 ปี -ทำงานรับจ้างประมง -ภรรยาอายุ 42 ปีปลูกผัก -มีลูก 5 คนทำงาน 2 คน -มีที่ดินบริเวณบ้าน 50 ตรว. -อาศัยในบ้านไม้ชั้นเดียวได้ ถุนสูง -รายได้หลักจากลูกๆ	<u>ครัวเรือนที่ 6</u> -หัวหน้าครัวเรือน เป็นชายอายุ 60 ปี -ทำประมงพื้นบ้าน -อดีตเคยรับจ้างกรีดยางแต่ สาวยตาไม่ดีจึงเลิก -ภรรยาไม่มีอาชีพ -ลูก 4 คนช่วยพ่อ 3 คน -มีบ้านบนที่ดินผู้อื่น -เป็นบ้านไม้ชั้นเดียว ติดพื้นดินริมทะเล -มีหนี้สินกับวงแชร์	<u>ครัวเรือนที่ 11</u> -หัวหน้าครัวเรือนเป็น หญิงม่ายอายุ 60 ปี -เป็นหมอดำแะรายได้น้อย -สามีที่ตายเคยเป็นชาว ประมง -มีลูก 1 คนไปทำงาน ที่ประเทศมาเลเซีย -ไม่มีที่ดินทำกิน -อาศัยในบ้านไม้ชั้นเดียว ยกพื้นสูงพื้นดิน -ไม่มีหนี้สิน -พึ่งพาเพื่อนบ้านยามจำเป็น	<u>ครัวเรือนที่ 16</u> -หัวหน้าครัวเรือนเป็น หญิงม่ายอายุ 46 ปี -เก็บเศษยางขายและ รับจ้างเกษตร -มีลูก 6 คนช่วยงาน อยู่ที่บ้าน 1 คน -มีที่ดินใช้ประโยชน์ไม่ได้ -อาศัยในบ้านอิฐชั้นเดียว พื้นซีเมนต์ -ไม่มีหนี้สิน -พึ่งพารายได้จากลูกๆด้วย
<u>ครัวเรือนที่ 2</u> -หัวหน้าครัวเรือนเป็นชาย อายุ 35 ปี -เป็นลูกจ้างเรือประมง -ภรรยาอายุ 30 ปี -เช่าที่นานา 10 ไร่เก็บไว้กิน -มีลูกก่อนวัยรุ่น 2 คน -สร้างกระท่อมอาศัย บนที่ดินผู้อื่น -รายได้หลักจากหัวหน้า ครัวเรือน -เลี้ยงวัวเป็นรายได้ เสริมหนึ่งตัว	<u>ครัวเรือนที่ 7</u> -หัวหน้าครัวเรือนเป็นชาย อายุ 52 ปี -ทำประมงพื้นบ้าน -รายได้ 90-150 บาท/วัน -ภรรยาไม่มีอาชีพ -มีลูกชายหญิง 3 คน -ลูก 2 คนรับจ้าง -ลูกๆไม่มีการศึกษา -อยู่บ้านของผู้อื่น -มีที่ดิน 2 ไร่แต่อยู่ห่างไกล -มีเรือเล็ก 1 ลำ -มีหนี้สินกับเจ้าแม่	<u>ครัวเรือนที่ 12</u> -หัวหน้าครัวเรือนเป็นชาย ม่ายอายุ 61 ปี -ไม่มีอาชีพ -เลิกทำประมง 3 ปีแล้ว -เป็นโรคหอบ -มีลูก 5 คนอยู่ในหมู่บ้าน เดียวกัน 2 คน -ไม่มีที่ดินทำกิน -อาศัยในบ้านไม้ชั้นเดียว ยกพื้นสูงพื้นดิน -ไม่มีหนี้สิน -พึ่งพาลูกๆและอาหารจาก โรงเรียนข้างบ้าน	<u>ครัวเรือนที่ 17</u> -หัวหน้าครัวเรือนเป็น ชายม่ายอายุ 46 ปี -ทำสวนยางพารา -มีรายได้ 200 บาทต่อวัน -มีลูก 3 คน -คนโตเลิกเรียนไปทำงาน ในกรุงเทพฯ -มีที่ดินสวนยาง 3 ไร่ -อาศัยในบ้านอิฐชั้นเดียว พื้นซีเมนต์ -ไม่มีหนี้สิน
<u>ครัวเรือนที่ 3</u> -หัวหน้าครัวเรือนเป็นหญิง ม่ายอายุ 70 ปีอยู่บ้านคน เดียว -สุขภาพไม่ดีต้องไปพบ แพทย์ทุกเดือน -มีลูกชายสาวรวม 2 คน	<u>ครัวเรือนที่ 8</u> -หัวหน้าครัวเรือนเป็นชาย อายุ 86 ปี -เป็นโศกโศกม่ายและชาย โรคเป็นครั้งคราว -ภรรยาไม่มีอาชีพ -ลูก 4 คนทำประมง 2 คน	<u>ครัวเรือนที่ 13</u> -หัวหน้าครัวเรือนเป็น ชายอายุ 70 ปี -เคยเป็นชาวประมง -ภรรยาอายุ 60 ปี -ปัจจุบันไปทำงานรับจ้าง ที่ประเทศมาเลเซียกับสามี	<u>ครัวเรือนที่ 18</u> -หัวหน้าครัวเรือนเป็น ชายอายุ 65 ปี -ไม่มีอาชีพ -เคยเป็นชาวนา -ภรรยาอายุ 65 ปี -มีลูก 8 คนอยู่ที่อื่น

- ลูกสาวอายุ 30 ปีรับจ้างและส่งเสียแม่ - แม่ได้เงินช่วยเหลือจากราชการ - มีที่ดิน 2 ไร่ทิ้งไว้ไม่ทำประโยชน์ - มีบ้านอยู่บนที่ดินของตนเอง	- คนเล็กสร้างปัญหาให้กับบ้าน - อาศัยในบ้านอิฐชั้นเดียวเล็กๆ - แบ่งที่ดินให้ลูกหมดแล้ว - พึ่งพาอาหารจากลูกๆ	- รายได้ 2,000 บาท/15 วัน - มีบุตรบุญธรรม 1 คน - ไม่มีที่ดินทำกิน - อาศัยในบ้านไม้ชั้นเดียว ยกพื้นสูงพื้นดิน - ยังมีหนี้สินติดค้างกับเจ้าแม่	- มีที่ดิน 10 ไร่ใช้ประโยชน์ไม่ได้ - ไม่มีหนี้สิน - พึ่งพารายได้จากลูกๆ
<u>ครัวเรือนที่ 4</u> - หัวหน้าครัวเรือนเป็นชาย อายุ 76 ปี - ้วยหนุ่มรับจ้างก่อสร้าง - ปัจจุบันรับจ้างตัดผมและตัดกล่องข้าว - ภรรยาผัดบะหมี่ขาย - มีลูกโตแล้ว 5 คนแต่งงานไปแล้ว 4 คน - คนเล็กอยู่บ้านทำงานรับจ้างประมง - มีที่ดินบริเวณบ้านเล็กน้อย - มีหนี้สิน 7,000 บาท	<u>ครัวเรือนที่ 9</u> - หัวหน้าครัวเรือนเป็นชาย อายุ 56 ปี - ทำประมงพื้นบ้าน - รายได้วันละ 300-500 บาท - ภรรยาไม่มีอาชีพ - ลูก 3 คนรับจ้างทั้งหมด - อาศัยในบ้านไม้ชั้นเดียวบนที่ดินของผู้อื่น - เรือประมงยังผ่อนส่งอยู่ - มีหนี้สินกับเจ้าแม่และธกส. - มีภาระต้องเลี้ยงหลาน	<u>ครัวเรือนที่ 14</u> - หัวหน้าครัวเรือนเป็นชาย - เคยทำประมงแต่เลิกไป - ภรรยาอายุ 35 ปี - ปัจจุบันไปทำงานรับจ้างในประเทศมาเลเซียกับสามี - รายได้เดือนละ 6,000-7,000 บาท - มีลูก 8 คนส่วนใหญ่ยังเล็ก - ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง - อาศัยในบ้านชั้นเดียวยกพื้นสูง - มีหนี้สินกับธกส.	<u>ครัวเรือนที่ 19</u> - หัวหน้าครัวเรือนเป็นชาย อายุ 82 ปี - ไม่มีอาชีพ - ได้รับเงินสงเคราะห์คนชรา - อดีตทำงานรับจ้างทั่วไป - ภรรยาอายุ 65 ปี - มีลูก 10 คนแต่งงานอยู่ที่อื่น 9 คน - มีที่ดินใช้ประโยชน์ไม่ได้ - อาศัยในบ้านอิฐชั้นเดียวพื้นซีเมนต์ - ไม่มีหนี้สิน - พึ่งพารายได้จากรัฐและลูก
<u>ครัวเรือนที่ 5</u> - หัวหน้าครัวเรือนเป็นหญิง ม่ายอายุ 69 ปี - มีลูก 17 คนไม่มีการศึกษาและย้ายออกไปหมดแล้ว - หาเลี้ยงชีพโดยการขายผักปลาและไข่เปิด - ลูกๆและรัฐไม่ช่วยเหลือ - ไม่มีที่ดินทำกิน - บ้านไม้ชั้นเดียวตั้งบนที่ดินของเพื่อนบ้าน - มีภาระต้องเลี้ยงหลาน 1 คน - มีลูกมากเพราะเชื่อว่าจะสบาย	<u>ครัวเรือนที่ 10</u> - หัวหน้าครัวเรือนเป็นชาย อายุ 30 ปี - ทำประมงพื้นบ้าน - ภรรยาไม่มีอาชีพ - มีลูกเล็ก 1 คน - อาศัยในบ้านไม้ชั้นเดียวยกพื้นบนที่ดินของตนเอง - มีเรือประมงหนึ่งลำ - มีหนี้สินค่าเรือกับเจ้าแม่	<u>ครัวเรือนที่ 15</u> - หัวหน้าครัวเรือนเป็นชาย อายุ 30 ปี - ทำประมงพื้นบ้าน - รายได้ 3,000-4,000 บาทต่อเดือน - ภรรยาช่วยทำประมงบ้าง - มีลูกยังเล็ก 4 คน - ไม่มีที่ดินทำกิน - อาศัยในบ้านไม้ยกพื้นเตี้ยพื้นดิน - มีหนี้กับเจ้าแม่และโครงการกขคจ	<u>ครัวเรือนที่ 20</u> - หัวหน้าครัวเรือนเป็นชาย อายุ 42 ปี - ขายเศษยาง/ผลไม้เลี้ยงชีพ - ภรรยาช่วยสามีทำงาน - มีลูกยังเล็ก 2 คน - ไม่มีที่ดินทำกิน - อาศัยในบ้านไม้ยกพื้นสูง - พื้นดินบนที่ดินพ่อแม่ - ไม่มีหนี้สิน

5.9 สรุปสาเหตุของความยากจน

จากการศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนที่ยกมาเป็นกรณีศึกษา 20 ครัวเรือน พบว่าความยากจนเป็นผลมาจากปัจจัยหลายปัจจัย อย่างไรก็ตามในการศึกษานี้คณะผู้วิจัยได้นำแนวความคิดเรื่องความจำเป็นพื้นฐานและรายได้มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุของความยากจน ซึ่งเมื่อนำข้อมูลจากครัวเรือนตัวอย่างทั้งเชิงปริมาณ 326 ตัวอย่าง โดยเฉพาะจากคำตอบของคำถามเปิดที่ถามถึงสาเหตุของความยากจนจากคนจนเอง และกรณีศึกษา 20 ตัวอย่างมาวิเคราะห์ประกอบกัน ทำให้สรุปได้ว่าความยากจนในครัวเรือนเหล่านั้นเกิดจากสาเหตุหลัก 4 ประการด้วยกันดังนี้

1. งาน
2. ทรัพย์สิน
- 3.หนี้สิน
4. ถูก

ดังจะขอกล่าวถึงรายละเอียดของปัจจัยซึ่งเป็นสาเหตุของความยากจนข้างต้นดังต่อไปนี้

1. งาน

คำว่า “งาน” ในที่นี้หมายถึงกิจกรรมที่หัวหน้าและสมาชิกคนอื่นๆในครัวเรือนกระทำในชีวิตประจำวันเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งตอบแทนในรูปของเงินสดหรือสิ่งของซึ่งสามารถนำไปใช้ในการชำระค่าใช้จ่ายหรือเป็นเครื่องมือในการทำงานและการครองชีพของคนในครัวเรือน จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่างานหลักๆของครัวเรือนยากจนในภาคใต้คือการทำงานในภาคการเกษตรและการรับจ้างนอกภาคเกษตร ในภาคการเกษตรหัวหน้าและสมาชิกของครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่ทำสวนยางพารา ทำนา และทำประมง โดยมีหัวหน้าและสมาชิกครัวเรือนส่วนหนึ่งเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตเองในขณะที่อีกส่วนหนึ่งทำงานเป็นลูกจ้าง สำหรับการรับจ้างนอกภาคการเกษตรเป็นการรับจ้างทำงานก่อสร้าง ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ทำงานในร้านค้าและอื่นๆ

การทำงานต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นสร้างรายได้ให้ครัวเรือน ยิ่งหัวหน้าและสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ทำงานมีโอกาสทำงานและคนทำงานอยู่แล้วมีโอกาสทำงานมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นงานหลักในปัจจุบันหรืองานเสริม รายได้โดยรวมของครัวเรือนควรจะมากขึ้น อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่ามีปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความสามารถและโอกาสในการทำงานเพื่อสร้างรายได้ ได้แก่ 1) สุขภาพ 2) อายุ 3) การศึกษา 4) ทรัพยากรธรรมชาติ 5) ปริมาณ/ราคาผลผลิต และ 6) ต้นทุนวัสดุและอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ จากปัจจัยย่อยเหล่านี้อาจแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มคือ 1)ปัจจัยภายใน อันได้แก่ สุขภาพ อายุ และการศึกษา ปัจจัยภายนอกคือ ทรัพยากรธรรมชาติ ปริมาณและราคาผลผลิต ต้นทุน และวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ

การศึกษาพบว่าไม่ว่าจะเป็นปัจจัยภายในหรือลักษณะเฉพาะของคนทำงานในครัวเรือนและปัจจัยภายนอกหรือสภาพสิ่งแวดล้อมในการทำงานล้วนมีผลต่อความสามารถและโอกาสและผลการทำงานทั้งสิ้น หัวหน้าและสมาชิกของครัวเรือนที่มีสุขภาพไม่ดี อายุมาก และมีการศึกษาน้อยมีโอกาสสูงที่จะไม่ได้ทำงาน ได้ทำงานน้อยกว่า และ/หรือ ได้รับรายได้น้อยกว่าและไม่สม่ำเสมอ เมื่อบวกกับสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ไม่เอื้ออำนวยไม่ว่าจะเป็น ต้นทุนวัสดุและอุปกรณ์ในการทำงานที่สูงขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติที่ร่อยหรอลง และปริมาณ/ราคาผลผลิตที่ตกต่ำ จะยิ่งทำให้โอกาสและความสามารถในการทำงานเพื่อให้ได้รายได้เพียงพอในการจัดหาสิ่งจำเป็นพื้นฐานของชีวิตของครัวเรือนซึ่งกำหนดโดยเส้นความยากจนมีน้อยหรือไม่มีเลย

2. ทรัพย์สิน

นอกจากงานซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้ครัวเรือนแล้ว ปัจจัยสำคัญประการที่สองที่สามารถสร้างหรือส่งผลกระทบต่อรายได้ของครัวเรือนและการทำงานของคนในครัวเรือนคือทรัพย์สิน คำว่า “ทรัพย์สิน” ในที่นี้หมายถึงวัตถุสิ่งของและกรรมสิทธิ์ต่าง ๆ ที่ครัวเรือนมีอยู่และสามารถนำมาแปรรูปเป็นเงินสดหรือสิ่งของอื่นๆที่ต้องการได้ จากการศึกษาพบว่าทรัพย์สินที่สำคัญของครัวเรือนยากจนคือบ้านและที่ดิน ซึ่งทรัพย์สินเหล่านี้มีครัวเรือนสามารถได้มาสองวิธีหลักๆคือการได้รับมรดก และการได้มาในภายหลังด้วยรายได้ที่มาจากการทำงาน จากการศึกษาพบว่าหัวหน้าครัวเรือนยากจนได้รับมรดกเป็นทรัพย์สินโดยเฉพาะที่ดินน้อย และการได้มาภายหลังด้วยนำพักน้ำแรงของตัวเองก็มีน้อยเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในสภาพการทำงานที่มีปัญหามากมายในปัจจุบัน ดังนั้นอาจจะกล่าวได้ทรัพย์สินที่ครัวเรือนยากจนไม่เคยมีอยู่ในอดีตเท่าใดในปัจจุบัน จำนวนและอาจรวมถึงมูลค่าของทรัพย์สินเหล่านั้นก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปมากนัก เมื่อครัวเรือนยากจนมีทรัพย์สินน้อย โอกาสที่จะนำทรัพย์สินที่มีอยู่ไปแปรเปลี่ยนเป็นเงินสดหรือ/และสิ่งของหรือแหล่งรายได้ให้กับครัวเรือนเพื่อนำไปเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดหาสิ่งที่เป็นความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน หรือเป็นทุนในการประกอบอาชีพหรือเริ่มกิจการอันจะนำมาซึ่งการเพิ่มพูนรายได้ จึงมีน้อยหรือไม่มีเลย

3. หนี้สิน

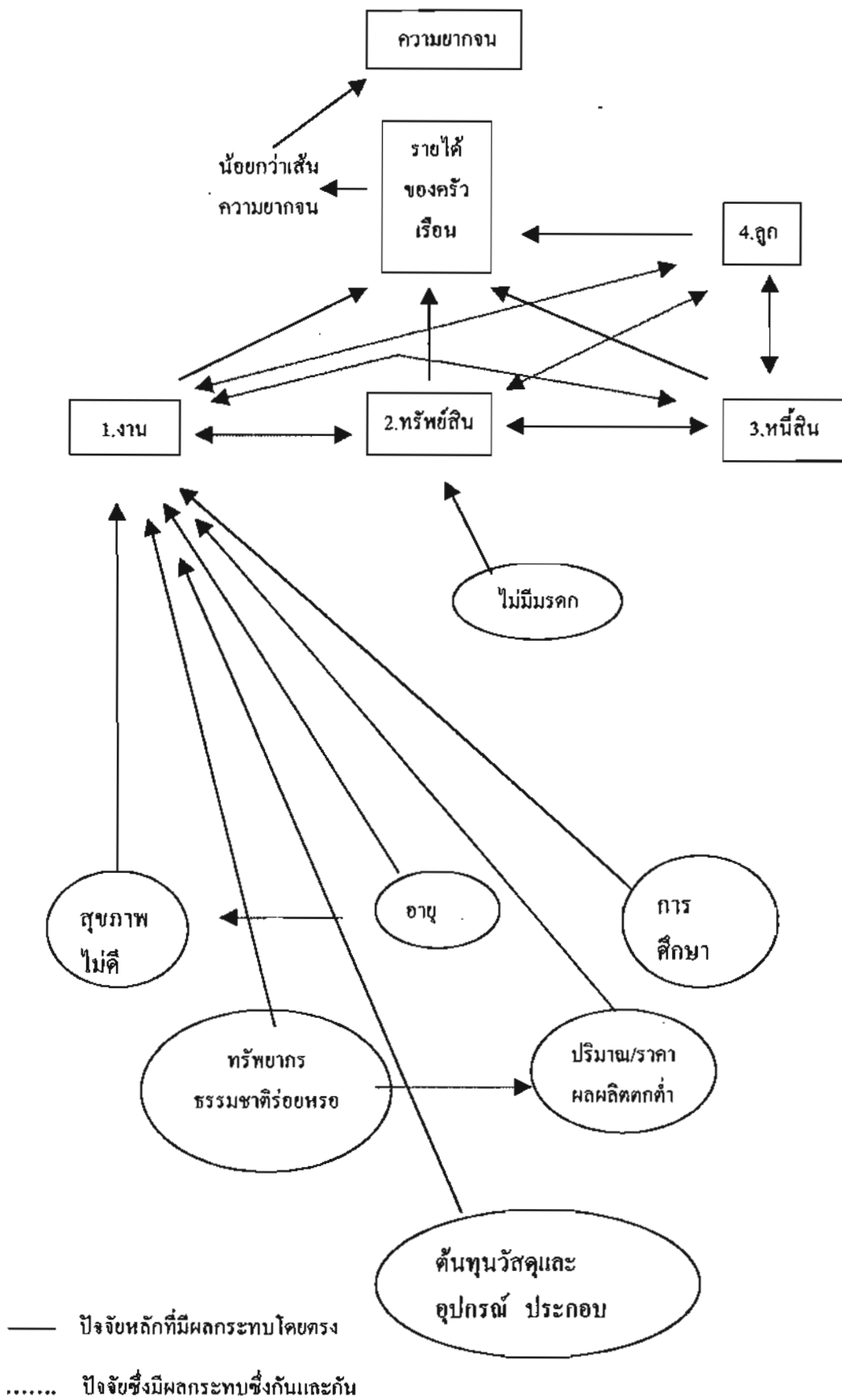
“หนี้สิน” ในที่นี้หมายถึงเงินสดหรือสิ่งของที่ครัวเรือนได้มาเพื่อใช้เป็นค่าใช้จ่ายหรือเครื่องมือในการได้มาซึ่งสิ่งที่เป็นความจำเป็นพื้นฐานของชีวิต จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่มีหนี้สิน โดยเฉพาะครัวเรือนที่มีคุณสมบัติเพียงพอสำหรับการได้มาซึ่งหนี้สินคือมีหลักทรัพย์หรือบุคคลที่สามารถใช้ค้ำประกันหนี้ หรือมีความเชื่อถือในหมู่เจ้านี่ ในระยะเวลาแรกๆเงินหรือสิ่งของที่ได้รับจากการกู้ยืมเหล่านี้จัดเป็น(เงิน)รายได้(เข้ามา)ของครัวเรือน แต่ในเวลาต่อมาหนี้สินนี้จะกลายเป็นเป็นรายจ่ายของครัวเรือน เมื่อครัวเรือนจำต้องแบ่งปันรายได้บางส่วนเพื่อชดเชยหนี้ให้กับเจ้านี่ สำหรับความสามารถในการปลดปล่อยหนี้จะช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับรายได้ที่ได้จากการทำงานและทรัพย์สินที่มีอยู่ซึ่งจากสภาพของปัจจัยสองปัจจัยดังกล่าวข้างต้น ทำให้ครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่มีหนี้สินคงค้าง และมีแนวโน้มว่าต้องใช้เวลาานกว่าจะปลดปล่อยหนี้สินดังกล่าวได้หมด โอกาสที่จะเก็บรวบรวมเงิน เป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพ หรือทำกิจกรรมอย่างอื่นก็ถูกรีดรอนด้วยภาระหนี้สินที่ต้องชำระเป็นประจำ

4. ลูก

จำนวนลูกของหัวหน้าครัวเรือนมีผลต่อรายได้ของครัวเรือน ลูกที่อยู่ในวัยแรงงานและมีงานทำและนำเงินหรือสิ่งของที่หามาได้เข้ามาสู่ครัวเรือนจะทำให้รายได้ครัวเรือนสูงขึ้น ในทางตรงกันข้ามลูกที่ยังอยู่วัยเด็กหรือมีปัญหาสุขภาพจะเป็นภาระเสี่ยงดูทำให้การทำงานของหัวหน้าครัวเรือนหรือคู่สมรสทำได้ไม่เต็มที่ และยังเพิ่มรายจ่ายให้กับครัวเรือน นอกจากนี้ลูกที่มีพฤติกรรมไม่ดีเช่นมีปัญหาเสพยาเสพติดสามารถสร้างภาระและค่าใช้จ่ายให้กับหัวหน้าครัวเรือนได้เช่นเดียวกัน ถ้ารายได้จากการทำงานและทรัพย์สินของครัวเรือนไม่เพียงพอสำหรับภาระค่าเลี้ยงดูบุตร ครัวเรือนจำเป็นต้องกู้หนี้ยืมสิน และหนี้สินนี้จะกลายเป็นรายจ่ายที่บั่นทอนรายรับของครัวเรือนในโอกาสต่อไป

กล่าวโดยสรุป รายได้ของครัวเรือนสามารถเกิดจาก งาน ทรัพย์สิน หนี้สิน และลูกในขณะเดียวกันปัจจัยต่างๆข้างต้นทั้งหมดก็สามารถเป็นภาระหรือส่งผลกระทบต่อรายจ่ายของครัวเรือนเช่นเดียวกัน ดังนั้นครัวเรือนยากจนจึงเป็นครัวเรือนที่ทำงานมีรายได้น้อยเกินไป ไม่มีทรัพย์สินเพียงพอ มีลูกมากเกินไป และมีหนี้สินเกินพอที่จะทำให้มีรายได้ไม่ว่าจะเป็นในรูปของเงินสดหรือสิ่งของสำหรับการจัดหาหรือได้มาซึ่งสิ่งที่เป็นความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือนหรือการลงทุนในการประกอบอาชีพ และการทำให้สภาพความเป็นอยู่ดีขึ้นได้ ดังแผนภาพแสดงสาเหตุความยากจนต่อไปนี้

รูปที่ 4 แบบจำลองแสดงสาเหตุความยากจน

บทที่ 6

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย จะเห็นได้ว่าการแก้ไขปัญหาความยากจนในภาคใต้นั้น จะต้องเจาะให้ถูกกลุ่มเป้าหมายที่มีความยากจน แม้ว่าความยากจนนั้นจะไม่จัดอยู่ในความยากจนดักดาน (Ultra Poor) ก็ตาม คือ ไม่ต่ำกว่าเส้นความยากจน แต่ความยากจนที่ในแต่ละกลุ่มมีนั้น คือ ความยากจนที่จนกว่ากลุ่มอื่น เป็นความยากจนที่ Relative ที่เรียกว่า ความยากจนสัมพัทธ์

จากกรอบแนวคิดขององค์การสหประชาชาติในเรื่องของมิติความยากจนที่มีหลายมิติ และมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน อันได้แก่

1. ชีวิตสั้น (Shot Life) เช่น การสาธารณสุข การคุมกำเนิด การตายของทารก การมีน้ำดื่มน้ำใช้ บ้านเรือนที่อยู่อาศัย
 2. ความไม่รู้ (Illiteracy) คือ การศึกษา การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร
 3. การถูกตัดออกจากสังคม (Exclusion) คือการเข้ากลุ่ม การเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม
 4. การขาดแคลนวิธีการได้มาซึ่งวัตถุ (Lack of Material Means) อันได้แก่ ทรัพย์สินและทรัพยากร
- จะพบว่าสาเหตุของความยากจนของคนในภาคใต้ ดังที่สรุปในบทที่ 5 อันได้แก่ งาน (โอกาสและความสามารถในการทำงาน) การขาดแคลนทรัพย์สินและทรัพยากร ตามด้วยหนี้สินและถูก เป็นสาเหตุที่จัดว่าอยู่ในข้อที่ 4 ของมิติความยากจนขององค์การสหประชาชาติ คือ การขาดแคลนวิธีการได้มาซึ่งวัตถุ (Lack of Material Means) มากที่สุด ในมิติข้อ 1 – 3 ข้อมูลที่ปรากฏในบทที่ 3 4 และ 5 แสดงถึงความขาดแคลนในทั้งสามมิติ เช่นเดียวกัน แม้ว่าจะไม่รุนแรงนัก เช่น มีบ้านเรือนอยู่อาศัยเป็นของตนเองพอสมควร หรือมีน้ำดื่มน้ำใช้พอควรไม่ขาดแคลนมากนัก การศึกษาก็มีแม้ว่าจะน้อยแต่พอเพียงในการประกอบอาชีพ การเข้าร่วมกลุ่มในสังคมยังพอมีบ้างแม้ว่าจะน้อย

กล่าวโดยภาพรวม คนยากจนในภาคใตียังขาดแคลน “ทุน” ในการที่จะประกอบอาชีพ ให้กินอยู่สุขสบาย เช่น ขาดแคลนที่ดิน ขาดแคลนการศึกษา ความรู้ ขาดแคลนเงินทุน ขาดแคลนแรงงานที่จะช่วยเหลือในการประกอบอาชีพ ขาดแคลนความช่วยเหลือความเอาใจใส่จากรัฐ ขาดแคลนการร่วมพลังจากการรวมกลุ่ม ขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานต่าง ๆ เช่น น้ำดื่มน้ำใช้ที่พอเพียงและถูกสุขลักษณะ

การขาดแคลนนี้เป็นการขาดแคลน “ทุน” ทั้ง ทุนทรัพย์ และทุนทางสังคม รวมทั้ง ทุนของตัวบุคคลเอง ที่จะเข้มแข็งพร้อมที่จะต่อสู้ให้หลุดพ้นจากความยากจนได้

การแก้ไขความยากจนต้องมองที่สองระดับ คือ ระดับมหภาคและจุลภาค ในระดับจุลภาค คือ ตัวบุคคล คือ ทรัพยากรมนุษย์ ต้องมีความพร้อมในคุณสมบัติ เช่น ร่างกายแข็งแรง มีอาหารโภชนาการดี มี

ความรู้ ทักษะ นั่นคือสามารถพึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี ในสถานการณ์ที่แปรเปลี่ยนไป ก็สามารถปรับตนเองได้ มี “ภูมิคุ้มกัน”

“ภูมิคุ้มกัน” หมายถึงระดับมหภาค ซึ่งมาจากภายนอกตัวบุคคล ราชล้อมตัวบุคคลอยู่ ซึ่งได้แก่ระบบและโครงสร้าง ในที่นี้ เป็นบทบาทของรัฐ องค์การท้องถิ่น ชุมชนและครอบครัว ที่จะช่วยสร้างสม “ภูมิคุ้มกัน” เหล่านี้ให้กับ “คน” ได้ เช่น กองทุนความช่วยเหลือจากรัฐ ถนนหนทางที่ดี น้ำไฟพร้อม สถานีนามัยและโรงเรียน การควบคุม การประกันราคาผลผลิต เช่น ยางและข้าว การปล่อยสินเชื่อ สหกรณ์ออมทรัพย์ของหมู่บ้าน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน การส่งเสริมธุรกิจของชุมชน เป็นต้น การรักษาเสถียรภาพทางการเงินและเศรษฐกิจของประเทศ การจัดลำดับความสำคัญให้การผลิตเพื่อสนองความต้องการภายในท้องถิ่น เหนือกว่าการผลิตเพื่อการค้าเป็นหลัก

นอกจากการเสริมกำลังให้เข้มแข็ง สร้างภูมิคุ้มกันระดับจุลภาคและมหภาคแล้ว ยังต้องนำนโยบายเจาะลงไปใช้ให้ถูกจุด ถูกกลุ่มเป้าหมาย ต้องศึกษาและเข้าใจปัญหาเจาะจงเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มประมง มีปัญหาอย่างไร ต้องการความช่วยเหลือในด้านใดบ้าง กลุ่มชาวนามีปัญหาผลผลิต ปัญหาแรงงาน หรือต้องการการอบรมเกี่ยวกับพืชพันธุ์ใหม่ กลุ่มสวนยางต้องการผลผลิตมากขึ้น การประกันราคายาง ความช่วยเหลือจากสหกรณ์ เป็นต้น กลุ่มไม่มีอาชีพต้องได้รับความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนอันดับแรก ในทุก ๆ ด้าน กลุ่มผู้สูงอายุอาจจะต้องให้เงินสวัสดิการเพิ่มจาก 300 บาทเป็น 400 บาท หรือมากกว่านั้น สิ่งซึ่งรัฐบาลทำมาคือการกระจายความเจริญสู่ชนบท ก็ต้องทำต่อไป ตัวเลขจากการประเมินผลพัฒนาจากโครงการต่าง ๆ อาจจะดูดี ประหนึ่งว่าเป็นผลสำเร็จในภาพรวม แต่ผลที่ดูดีเหล่านั้นอาจจะกลายเป็นภาพลวงตา เมื่อลงดูแต่ละกลุ่มแบบเจาะลึกแล้ว อาจจะยังมีปัญหาต้องการการแก้ไขอยู่ เช่น การคุมก้นนิต การตายของทารก ในบางกลุ่มประชากร ในบางจังหวัด

การใช้ “เส้นความยากจน” อาจจะไม่บอกอะไรมากนักในมิติอื่นนอกจากทางเศรษฐกิจ แต่การให้คนจนพ้นสภาพที่เขาบอกว่า “ลำบาก” “ไม่พอมีพอกิน” นั้น ต้องดูผ่าน “เส้นความยากจน” เลยกออกไปถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมด้วย เพราะนี่คือ Human Poverty ไม่ใช่ Absolute Poverty หรือ Relative Poverty เท่านั้น เพื่อที่จะได้ขจัดความยากจนให้ลดน้อยลงไปอีก จนสูญสิ้นไปจากภาคใต้ และจากประเทศไทย ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

ในการวิจัยนี้ได้วิเคราะห์ข้อมูลของสาเหตุของความยากจน โดยแบ่งเป็นกลุ่มอาชีพห้าอาชีพ คือ กลุ่มไม่มีอาชีพ กลุ่มอาชีพประมง อาชีพทำสวนยาง อาชีพทำนา และอาชีพรับจ้างนอกภาคเกษตร ซึ่งโดยสรุปแล้ว ทางคณะผู้วิจัยใคร่ขอเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาคความยากจนของคนจนในกลุ่มอาชีพเหล่านี้ดังนี้

1. กลุ่มไม่มีอาชีพ เป็นกลุ่มที่ต้องได้รับความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนจากรัฐหรือชุมชน โดยการให้เปล่า ด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น สวัสดิการสังคม ที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาล การให้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพ ที่สำคัญ คือ หาอาชีพให้ หรือฝึกอบรม เพิ่มทักษะให้มีความสามารถประกอบอาชีพได้ อย่างไรก็ดี เนื่องจากกลุ่มไม่มีอาชีพนี้ มักจะเป็นกลุ่มที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้สูงอายุ มีปัญหาสุขภาพ จึงทำให้ประกอบอาชีพที่ทำมาอยู่เดิมไม่ได้ อาจจะเป็นที่ที่จะต้องได้รับการช่วยเหลือประคับประคองให้มีชีวิตอยู่ต่อไป ที่ทำให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น โดยหาอาชีพอื่นที่ไม่ต้องใช้แรงงานหนักมาก แต่พอมีรายได้เลี้ยงตัวเองได้พอสมควร
2. กลุ่มอาชีพประมงขนาดเล็ก กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่จัดว่าเคยมี “พอจะกิน” มาก่อน ก่อนที่ทรัพยากรทางธรรมชาติในทะเลจะร่อยหรอลง และกลายมาเป็นกลุ่มที่ยากจนมากกลุ่มหนึ่ง การที่ชาวประมงขนาดเล็กส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพรองนอกจากการทำประมง นับว่าเป็นจุดอ่อนที่เมื่อเกิดผลกระทบจากการลดลงของทรัพยากร ทำให้รายได้หลักขาดแคลน ชาวประมงปรับตัวไม่ทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป การดูแลรักษาทรัพยากรในทะเลอาจจะเป็นสิ่งที่เกินความควบคุมของชาวประมงเอง เป็นหน้าที่ที่ทางราชการจำเป็นต้องเข้ามาดูแลช่วยเหลือในเรื่องของทรัพยากรสิ่งแวดล้อม เพื่อให้กลุ่มชาวประมงยังชีพอยู่ได้ นอกจากนั้นการได้รับความรู้ ผูกทักษะเพื่อทำอาชีพเสริมในขณะที่อาชีพหลักเริ่มไม่มั่นคง เป็นสิ่งจำเป็นที่กลุ่มชาวประมงขนาดเล็กควรจะได้รับการช่วยเหลือ อีกประการหนึ่ง ภาระหนี้สินของชาวประมงซึ่งเป็นหนี้สิน “นอกระบบ” มากกว่า “ในระบบ” ทำให้กลุ่มชาวประมงมีการระخدใช้สูงและมีโอกาสที่จะหลุดพ้นวัฏจักรของภาระหนี้สินยากมาก โอกาสที่จะฟื้นตัวและพ้นจากความยากจนมีน้อย เนื่องจากรายได้ส่วนใหญ่ผูกพันอยู่กับภาระหนี้สิน หากรัฐยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือให้ภาระหนี้สินเบาบางลง หรือเป็นระบบมากขึ้น อาจจะทำให้สภาพชีวิตของชาวประมงยากจนน้อยลงได้ นอกจากนี้ ในภาวะวิกฤติต่าง ๆ เช่นกรณีน้ำมันขึ้นราคา ชาวประมงต้องการความช่วยเหลือจากรัฐ จัดตั้งกองทุนสนับสนุน พยายามน้ำมัน เพื่อให้พวกเขาสามารถออกเรือหาปลาได้ จะเห็นว่ากลุ่มชาวประมง มีโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เปราะบาง แปรเปลี่ยนไปตามความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นรัฐจำเป็นต้องดูแลกลุ่มนี้ ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นกลุ่มประชากรที่ยากจนที่สุดของประเทศกลุ่มหนึ่ง เป็นพิเศษ
3. กลุ่มทำสวนยาง กลุ่มคนยากจนที่เป็นตัวอย่างในการศึกษา มีสองกลุ่มคือ กลุ่มที่เป็นเจ้าของสวนยางขนาดเล็ก ที่ดินถือครองน้อย เพียง 1-5 ไร่ เป็นส่วนใหญ่ และอีกกลุ่ม คือ กลุ่มรับจ้างกรีดยาง ซึ่งสองกลุ่มนี้นับว่าเป็นผู้มีรายได้ต่ำสุด - ในกลุ่มที่ประกอบอาชีพสวนยางในภาคใต้ การมีที่ดินถือครองน้อย ทำให้ผลผลิตน้อย และรายได้น้อยตามไปด้วย แม้ทางราชการได้พยายามช่วยเหลือมาโดยตลอด

เช่น การมีกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง แต่อาจจะยังไม่พอเพียงและทั่วถึง โดยเฉพาะในกรณีที่เกษตรกรมีการรวมกลุ่มน้อย กลุ่มนี้อาจจะช่วยเหลือได้โดยการปลูกพืชอื่นเสริมในสวนยาง แทนที่จะเป็นการปลูกยางเพียงอย่างเดียว หรือการอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรในเรื่องการทำสวนยาง การเปลี่ยนพันธุ์ยาง เป็นต้น ในกรณีที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ราคายางตกต่ำ ทำให้กลุ่มนี้กลายเป็นคนยากจน “ฉับพลัน” รัฐอาจจะช่วยพยุงราคายาง หรือให้เงินกู้ยืมเป็นกรณีพิเศษ การตั้งกองทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้าน อาจจะเป็นทางช่วยเหลือทางหนึ่งในกรณีฉุกเฉิน ในขณะเดียวกัน การมีตลาดกลางยางพารา หรือการช่วยเหลือของรัฐในระดับโลก เช่น การเจรจาทางการค้าในกรอบ WTO APEC การต่อรองสินค้าส่งออกในระดับประเทศคู่ค้า หรือการหาตลาดผลิตภัณฑ์ยาง ก็จะมีผลกระทบที่ตกลงมาถึงคนกลุ่มต่าง ที่ทำให้รายได้ของพวกเขาดีขึ้นตามไปด้วย

4. กลุ่มทำนา กลุ่มทำนาในภาคใต้ก็เช่นเดียวกับกลุ่มชาวนาในภาคอื่น ๆ ที่ยังมีความยากจนน่าเป็นห่วงอยู่มาก ทั้งที่ข้าวเป็นสินค้าส่งออกอันดับหนึ่งของสินค้าเกษตรของประเทศ กลุ่มทำนาซึ่งเป็นตัวอย่างในการศึกษานี้ เป็นกลุ่มที่มีความยากจน เนื่องจากมีที่ดินถือครองน้อย ประกอบกับลักษณะการทำนาของคนภาคใต้ จะเป็นการทำนาไว้กินเป็นหลักมากกว่าไว้ขาย ถึงกระนั้นก็ดี กลุ่มทำนาก็เป็นกลุ่มที่มีรายได้จากการทำนายน้อย และมักจะไม่พอยังชีพ ต้องอาศัยการย้ายถิ่นของสมาชิกในครอบครัวออกไปทำงานรับจ้างเป็นรายได้เสริมมากกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ กลุ่มทำนามีปัญหาในเรื่องผลผลิตต่ำ ต้นทุนสูง และขาดแคลนแรงงาน รวมทั้งได้รับผลกระทบจากความผันผวนของราคาข้าว รัฐจำเป็นต้องเข้ามาดูแล ในการแนะนำให้เปลี่ยนพันธุ์ข้าว การประกันราคาข้าว การอบรมอาชีพเสริม โดยเฉพาะในช่วงว่างจากฤดูเก็บเกี่ยว หรือส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จากที่ดินไปในลักษณะเกษตรผสมผสานมากขึ้น การให้สวัสดิการสังคมโดยทั่วไป เช่นในเรื่องสุขภาพ ค่าเลี้ยงดูคนชรา เป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากกลุ่มชาวนานี้มักจะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ เมื่อสุขภาพไม่ดีไม่สามารถทำนาได้ ก็ไม่สามารถทำอาชีพอื่นได้อีกมากนัก จำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากครอบครัว เพื่อนบ้าน ชุมชนและองค์กรของรัฐ

5. กลุ่มอาชีพรับจ้าง กลุ่มนี้คือกลุ่มที่รับจ้างนอกภาคการเกษตร ซึ่งผลปรากฏจากการศึกษาว่ามีรายได้ดีกว่ากลุ่มที่มีอาชีพเกษตรกลุ่มอื่น เนื่องจากมีรายได้เป็นเงินสดและค่อนข้างสม่ำเสมอ ไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางทรัพยากรหรือดินฟ้าอากาศ อย่างไรก็ตาม ยังเป็นกลุ่มที่ต้องการความช่วยเหลือพื้นฐาน ทางด้านสุขภาพอนามัย การศึกษา การมีทักษะเพิ่มขึ้น เพื่อมีโอกาสที่จะเปลี่ยนอาชีพ มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีกว่าปัจจุบันได้ สิ่งหนึ่งซึ่งสามารถทำให้กลุ่มรับจ้างมีรายได้ดีขึ้น คือ การกำหนดนโยบายแรงงานขั้นต่ำจากรัฐบาล และการสร้างงานที่เกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แต่กลุ่มนี้คือกลุ่มที่มีแนวโน้มจะกลายเป็น “คนจนเมือง” มากที่สุด นั่นคือ เป็นกลุ่มที่จะอพยพจากชนบทเพื่อเข้ามาทำงานรับ

จ้างในเมือง และส่งเงินกลับไปให้ครอบครัวในชนบท ซึ่งรัฐอาจจะช่วยส่งเสริมแนะนำให้นำเงินที่ส่งกลับนี้ไปลงทุนในทางที่เกิดประโยชน์ระยะยาว เพื่อให้พัฒนาความเป็นอยู่ดีขึ้น พ้นจากความยากจน

นอกจากกลุ่มต่าง ๆ ตามอาชีพแล้ว ยังมีกลุ่มในหมู่บ้านคนยากจนที่ควรจะได้รับดูแลและช่วยเหลืออีก 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มผู้สูงอายุ 2. กลุ่มครอบครัวเดี่ยวที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นหญิง 3. กลุ่มเด็กที่ไม่ได้เข้าเรียนตามเกณฑ์ เนื่องจากทั้งสามกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่มีลักษณะเป็นกลุ่ม “ชายขอบ” สูง และมีสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปราะบาง ไม่สามารถพึ่งพิงตัวเองได้ :

1. กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้สูงอายุในชนบท เป็นกลุ่มคนยากจนที่ช่วยเหลือตัวเองได้น้อยมาก ต้องอาศัยพึ่งพิงลูกหลาน เครือญาติและชุมชน เนื่องจากในสังคมไทย ระบบประกันสังคมยังต้องใช้เวลามากพอสมควรจึงจะทั่วถึง กลุ่มนี้จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือมากกว่าที่เป็นอยู่ เช่น การเพิ่มเงินเบี้ยเลี้ยงต่อเดือนจาก 300 บาท เป็น 400 บาท หรือมากกว่า และเพิ่มจำนวนช่วยเหลือต่อหมู่บ้านให้มากขึ้น จาก 5 คนต่อหมู่บ้านในปัจจุบัน เพราะในแต่ละหมู่บ้าน ผู้ที่ได้ชื่อว่ายากจนที่สุดในหมู่บ้านทุกครั้งที่ถามผู้ใหญ่บ้าน คือ คนสูงอายุเกิน 70 ปีขึ้นไป และบางคนจะอยู่อย่างเดิยวคาย ขึ้นอยู่กับความช่วยเหลือจากลูกหลาน ซึ่งมีทั้งสม่ำเสมอและไม่สม่ำเสมอ แม้ว่าในชนบทภาคใต้ คนในชุมชนจะช่วยดูแลคนสูงอายุเหล่านี้ตามอัธยาศัย เช่น ให้ข้าวปลาอาหารกินบางมื้อในยามขาดแคลน แต่เป็นกลุ่มที่ควรจะได้รับ การดูแลอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบต่อไป
2. กลุ่มครอบครัวเดี่ยวที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นหญิง กลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่มีรายได้น้อย มีการเลี้ยงดูสูง เนื่องจากสามีตาย เจ็บป่วยหรือพิการ ไม่สามารถหารายได้ยังชีพได้เท่าที่ควร และจะเป็นกลุ่มที่รัฐควร จะช่วยเหลือในการศึกษาของบุตร เรื่องสุขภาพ รวมทั้งให้เงินทุนในการประกอบอาชีพ เพื่อให้ช่วย เหลือตัวเองได้ต่อไปมากขึ้น
3. กลุ่มเด็กที่ไม่ได้เข้าเรียนตามเกณฑ์ เป็นกลุ่มที่พบในครอบครัวยากจนที่พ่อแม่ไม่สามารถส่งเสียให้ไป โรงเรียนได้ ซึ่งหมายถึงการระคายค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียน ไม่ใช่แค่ค่าเล่าเรียน เช่น ค่าพาหนะ ค่าอาหาร กลางวัน ค่าหนังสือ และเหตุผลสำคัญอย่างหนึ่ง คือ การที่เด็กไปโรงเรียน หมายถึงการขาดแคลน แรงงานในการประกอบอาชีพของครอบครัว โดยเฉพาะที่มีรายได้เป็นรายวัน นอกจากนี้ในบางกรณี เด็กคือผู้ที่ดูแลน้องคนเล็ก หรือดูแลรักษาพยาบาลพ่อแม่ที่เจ็บป่วยหรือพิการ การไปโรงเรียนของเด็ก

ในครอบครัวยากจน หมายถึงการขาดแคลนแรงงานและผู้ดูแลคนในครอบครัว รัฐควรจะต้องลงทุนให้เรียน เพื่อให้โอกาสเด็กเหล่านี้ได้พ้นวัฏจักรของความยากจน เพื่อสามารถมีความรู้ประกอบอาชีพได้ ช่วยเหลือครอบครัวพ้นจากความยากจนได้ในระยะยาว

สิ่งสำคัญที่จะช่วยในการลดความยากจน ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นและประสบในขณะที่เข้าไปศึกษาเรื่องความยากจนนี้ มีอีก 3 ประการ คือ

1. การบริหารจัดการที่ดี บริสุทธิ์และโปร่งใส (Good Governance) ของฝ่ายปกครอง ของผู้นำท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการจัดการและกระจายทรัพยากรให้กับประชาชนในหมู่บ้าน โดยเฉพาะผู้ยากไร้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เช่น การจัดการทรัพยากรแหล่งน้ำ การจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาหมู่บ้าน การคัดเลือกผู้สูงอายุที่จะรับเงินค่าเลี้ยงดูรายเดือน เป็นต้น ถ้าปราศจากการบริหารจัดการที่ดี และโปร่งใส การจัดสรรทรัพยากรอาจจะไม่เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงในการพัฒนาหมู่บ้าน มีหลายหมู่บ้านที่คณะผู้วิจัยเห็นที่อ่านหนังสือพิมพ์ว่าแปลารสร้างหรือเปลี่ยนสภาพไปใช้วัตถุประสงค์อื่น การคัดเลือกผู้สูงอายุที่จะได้รับเงินเลี้ยงดูเดือนละ 300 บาท เป็นการคัดเลือกพวกพ้องกันเอง การจัดตั้งน้ำประปาในที่ที่ชาวบ้านไม่สามารถเข้าใช้ได้ทั่วถึง การนำเงินที่รัฐบาลจัดสรรอย่างเร่งด่วน เช่น โครงการมิยาซาวา ควรนำไปใช้ในทางที่เกิดประโยชน์ระยะยาว แทนการสร้างสิ่งปลูกสร้างอย่างเดียว
2. การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการตัดสินใจต่าง ๆ ในกิจกรรมของหมู่บ้าน ในการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ แม้ว่าจะมีการจัดองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ขึ้นมาในวัตถุประสงค์ที่จะให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมมากขึ้น แต่ในความเป็นจริง คนยากจนในหมู่บ้านยังมีส่วนร่วมน้อยในโครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจของหมู่บ้าน แม้แต่การเข้าร่วมกลุ่มต่าง ๆ คนยากจนก็มีโอกาสน้อย ทำให้ถูกละเลยกลายเป็นคน “ชายขอบ” มากขึ้น การให้คนเข้ามามีส่วนร่วมจากทุก ๆ กลุ่มในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นคนจน คนรวย เด็กหรือผู้สูงอายุ จะทำให้การพัฒนาหมู่บ้านมีการกระจายอย่างทั่วถึง เป็นการช่วยแก้ปัญหาความยากจนได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงความต้องการของคนจน
3. ค่านิยมและระบบในสังคม เป็นสิ่งที่ควรจะได้รับยกย่องและจรรโลงสืบต่อไป โดยเฉพาะในสังคมภาคใต้ ซึ่งมีความเข้มแข็ง เอื้ออาทรรักพวกพ้องในชุมชน เป็นสิ่งที่ทำให้สังคมภาคใต้ชนบทเข้มแข็งและช่วยเหลือกันให้อยู่รอดปลอดภัย โดยเฉพาะการที่ภาคใต้มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ การที่มีชุมชนเข้มแข็ง ช่วยเหลือกันและกัน เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้คนยากจนในภาคใต้ดำรง

ชีวิตอยู่ได้พอสมควร นอกจากนี้ค่านิยมของสังคมไทย โดยเฉพาะความผูกพันระหว่างครอบครัว ความกตัญญูรู้คุณเป็นสิ่งสำคัญ ในการดูแลช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว ถูกยังมีความสำคัญต่อพ่อแม่ในความมั่นคงของชีวิตและทรัพย์สินในยามชรา โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ยากจนในชนบทไทยยังต้องพึ่งพาการดูแลจากลูกหลานอย่างมาก ในขณะที่สังคมไทยกำลังเปลี่ยนเป็นอุตสาหกรรมเป็นเมืองมากขึ้น ค่านิยมของครอบครัวและชุมชนเป็นสิ่งสำคัญมากขึ้นในการยึดเหนี่ยวความสัมพันธ์ของคนในสังคม

บรรณานุกรม

- คนกศักดิ์ แก้วเทพ 2541 “คนจน” ในประเทศไทย : ทศวรรษ 2530 (2530 – 2540)” ใน
 ณรงค์ เพชรประเสริฐ (บรรณาธิการ) คนจนไทยในภาวะวิกฤติ ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง
 กรมพัฒนาชุมชน 2542 ข้อมูลเบื้องต้นหมู่บ้านชนบทไทย กระทรวงมหาดไทย
 กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม 2541 สถิติแรงงาน
 คณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท 2541 คุณภาพชีวิตคน
 ไทย ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
 จดหมายข่าว กองประเมินผลการพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
 แห่งชาติ 2540 “กรอบแนวคิด “ความอยู่ดีมีสุข”” ฉบับที่ 1 เล่มที่ 1 ตุลาคม 2540
 จดหมายข่าว กองประเมินผลการพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
 แห่งชาติ 2541 “เส้นความยากจนและการใช้ประโยชน์” ปีที่ 2 เล่มที่ 3 มีนาคม 2541
 จดหมายข่าว กองประเมินผลการพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
 แห่งชาติ 2541 “ลักษณะและโครงสร้างปัญหาความยากจนในประเทศไทย” ปีที่ 2 เล่มที่ 3 พฤษภาคม
 2541
 จดหมายข่าว กองประเมินผลการพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
 แห่งชาติ 2542 “ปัญหาความยากจนและความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ” ฉบับที่
 3 เล่มที่ 1 มกราคม 2542
 ฉัตรทิพย์ นาถสุภา พูนศักดิ์ ชานิกประดิษฐ์ 2540 เศรษฐกิจหมู่บ้านภาคใต้ฝั่งตะวันออกใน
 อดีต สำนักพิมพ์สร้างสรรค์
 ชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลจังหวัดสงขลา สมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้ 2542 ชาว
 ประมงพื้นบ้านกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่งจังหวัดสงขลา: กรณีปัญหาเรือประมงปลาทะตักโดยใช้
 เครื่องปั่นไฟ
 ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ 2541 คนจนไทยในภาวะวิกฤต สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
 นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2542 วัฒนธรรมความจน อัมรินทร์พรินดีอังค์พัลลภซึ่ง จำกัด
 พิทักษ์สิทธิ์ ฉายะภูติและคณะ 2542 การศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่จน
 ดักดานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
 ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้ 2543 รายงานเศรษฐกิจภาคใต้รายเดือน กุมภาพันธ์
 ปิยะ กิจถาวร 2543 บทบาทของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและการ
 บังคับใช้กฎหมายในพื้นที่รอบอ่าวปัตตานี ศึกษากรณี: บ้านตันหยงเปาว์ หมู่ที่ 4 ต.ท่าเก่า อ.หนองจิก
 จ.ปัตตานี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ศิริรัตน์ ธานีรณานนท์ คณมนรจ บากา ฉลองภพ สุสังกร์กาญจน์ 2538 ชาวไทยมุสลิมและการมีส่วนร่วมในกระบวนการเศรษฐกิจและสังคม: กรณีศึกษาภาคใต้ตอนล่าง สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

ศิริรัตน์ ธานีรณานนท์ 2543 “การย้ายถิ่นกับความยากจน” ใน รายงานการประชุมวิชาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ 2543 สมาคมนักประชากรไทย ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 23 – 24 พฤศจิกายน

ศูนย์พัฒนาภาคใต้ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2541 ภาพรวมภาคใต้ พ.ศ. 2540.

สำนักงานเกษตรจังหวัดพัทลุง สถิติข้อมูลการเกษตรจังหวัด รวบรวมโดย สมนึก คงชู เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 5

สำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช 2542 บรรยายสรุปจังหวัดนครศรีธรรมราช

สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครศรีธรรมราช 2540 ข้อมูลการตลาด จังหวัดนครศรีธรรมราช ประจำปี 2540

สำนักงานจังหวัดพัทลุง 2542 บรรยายสรุปจังหวัดพัทลุงปี 2542

สำนักงานจังหวัดปัตตานี 2542 เอกสาร ข้อมูลสถิติที่สำคัญจังหวัดปัตตานี

สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพัทลุง 2542 ข้อมูลการตลาดจังหวัดพัทลุงประจำปี 2542

สำนักงานพาณิชย์จังหวัดปัตตานี 2541 ข้อมูลการตลาดจังหวัดปัตตานี 2540

สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสตูล 2540 ข้อมูลการตลาดจังหวัดสตูลประจำปี 2540

สำนักงานจังหวัดสตูล 2542 บรรยายสรุปจังหวัดสตูลปี 2542

สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2540 สัมมะโนประมง พ.ศ.2538 เขตประมง 3

สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2540 สัมมะโนประมง พ.ศ.2538 เขตประมง 4

สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2540 สัมมะโนประมง พ.ศ.2538 เขตประมง 5

สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2540 สัมมะโนประมง พ.ศ.2538 ทั่วประเทศ

สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 2537 ข้อมูลพื้นฐานแผนลงทุนจังหวัดพัทลุง

สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 2538 ร่างแผนลงทุนจังหวัดปัตตานี

สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 2538 รายงานข้อมูลพื้นฐาน จังหวัดปัตตานี

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2540 สถานภาพชนบทไทย 2537, 2539 กองประสานงานการพัฒนาชนบท

อัมมาร สยามวาลา 2540 “เศรษฐกิจไทย : 50 ปีของการขยายตัว” ใน คุณหญิง ดร.สุรวัลย์ เสถียรไทย (บรรณาธิการ) บทความเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี : ว่าด้วยเศรษฐกิจไทย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์ 2541 ฉบับพิเศษครบรอบ 60 ปี อัมมาร สยามวาลา ปีที่ 16 ฉบับที่ 3 กันยายน 2541

โครงการวิจัย “คนยากจนตกค้างในภาคใต้”

D:\Sirirat.doc

อภิชัย พันธเสน 2540 “วิกฤตการณ์ความยากจนและทางออก” ใน พิทยา ว่องกุล (บรรณาธิการ) กลียุคกับหายนะเศรษฐกิจไทย

Medhi Krongkaew 1999 “Changes in Poverty and Income Inequality in Thailand, 1988-1998” Paper submitted to the Working Group for the preparation of national report, Subcommittee for the Coordination and Monitoring of the Outcome of the World Summit on Social development, the National Social Welfare Promotion Board, Department of Public Welfare, Ministry of Labour and Social Welfare, July 27, 1999.

Sirirat Taneerananon and Piroje Suwanjinda 1994 **Women's Roles in the Development of the Farming Systems in Phatthalung Province, Southern Thailand.** Supported by International Development Research Center, Canada.

Sirirat Taneerananon 1997 “Cross Border Migration from Southern Thailand to Malaysia” Paper presented at the Second Asia Pacific Conference of Sociology, 18-20 Sept.1997. University of Malaya, Malaysia.

Sirirat Taneerananon 2000 “ Aging and Poverty: Findings from the Ultra Poor Survey in Southern Thailand” Paper presented at the International Conference “ Building an Asia Pacific Community “ East West Center Association, Honolulu, Hawaii, U.S.A. 3-9 July 2000

United Nations 1997 **Human Development Report** Oxford University Press

World Bank 2000 **World Development Report 2000/2001 : Attacking Poverty** Oxford University Press

ภาคผนวก

การคำนวณอัตราส่วนความต้องการพื้นฐานในตารางที่ 3.47.1

การคำนวณอัตราส่วนความต้องการพื้นฐาน ในตารางที่ 3.47.1 ของครัวเรือนในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ใช้หลักการคำนวณเส้นความยากจนใหม่ (2537) ของ รศ. ดร. เมธี ครองแก้ว และ ศ.คัควานี (Nanak Kakwani) เป็นหลัก ซึ่งมีพัฒนาการดังนี้

1. เส้นความยากจนสองเส้นสำหรับเขตชนบทและเขตเมือง ของธนาคารโลก ถูกใช้ในการศึกษาเรื่องความยากจนในประเทศไทยมาตั้งแต่กลางทศวรรษ 1970 ซึ่งเส้นความยากจนสองเส้นได้สะท้อนถึงโครงสร้างประชากรในทศวรรษที่ 1960 ความต้องการสารอาหาร นิสัยและรูปแบบการบริโภค ราคาของสินค้าและบริการ
2. ช่วงกลางทศวรรษ 1980 สภาวะทางสังคมและเศรษฐกิจของคนไทยเปลี่ยนไปทั้งหมด รศ.ดร. เมธี ครองแก้วได้คำนวณเส้นความยากจนขึ้นมาใหม่โดยใช้ชุดข้อมูลชุดใหม่ ในด้านความต้องการสารอาหาร โครงสร้างประชากร รูปแบบการบริโภค และราคาสินค้าและบริการที่มีในปี 2529
3. ในปี 2537 (1994) รศ.ดร.เมธี ครองแก้ว ได้ร่วมทำงานกับ ศ.นันท คัควานี ทำการคำนวณเส้นความยากจนใหม่สำหรับประเทศไทยอีกครั้งหนึ่ง โดยใช้เทคนิคใหม่ และได้รับการยอมรับจากรัฐสภาในปี 2541ให้เป็นเส้นความยากจนอย่างเป็นทางการ สำหรับการศึกษารื่องความยากจนในประเทศไทย

หลักการคำนวณเส้นความยากจนใหม่สำหรับไทยโดยย่อ นั้น มีขั้นตอนดังนี้ หนึ่ง เราต้องกำหนดความต้องการแคลอรีขั้นต่ำ สำหรับคนที่มีเพศและอายุต่าง ๆ ซึ่งข้อมูลนี้ได้มาจากการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการสารอาหารของคน เพศ และอายุต่าง ๆ ของกระทรวงสาธารณสุข สอง เราต้องหาดัชนีทุนที่แท้จริงของกลุ่มอาหารที่มีประสิทธิภาพที่สุด (กลุ่มอาหารที่ให้สารอาหารสูงสุดต่อค่าใช้จ่ายหนึ่งบาท) ทั้งนี้ เราจะได้จากการสำรวจการบริโภคที่แท้จริง และราคาในประเทศที่ต้องจ่ายสำหรับกลุ่มอาหารนั้น ๆ หลังจากนั้น ค่าใช้จ่ายด้านอาหารทั้งหมดที่ได้จากการคำนวณข้างต้น ก็จะถูกตั้งไว้สำหรับกลุ่มอาหารแต่ละกลุ่ม ปริมาณแคลอรีของกลุ่มอาหารนั้น ๆ ก็จะถูกคูณเข้ากับ องค์ประกอบด้านแคลอรี ของอาหารแต่ละชนิด ที่ได้จากข้อมูลด้านสารอาหารที่ได้จากกระทรวงสาธารณสุข เพื่อที่จะได้มาซึ่ง ดัชนีทุนแคลอรีของอาหารต่อหนึ่งหน่วยค่าใช้จ่าย (แคลอรี/บาท) ซึ่งในขั้นที่สาม แคลอรีต่อบาทนี้ จะใช้คำนวณจำนวนเงินที่ต้องใช้ไป ในการให้ได้มาซึ่งแคลอรีขั้นต่ำ สำหรับคนอายุและเพศที่ต่างกันไป ทั้งนี้ ครอบครัวที่มีจำนวน อายุและเพศของสมาชิกต่างกัน ก็ย่อมมีความต้องการรายได้ขั้นต่ำสำหรับอาหารต่างกันด้วย เราสามารถคำนวณหา “เส้นความยากจนด้านอาหาร” ต่าง ๆ สำหรับครอบครัวในประเทศได้ จากขั้นตอนสามขั้นตอนนี้ ส่วนขั้นที่สี่

จะเพิ่มส่วนค่าใช้จ่ายที่มีใช้สำหรับอาหาร เข้าไปในเส้นความยากจนด้านอาหาร เพื่อที่จะได้เส้นความยากจนรวมสำหรับครอบครัว ๆ หนึ่ง

จากที่กล่าวข้างต้น เราจะเห็นได้ว่า ครอบครัวแต่ละครอบครัวจะมีเส้นความยากจนเฉพาะครอบครัว ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการด้วยกัน คือ จำนวนคนในครอบครัว เพศและอายุของสมาชิก และทำเลที่ตั้งของครอบครัว (เป็นปัจจัยด้านราคาที่จะได้รับผลกระทบแตกต่างกัน) อย่างไรก็ตาม เส้นความยากจนโดยเฉลี่ยนั้น สามารถคำนวณได้จากครอบครัวโดยเฉลี่ย ในแต่ละเขต แต่ละภูมิภาค หรือสำหรับทั่วประเทศโดยรวม การอธิบายข้างต้นคงจะให้ภาพได้ว่า เส้นความยากจนมีที่มาเป็นอย่างไร ตัวอย่างเช่น เส้นความยากจนเฉลี่ย (บาทต่อคนต่อเดือน) สำหรับทั่วประเทศจากปี 2531 ถึง 2541 มีการประมาณไว้ดังนี้ (NESDB, 1999, หน้า 2) :

ปี	1988	1990	1992	1994	1996	1998
เส้นความยากจน	473	522	600	636	728	911

เส้นความยากจนดังกล่าวข้างบนนี้ น่าจะทำให้เห็นว่า แนวคิดเส้นความยากจนเปลี่ยนไปอย่างไร เพราะไม่เพียงแต่อัตราเงินเฟ้อ หรือระดับราคาเท่านั้นที่เปลี่ยนไป แต่ยังรวมถึง ขนาดและองค์ประกอบของสมาชิกในครอบครัวอีกด้วย ในระดับปฏิบัติการ เราสามารถสร้างตาราง หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ขึ้นมาได้ โดยสามารถกำหนดระดับรายได้ที่ไม่ทำให้เกิดความยากจนขึ้นได้ สำหรับคนทั้งประเทศ ถ้าหากเราได้รับข้อมูลสำคัญทั้งสามด้านนี้ และเมื่อเราได้เส้นความยากจนสำหรับครัวเรือนนั้น ๆ แล้ว ก็จะสามารถนำไปเทียบกับรายได้จริงรวมของครัวเรือน หากรายได้จริงรวมไม่เกินระดับเส้นความยากจน ครัวเรือนนั้นก็จะถูกจัดเข้าอยู่ในกลุ่มคนจน และสมาชิกในครอบครัว ก็จะมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ หรือ สามารถเข้าร่วมในโครงการบรรเทาความยากจน โครงการใดโครงการหนึ่ง (เช่น เงินกู้ยืมศึกษา, หรือเครดิตพิเศษสำหรับเกษตรกร, หรือ โครงการฝึกอบรมพิเศษ เป็นต้น) (เมธี ครองแก้ว 2542 “การเปลี่ยนแปลงในภาวะความยากจน และความไม่เท่าเทียมในการกระจายรายได้ในประเทศไทย ปี 2531 – 2541” หน้า 3 – 4)

ในการวิจัยนี้ ได้ใช้ตารางความต้องการขั้นต่ำของปัจเจกบุคคลตามอายุและเพศที่แตกต่างกัน รายภาค บาทต่อเดือน ของเดือนมีนาคม 2541 (จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2541) โดยใช้ในส่วนของแต่ละภูมิภาคและชนบท เป็นพื้นฐานในการคำนวณ โดยนำจำนวนประชากรทั้งหมดจากครัวเรือนที่สัมภาษณ์ 326 ครัวเรือน แยกตามเพศและอายุ ของประชากรในแต่ละครัวเรือน คูณกับจำนวนเงินที่เป็นความต้องการขั้นต่ำของบุคคลแต่ละเพศและอายุของแต่ละครัวเรือนแล้วนำมารวมกัน แล้วนำความต้องการขั้นต่ำของแต่ละครัวเรือนที่คำนวณได้มาคูณกับจำนวนครัวเรือนรวมที่แยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน ก็จะได้จำนวนรวมเป็นต้นทุนของความ ต้องการขั้นต่ำของแต่ละอาชีพ เช่น ครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีอาชีพประมง มีความต้องการพื้นฐานเท่ากับ 48,094.80 บาท ต่อปี และนำรายได้ที่

เป็นเงินสดจากผลการสำรวจของครัวเรือนทั้งหมดของอาชีพประมง คือ 48,084.80 บาท มาหารด้วยความต้องการขั้นต่ำ คือ 48,094.80 บาท และคูณด้วย 100 จะได้ IB Ratio = 99.98 ซึ่งหมายความว่า เป็นค่าที่ต่ำกว่า 100 คือ ครัวเรือนประมงมีรายได้ที่ต่ำกว่าความต้องการขั้นต่ำเล็กน้อย และเช่นเดียวกับครัวเรือนที่มีอาชีพทำสวนยาง ก็มีรายได้ที่สูงกว่า 100 เพียงเล็กน้อย คือ 100.77 สำหรับครัวเรือนที่มีอาชีพทำนาที่มีรายได้ที่สูงกว่าความต้องการขั้นต่ำเพียงเล็กน้อยเช่นกัน คือ 101.58 ในขณะที่ครัวเรือนที่รับจ้างนอกภาคเกษตร มีรายได้ที่สูงกว่าความต้องการขั้นต่ำพอสมควรคือ 118.85 และครัวเรือนอาชีพอื่น ๆ (ที่ไม่ใช่เกษตรกร) มีรายได้สูงกว่าความต้องการขั้นต่ำค่อนข้างมาก คือ 140.32

ความต้องการขั้นต่ำของปัจเจกบุคคลตามอายุและเพศที่แตกต่างกันรายภาค บาทต่อเดือน ณ เดือนมีนาคม 2541

อายุและเพศ	เหนือ	ตะวันออก เฉียงเหนือ	กลาง	ใต้	กทม. และ ปริมณฑล
เขตสุขภาพและชนบท					
ชายและหญิง					
1 - 3 ปี	445	492	481	460	481
4 - 6 ปี	537	595	581	556	581
7 - 9 ปี	593	656	641	613	641
ชาย					
10 - 12 ปี	685	759	741	709	741
13 - 15 ปี	852	944	922	881	922
16 - 19 ปี	889	985	962	920	962
20 - 29 ปี	1,032	1,143	1,117	1,068	1,117
30 - 59 ปี	1,025	1,135	1,109	1,060	1,109
60 ปีขึ้นไป	729	808	789	755	789
หญิง					
10 - 12 ปี	630	697	681	652	681
13 - 15 ปี	741	820	801	766	801
16 - 19 ปี	685	759	741	709	741
20 - 29 ปี	747	827	808	773	808
30 - 59 ปี	769	851	831	795	831
60 ปีขึ้นไป	647	717	700	670	700

ที่มา : การสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ